

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ—TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika v Evropské unii
Selected Security Threats and Risks in the European Union

Student: Bc. Radka Šišková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Minarčíková

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Radka Šišková**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Téma: **Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika v Evropské unii**
Selected Security Threats and Risks in the European Union
Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Globální bezpečnost a její klíčové hrozby a rizika
 3. Evropská unie jako aktér bezpečnostní politiky
 4. Charakteristika a analýza současných vybraných bezpečnostních hrozeb a rizik v EU
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratek
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

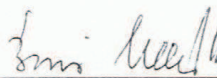
JUŘÍČEK, Ludvík a Petr ROŽŇÁK. *Bezpečnost, hrozby a rizika v 21. století*. Ostrava: Key Publishing, 2014. 323 s. ISBN 978-807-4182-013.
MERLINGEN, Michael. *EU security policy: what it is, how it works, why it matters*. London: Lynne Rienner Publishers, 2012. 283 s. ISBN 978-1-58826-799-3.
PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. vyd. Praha: Linde, 2012. 435 s. ISBN 978-80-7201-889-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Eva Minarčíková**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 22.04.2016

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.“

V Ostravě, dne 22. 4. 2016.

.....
Bc. Radka Šišková

Děkuji paní Ing. Evě Minarčíkové za cenné rady, připomínky a věnovaný čas při vedení mé diplomové práce.

Obsah

1 Úvod	5
2 Globální bezpečnost její klíčové hrozby a rizika	6
2.1 Teoretické vymezení globalizace	6
2.1.1 Projevy globalizace.....	6
2.1.2 Aktéři globalizace.....	8
2.2 Důsledky globalizace	9
2.3 Teoretická východiska globální bezpečnosti.....	10
2.3.1 Vymezení bezpečnosti	10
2.3.2 Pojetí bezpečnosti v mezinárodních vztazích	13
2.3.3 Koncept bezpečnosti.....	16
2.4 Bezpečnostní hrozby a bezpečnostní rizika.....	17
2.4.1 Hrozba	17
2.4.2 Riziko.....	18
2.5 Hlavní globální bezpečnostní hrozby a rizika	19
2.6 Aktéři globální bezpečnosti.....	23
3 Evropská unie jako aktér bezpečnostní politiky	25
3.1 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti do roku 1993	25
3.2 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti po roce 1993.....	29
3.2.1 Maastrichtská smlouva	29
3.2.2 Amsterodamská smlouva.....	31
3.2.3 Smlouva z Nice.....	33
3.3 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti po roce 2009.....	35
3.3.1 Úprava společné zahraniční a bezpečnostní politiky v Lisabonské smlouvě.....	36
3.4 Evropská bezpečnostní a obranná politika	40
3.5 Bezpečnostní strategie EU	42
3.5.1 Evropská bezpečnostní strategie 2003	43

3.5.2 Evropská bezpečnostní strategie 2008	46
3.5.3 Evropská bezpečnostní strategie 2010	49
3.5.4 Bezpečnostní strategie ČR 2015	52
3.6 Spolupráce EU s NATO	53
4 Charakteristika a analýza současných vybraných bezpečnostních hrozeb a rizik v EU	57
4.1 Hrozba terorismu a teroristických útoků	57
4.1.1 Historie a vývoj terorismu	57
4.1.2 Příčinné faktory terorismu	60
4.1.3 Teroristické útoky ve 21. století	62
4.2 Hrozba regionálních konfliktů a jejich důsledky	64
4.2.1 Migrace a její negativní aspekty	65
4.2.2 Příčiny současné migrační krize v EU	67
4.2.3 Aktuální vývoj migračních trendů v EU	73
4.2.4 Migrační trasy	84
4.2.5 Dopady migrační krize	85
4.2.6 Návrhy řešení negativních aspektů migrační krize	86
5 Závěr	90
Seznam literatury	94
Seznam zkratk	106

1 Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolila z toho důvodu, že bezpečnostní situace v celém světě za poslední dekádu výrazně změnila. Velmi ráda a často cestuji, takže jsem se i na svých cestách setkala s mnoha omezeními a bezpečnostními opatřeními, která byla přijata v reakci na bezpečnostní situaci v EU. Předmětem diplomové práce jsou vybrané bezpečnostní hrozby a rizika v Evropské unii. Diplomová práce nepřímě navazuje na mou bakalářskou práci „Trendy a výzvy migrace v Evropské unii“, ve které jsem se zabývala problematikou migrace ve vybraných státech EU.

Cílem diplomové práce je charakterizovat a zhodnotit současné bezpečnostní hrozby a rizika v Evropské unii se zaměřením na terorismus a negativní aspekty migrace jako důsledek regionálních konfliktů.

Diplomová práce je rozdělena do tří obsahových kapitol. Obsahově první kapitola se zabývá globální bezpečností a jejími klíčovými hrozbami a riziky. Tato kapitola se zabývá především globalizací. V této kapitole jsou popsány projevy globalizace a také důsledky, které globalizace má na celý svět. Dále se tato kapitola zabývá globální bezpečností a přístupy k bezpečnosti v mezinárodních vztazích. V kapitole jsou také popsány hlavní globální hrozby, rizika a aktéři globální bezpečnosti. V obsahově druhé kapitole je charakterizována Evropská unie jako aktér bezpečnostní politiky. V kapitole je popsán vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti od skončení 2. světové války až po současnost a jsou zde uvedeny hlavní smlouvy, které byly pro téma bezpečnosti klíčové. Kapitola dále popisuje vznik společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, její aktéry a také pozdější vznik společné bezpečnostní a obranné politiky. Posledním tématem druhé kapitoly je obsahové vymezení bezpečnostních strategií EU. V obsahově třetí kapitole jsou analyzovány vybrané hrozby a rizika, které jsou vymezeny bezpečnostními strategiemi zpracovanými ve druhé kapitole. Pro hlubší analýzu rizik a hrozeb byla zvolena hrozba terorismu, z důvodu stále se zvyšujících frekvencí teroristických útoků v Evropské unii (EU). Jako další hrozba byla zvolena hrozba selhání států a regionálních konfliktů, jež jsou jedním z původců nelegální migrace.

V diplomové práci byly použity metody deskripce, analýzy, syntézy a komparace. Teoretická část diplomové práce vychází především z české i zahraniční odborné literatury. Analytická část práce je založena na oficiálních zdrojích EU, převážně využívá data z Evropského statistického úřadu (Eurostatu) a rovněž z elektronických periodik, a to z důvodu zachycení aktuálních informací.

2 Globální bezpečnost její klíčové hrozby a rizika

V obsahově první kapitole jsou vymezena související východiska problematiky globalizace. Kapitola obsahuje definici globalizace, její projevy a pohledy a vliv globalizace na dnešní svět. Dále kapitola vymezuje pojem bezpečnost, teorie přístupů k bezpečnosti, rozměry bezpečnosti, bezpečnostní hrozby a rizika a zmiňuje nejvýznamnější hrozby v současném globalizovaném světě.

2.1 Teoretické vymezení globalizace

Globalizaci vysvětluje široká škála definic. Mezřický (2003, s. 10) uvádí, že globalizace je především „spontánní, neřízený proces, který v jisté míře vede k vzájemné integraci některých společností na vyšší, právě globální úrovni.“ Hodač a Kotrba (2011, s. 13) globalizaci definují jako „nikým neřízený společenský, ekonomický a politický proces, který vede k posilování vazeb mezi všemi zeměmi dnešního světa.“ Pro účely této práce je podstatný ekonomický pohled na globalizaci, kdy konkrétně *Mezinárodní měnový fond* (International Monetary Fund; IMF) globalizaci definuje jako „rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu příhraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.“ (Mezinárodní měnový fond, 2008). Další definice Mezřického (2003, s.10) uvádí, že „jde o rozšíření spektra zboží a služeb, jež se dostávají na mezinárodní trhy jako důsledek liberalizace obchodu, rostoucí volnosti zřizování organizací a technických inovací, které umožňují poskytování služeb bez prostorového omezení.“ Pojem globalizace je zároveň velmi odlišný pro ekonomy, ekology či filozofy. Obecně se však dá říci, že globalizace je určitý neřízený společenský, ekonomický a politický proces, který vede k posilování vazeb mezi jednotlivými zeměmi na celém světě.

2.1.1 Projevy globalizace

Globalizace má své určité projevy, na které lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Mezřický (2003) uvádí tři základní pohledy na projevy globalizace.

Projevy politické

Je stav, kdy pozice národních států jsou neustále korigovány nadnárodními hráči. Mohou to být nadnárodní korporace, mezinárodní organizace či neustálý tlak na sjednocování se do nadnárodních celků. Nadnárodní celek na sebe přebere část suverenity integrujících se států a tím i některé z pravomocí národních států. Typickým projevem globalizace z pohledu politického je pak Evropská unie (EU), na kterou členské státy převedly část svých pravomocí

v rozhodování o svých záležitostech a tím se státy staly více závislé jak na celku EU, tak na sobě samotných.

Další z projevů je sdílení politických zkušeností a sbližování politické agendy, jelikož problémy mnoha zemí mají stejný (globální) základ. Příkladem jsou vyspělé západní země, které téměř všechny mají podobné demografické obtíže a zkušenosti, kdy často řeší například penzijní a daňové reformy. Vzájemně pak sdílí statistiky na tato témata. Státy také často spolupracují v otázce rychlého odlivu kapitálů ze země, kdy přijímají společně různá opatření, aby z globální a otevřené ekonomiky stále měly hospodářský prospěch.

Projevy ekologické

Asi nejdéle řešeným problémem je znečišťování životního prostředí a proměna životního prostoru. V této oblasti státy spolupracují už dlouhou dobu. Jedním z prvních projevů spolupráce byla zpráva *Světové komise pro životní prostředí a rozvoj*, jež v roce 1987 vyšla pod názvem *Naše společná budoucnost*. Autoři zprávy zde ukazují řešení, která by nezastavovala hospodářský růst, ale pouze jej usměrňovala tak, aby přírodní zdroje nebyly ničeny a aby byly zachovány pro potřeby budoucích generací. Pro tento obsah vznikl termín „trvale udržitelný rozvoj“ (Mezřický, 2003). Hlavní problém znečišťování životního prostředí je spojen s rostoucím počtem lidské populace.

Projevy ekonomické

Další projev globalizace je z pohledu ekonomického, kde jedním z nejviditelnějších projevů globalizace je uvolňování bariér mezinárodního obchodu. Z toho plyne rychlá obchodní výměna, dnes již prakticky mezi všemi státy světa a u některých zemí i rychlejší hospodářský růst. V současné době se obchodují jak hmotné tak nehmotné statky.

Dalším projevem globalizace z ekonomického pohledu je měnící se distribuce světového bohatství. Na počátku 90. let 20. století, začaly prudce růst méně bohaté státy jako např. Jižní Korea či Singapur, které se označovaly jako první vlna asijských tygrů. Do 90. let 20. století také ve většině případů vyspělé ekonomiky ročně rostly rychleji než ekonomiky méně vyspělé. Toto se ve všeobecném měřítku změnilo kolem roku 2000, kdy nastává úpadek kdysi nejrozvinutějších ekonomik, jako jsou USA či Evropa a do popředí se začaly dostávat méně bohaté státy jako např. Čína, která v roce 2000 zaznamenala 8,4 % meziroční růst HDP, zatímco USA 4,1% (The World Bank, 2000, Economist, 2014).

2.1.2 Aktéři globalizace

Velkou roli při šíření globalizace sehrálo zrušení brettenwoodského systému a deregulace obchodních a finančních toků, které spolu s ropnou krizí umožnily vznik a rozmach nových národních a mezinárodních společností.

Nadnárodní společnosti

První z aktérů globalizace jsou *nadnárodní společnosti*. Nadnárodní společnosti začaly vznikat přibližně v 19. století, především v zemích, které vlastnily kolonie a hledaly v nich levné zdroje surovin pro vzestupující průmysl, a to převážně v Evropě. Po druhé světové válce vznikalo největší množství nadnárodních společností ve Spojených státech amerických (USA).

Výroba nadnárodních společností je umísťována do více než jedné země a rychle přesunována do míst s nižšími náklady za pracovní sílu, daňovými prázdninami, ale také do států, které mají nižší požadavky na ochranu životního prostředí. Nadnárodní společnosti operují pomocí přímých zahraničních investic (PZI), kdy je investováno účelem získání kmenových akcií domácích společností a tím i získání rozhodovacích pravomocí.

Nadnárodní firmy státům přináší pozitivní i negativní efekty. Hlavním pozitivním faktorem investice nadnárodní společnosti je vytvoření pracovních míst, přínos nových technologií do země a rozvoj znalostní ekonomiky. Firmy často do nové země přináší možnosti spolupráce v oblasti výzkumu a vývoje, možnosti domácích firem zapojit se do světové ekonomiky a vzhledem ke své orientaci na export, také nadnárodní společnosti pomáhají zvyšovat tempo hospodářského růstu (Mezřický, 2003). Mezi negativní faktory nadnárodních společností dle Pavlínka (2004) patří vytvoření závislosti hospodářství na zahraničním kapitálu, kontrola domácí ekonomiky ze zahraničí, závislost firem na rozhodnutí mateřské společnosti, odliv kvalifikované pracovní síly a přesun aktivit dále do zemí s lepšími podmínkami. Rychlý odchod nadnárodních společností z trhu za lepšími příležitostmi může způsobit prudké zvýšení nezaměstnanosti, pokud se jedná o vysoký počet pracovních míst, tak i neschopnost státního aparátu se s tímto rychle vyrovnat a může se tak zvýšit sociální napětí ve společnosti.

Mezinárodních organizace

Dalším z aktérů globalizace jsou *mezinárodní organizace*, které jsou také v určité míře spojeny s průmyslově nejsilnějšími státy světa a také s nadnárodními společnostmi. Mezi tyto organizace patří především IMF, *Světová banka* (World Bank; WB) a *Světová obchodní organizace* (World Trade Organization; WTO). WB půjčuje zemím vysoké finanční částky.

IMF spolupracuje s WB v analýze problémů národních ekonomik a dle výsledků svých analýz poskytuje zemím krátkodobé půjčky s individuálními podmínkami. WTO stanovuje pravidla světového obchodu pomocí dohod vyjednané mezi většinou obchodujících států. Ve WTO však mají rozhodující vliv průmyslově rozvinuté státy a to vede k tomu, že do rozvojových zemí se některé komodity jen těžko dostávají (Mezřický, 2003).

Průmyslové státy

Posledním z aktérů globalizace jsou nejvyspělejší *průmyslové státy* a jejich uskupení. Ekonomická moc národních států ve světové ekonomice se odvozuje přes nadnárodní korporace, konkrétně podle toho, ve které zemi nadnárodní korporace sídlí. *Čím více nadnárodních společností má stát zaregistrovaných na svém území, tím větší je jeho ekonomická moc ve světě.* Již v roce 1998 bylo mezi 20 největšími nadnárodními společnostmi 6 společností z USA, 3 ze Švýcarska, Německa a Japonska, 2 společnosti britsko-nizozemské, jedna měla původ ve Francii a jedna v Itálii (Mezřický, 2003).

2.2 Důsledky globalizace

Globalizace přináší jak pozitivní tak negativní důsledky. Projevy a důsledky globalizace jsou schopny se šířit rychleji a na větší vzdálenosti a to převážně díky pokroku na poli informačních technologií a díky neustále se zrychlující a kvalitnější dopravě.

Mezi pozitivní důsledky globalizace patří dle Mezřického (2003, s. 14–16):

- růst objemu globálně obchodovaného zboží,
- rychlost a komplexnost přímých investic,
- ekonomický růst původně rozvojových zemí,
- růst celosvětové spotřeby a další.

Mezi negativní důsledky globalizace pak dle Mezřického (2003, s. 14–16) patří:

- nekontrolovaný transfer finančního kapitálu, který je vyšší než objem obchodovaného zboží, s tím je spojeno opakované riziko ekonomických kolapsů,
- růst nerovnosti mezi státy,
- pokles spotřeby v nejchudších částech světa i přes růst celkové globální spotřeby, což vede ještě k větším ekonomickým nerovnostem,
- oslabení role národních států,
- země s méně přísnými ekologickými požadavky se stávají terčem nadnárodních korporací, které likvidují tradiční odvětví jako např. zemědělství a vzniká pro ně

nebezpečná situace, kdy by v případě odchodu společnosti vznikl jak obrovský počet nezaměstnaných, tak neschopnost vrátit se k původnímu odvětví a zároveň nenapravitelné ekologické škody.

Za další příznivý efekt globalizace může být považován *vědecký pokrok*. Vědecký pokrok však zároveň prohlubuje další problémy světa, jako jsou ekologické problémy, které přinesl průmyslový vývoj a které se díky globalizaci šíří čím dál rychlejším tempem. Řešení jejich následků, či vůbec předcházení problémům musí řešit státy společně. Dokumentuje to například zpráva *My lidé*, která byla předložena Kofi Annanem Valnému shromáždění Organizace spojených národů (United Nations; UN) v roce 2000.

Jedním z největších světových problémů jsou stále se zvětšující se rozdíly mezi chudým a bohatým obyvatelstvem. Jsou patrné uvnitř jednotlivých států, kdy se převážně ve vyspělých zemích zvyšuje počet obyvatel ohrožených chudobou, avšak díky vysokým příjmům málo početné bohaté sféře obyvatel zároveň roste HDP celé země. Především se však neustále zvyšují rozdíly v bohatství mezi jednotlivými státy světa.

V dlouhodobých problémech se ocitá africký kontinent, který musí čelit situacím jako je příliš vysoká porodnost, neschopnost produkce států, infekční nemoci a především pak regionálními konflikty, které například centrální Afriku sužují již po desetiletí. Všichni tyto činitele pak společně způsobují obrovské ekonomické problémy (UN, 2013).

Veškeré tyto problémy spojené s globalizací pak ohrožují celosvětovou bezpečnost.

2.3 Teoretická východiska globální bezpečnosti

Pojmy globalizace a bezpečnost spolu úzce souvisí, jelikož bezpečnostní problémy se právě díky globalizaci mohou snadno přesouvat z jedné části světa do jiné. V současné době je nutné, aby státy veškerým bezpečnostním problémům čelily společně, jelikož jediný samostatný stát toho již není schopen.

2.3.1 Vymezení bezpečnosti

Dle Ministerstva vnitra České republiky (MVČR, 2015) lze pod pojmem *bezpečnost* chápat hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům (případně celému systému) tak, aby byla zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování v souladu s cílovostí. Je to tedy míra stability systému a jeho primární a sekundární adaptace.“ Stručným oxfordským slovníkem je bezpečnost definována jako „situace, kdy je aktér

chráněn nebo kdy aktér není vystaven nebezpečí“; jako stav bez nejistoty; nebo jako pocit jistoty, stav bez nenaplněných potřeb, strachu a obav.

MVČR (2015) rozlišuje pojmy **vnější** a **vnitřní bezpečnost státu**. *Vnější bezpečnost* je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zvnějšku a kdy je tento stát k eliminaci existujících i potenciálních vnějších hrozeb efektivně vybaven a ochoten. Vnější hrozby mohou být vojenské nebo ekonomické povahy, mohou mít charakter migrační vlny apod. Je to také souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy.

Vnitřní bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zevnitř a kdy je tento stát k eliminaci stávajících i potenciálních vnitřních hrozeb efektivně vybaven a k ní ochoten. Je to rovněž souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek a legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu a bezpečnost občanů, a jimiž stanoví a prosazuje normy morálky a společenského vědomí (MVČR, 2015).

Smolík (2010) uvádí *negativní* a *pozitivní definici bezpečnosti*. Negativní definice je stav, v němž neexistují hrozby pro referenční objekt, případně je eliminována rizikovost těchto hrozeb. Pozitivní definice bezpečnosti je stav, za něhož referenční objekt zajišťuje v dostavěné míře své zájmy.

Dimenze bezpečnosti

Základní dimenzí bezpečnosti je **vojenská** a **nevojenská bezpečnost**. *Vojenská bezpečnost* je soubor opatření, které státy a kolice přijímají, aby se vyhnuly bezpečnostním hrozbám. *Hrozbou* může být přímá vojenská agrese, rozšiřování know-how k vytvoření zbraní hromadného ničení, ale také odlehlé regionální konflikty (Eichler, 2009).

V mezinárodním systému je vojenská bezpečnost považována za *tradiční pojetí bezpečnosti*. Při realizaci strategických bezpečnostních vizí a cílů se omezuje na zkoumání vojensko-politických témat. V tomto pojetí je problém bezpečnosti přímo spojena s problémem nepřítele, s hrozbami a riziky. Hrozby a rizika jsou zde základem a východiskem ke studiu problému bezpečnosti, cestou k objektivizaci bezpečnosti a hledání cest k zajišťování bezpečnosti lidí, státu a světa. Tradiční teorie bezpečnosti se také zabývá otázkou, zda existuje konkrétní nepřítel a kdo nebo co to je. Avšak z politického a zahraničně-diplomatického důvodu se v dnešní globalizované době konkrétní nepřítel určuje velice těžko.

Státy se v současné době spíše zaměřují na definování strategických partnerů (Juříček a Rožňák, 2014).

Názory na *nevojenské rozměry bezpečnosti* zastávají tzv. „rozšiřovatelé“, kteří na rozdíl od tradicionalistů tvrdí, že ohrozit bezpečnost může i malá skupina lidí či jednotlivec, který je však odhodlaný vést válku. Zastánci této méně tradiční teorie bezpečnosti poukazují na to, že státy a společnosti se nachází v přelomové etapě a mimo tradiční vojenské oblasti se musí brát v úvahu politická či ekonomická oblast a další procesy globálního charakteru (Juříček a Rožňák, 2014).

Dimenze *nevojenské* bezpečnosti Eichler (2006) rozděluje na *bezpečnost ekonomickou, politickou, sociální a ekologickou*.

Ekonomická bezpečnost

Prvním z dimenze nevojenské bezpečnosti je ekonomická bezpečnost, která je pro tradiční stát definována jako stav, kdy ekonomika státu není ohrožena hrozbami, které by mohly snížit její výkonnost potřebnou k opatření sociálního smíru a konkurenceschopnosti daného státu. Vykonavateli ekonomické bezpečnosti ve světě jsou vlády jednotlivých států, ale také řídicí orgány ekonomických a obchodních organizací. Ekonomická bezpečnost se zaměřuje na neočekávané hrozby, jako jsou různé ekonomické krize, destabilizace trhů apod. Za další ekonomickou hrozbu se dají považovat různá embarga nebo ekonomické sankce. Ekonomická bezpečnost se však již v dnešní době nemůže soustředit pouze na vnitřní či vnější hrozby, ale v globalizovaném světě se pohybuje v obou sférách. Nejdůležitějšími vlastnostmi ekonomické bezpečnosti jsou měnová stabilita, hospodářský růst, nízká nezaměstnanost, konkurenceschopnost, schopnost implementovat nejnovější vědecké a technické poznatky a zajištění blahobytu obyvatelstva.

Ekonomická bezpečnost se také snaží vymezovat proti dvěma hlavním záměrným hrozbám, a to ekonomické a obchodní válce. Obchodní válka je spojená s přítomností na trzích. V pozitivním smyslu se snaží zajistit ovládnutí nových trhů nebo zvýšit podíl na již stávajícím trhu. Ve smyslu negativním se stát snaží uzavřít svůj trh jiným státům. Ekonomická válka má pak rozsáhlejší následky. Je to situace, kdy se jeden stát (aliance států) snaží zničit jiný ekonomický celek za použití ekonomických i politických prostředků boje. Ekonomická bezpečnost v celosvětovém měřítku má za úkol zajistit stabilitu světových trhů, zamezit propukání hospodářských krizí, zamezit zneužívání vzájemné závislosti k politickým účelům,

zajistit potřebné dodávky surovin a také se snažit o snižování nerovnoměrnosti mezi jednotlivými ekonomikami.

Politická bezpečnost

V politické oblasti se bezpečnost týká především stability státu, tedy zajištění suverenity státu a jeho vnitřní i vnější legitimacy. Bezpečnostní politiku v tomto případě vykonává vláda státu.

Sociální bezpečnost

Sociální bezpečnost je spojována s měkkými hrozbami, kdy není cílem někoho poškodit. Nejčastějším projevem sociální bezpečnosti je migrace obyvatelstva, které se z chudých nestabilních zemí snaží přemístit za lepšími podmínkami do jiné země. Migrace však sebou nese rizika, jako např. šíření infekčních nemocí, hrozbu sociálního vyloučení a zvýšení nezaměstnanosti v přijímací zemi. Pokud se jedná o záměrné sociální hrozby, jejich činitelé jsou často nedemokratické režimy a jejich představitelé.

Ekologická bezpečnost

Další z forem bezpečnosti je bezpečnost ekologická, pro kterou je hlavní objekt životní prostředí v dané zemi a v jejích regionech. Hlavními činiteli jsou různé ekologické organizace, kterým se však zatím nepodařilo vytvořit globální systém péče o životní prostředí a tak se jejich aktivity soustředí především na konkrétní regiony (Eichler, 2006, s. 19). Jejich činnosti se především zaměřují na globální průmyslové korporace, které životní prostředí poškozují nejvíce.

Všechny čtyři nevojenské dimenze jsou spolu úzce propojeny. Příkladem je zvýšení počtu obyvatel, který může v diktátorské zemi vyvolat sociální nestabilitu a migraci do bohatších a politicky stabilních zemí, které však na to nejsou ekonomicky ani sociálně připraveny a je to pro ně nezáměrná hrozba sociálního charakteru. Hlavními zdroji příčiny ohrožení bezpečnosti v nevojenské oblasti pak jsou především chudoba, velká příjmová nerovnost obyvatel, korupce či neexistence státních struktur v některých zemích (Eichler, 2006).

2.3.2 Pojetí bezpečnosti v mezinárodních vztazích

V mezinárodních vztazích je bezpečnost základní hodnota každého státu či společenství sdružující více států. Bezpečnost je vysvětlována jako nepřítomnost faktoru, který by ohrožoval nejvyšší hodnoty státu. Stát je bezpečný tehdy, pokud je zajištěna obrana jeho území a hodnot, fungování jeho institucí a ochrana obyvatelstva.

O státní bezpečnosti lze hovořit v *objektivním* a *subjektivním* smyslu. Objektivní smysl vyjadřuje, že hodnoty, které sdílí společnost, nejsou vystaveny žádné přímé hrozbě. Subjektivní smysl vyjadřuje neexistenci strachu, že by se tyto sdílené hodnoty, mohly stát terčem útoku. Mezi oběma těmito stavy pak může vznikat plné či částečné překrytí.

Každý stát pak usiluje o tři hlavní cíle *bezpečí*, kterými jsou eliminace jak vojenských, tak i nevojenských hrozeb; zajištění *vnitřního* pořádku a bezpečnosti; a *zajištění spravedlnosti* a bezpečnosti pořádku. Na bezpečnost nelze nazírat jako na absolutní, ale vždy je relativní, jelikož žádný stát na světě není schopen zajistit svou bezpečnost absolutně.

Dle Eichlera (2006) je bezpečnost souhrou objektivních a subjektivních faktorů. *Objektivní faktory bezpečnosti* jsou *geografická vzdálenost* a *dějiny*. Čím je hrozba vzdálenější, tím je méně naléhavá a je větší šance jí čelit. Zde můžeme vidět velkou výhodu jak geograficky odlehlých států např. Austrálie, ale také např. hornatého Švýcarska, kde jeho přírodní podmínky mu předurčují lepší pozice pro svou obranu. V případě faktoru dějin jsou staré historické zátěže, které ale neustále trvajínapř. řecko-turecký konflikt. *Subjektivní faktory bezpečnosti* jsou opatření, která stát přijímá na zajištění vlastní bezpečnosti. Všechna tato opatření pak tvoří *bezpečnostní politiku státu*.¹

Eichler (2006) popisuje pět teorií mezinárodních vztahů a vymezuje jejich přístup k bezpečnosti. Jsou to *liberálně-idealistický přístup*, *realistická škola*, *konstruktivní přístup*, *kritická teorie* a *radikální přístup*.

Liberálně-idealistický přístup

První z teorií mezinárodních vztahů je *liberálně-idealistický přístup*. Tato teorie na mezinárodní bezpečnostní vztahy nahlíží jako na výsledek bezpečnostní spolupráce států, které před válkami upřednostnily spolupráci. V této teorii je nejvyšším cílem dosažení blahobytu obyvatel, což je protikladem k vedení nákladných válek.

Liberálně-idealistický přístup pak upřednostňuje dvě základní metody odvrácení konfliktu, kterými jsou *kolektivní bezpečnost* a *kontrola zbrojení*. Pro kolektivní bezpečnost je charakteristické, že členové určité skupiny států se vyvarují násilných konfliktů mezi sebou. Nejvyšším stupněm vzájemných bezpečnostních záruk je pak *kolektivní obrana*, která se stala

¹Bezpečnostní politika se pak skládá z *vojenských* a *nevojenských opatření*. Do vojenských opatření spadá především budování armády a do nevojenských opatření především diplomatická jednání, jako uzavírání dvou a vícestranných smluv, které dávají bezpečnostní záruky a také členství v různých bezpečnostních aliancích.

základem pro NATO a vychází z ustanovení, že útok proti jednomu ze států aliance, bude považován za útok na všechny členské státy.

Úskalí liberálně-idealistického přístupu je v tom, že může fungovat v podstatě pouze mezi demokratickými státy, které mají podobné či stejné cíle, případně mezi diktátorskými režimy, pokud mají stejné cíle. Tato teorie odlišuje státy a jejich nástroje, které používají k dosažení svého cíle.

Realistická škola

Druhá z teorií představuje *realistickou školu*. Realistická škola klade mnohem menší důraz na mezinárodní společenství, ale zaměřuje se přímo na síly jednotlivých států a jejich vliv na mezinárodní politiku. Mezinárodní politika je pak podle realistické školy produktem vztahů mezi státy, které se vyznačují přirozeným nesouladem a hlavním rysem státu je zde naplňování jeho zájmů. Mezi priority každého ze států zde patří přežití státu, zachování jeho území a politické svrchovanosti. Velký význam je v této teorii přikládán odhodlanosti státu použít svou sílu pro zachování svých zájmů. Teorie přiznává, že rysem mezinárodních bezpečnostních vztahů jsou střety zájmů, konflikty a války a že mír může existovat pouze na základě rovnováhy sil, ačkoliv zároveň připouští, že to není ideální řešení.²

Konstruktivní přístup

Další z teorií mezinárodních vztahů je *konstruktivní přístup*. Ten se vyznačuje převážně tím, že zpochybňuje, že v mezinárodních vztazích existují mezi státy pevně neměnné struktury. Podle konstruktivistické teorie jsou vztahy závislé na interpretaci aktérů a jsou sociálně konstruovány. Chování států se mění a podle toho se také mění prostředí mezinárodní bezpečnosti. Teorie doporučuje *bezpečnostní kulturu*, což je soubor norem, hodnot a praktických opatření pro oblast bezpečnosti. Tato teorie ukazuje, jak se v čase mění zájmy účastníků.

Kritická teorie

Kritická teorie mezinárodních vztahů je nejčastěji charakterizována jako návod ke strategické akci směřující k alternativnímu uspořádání. Richard Devetak (2005, s. 151) k tomu dodává, že

²Rovnováha sil je dosahována určitými metodami, jimiž jsou: politika „rozděl a panuj“, zde se balancér přidá na stranu slabšího státu a omezí tím moc státu silnějšího; územní kompenzace vítězům války; vytváření pásem nárazníkových států; vytváření bezpečnostních aliancí; udržování sfér vlivu; diplomatická vyjednávání; urovnávání sporů prostřednictvím zákonných a mírových nástrojů; rozpoutání války, jako cesty k udržení či obnovení požadované rovnováhy.

„kritická mezinárodní teorie považuje stávající uspořádání za plné nerovností a nespravedlností globálního rozměru a na tom také zakládá svůj příklon k alternativní vizi světového řádu“. Tato teorie klade další otázky ve vztahu k mezinárodní bezpečnosti, a to jsou *kdo a před kým má ve stávajícím mezinárodním uspořádání zajištěnou bezpečnost a či bezpečnost by nás měla zajímat*.

Radikální teorie

Poslední z teorií jsou *radikální teorie*. Tyto teorie posuzují uspořádání mezinárodních bezpečnostních vztahů podle historického vývoje. Velký důraz kladou také na ekonomické souvislosti.

Všechny teorie se také shodují v tom, že určujícím faktorem mezinárodní bezpečnosti je vliv historických souvislostí (Eichler, 2006).

2.3.3 Koncept bezpečnosti

Koncept bezpečnosti prošel od konce 1. světové války několika fázemi. Dodnes koncept zůstává v procesu utváření, kdy se různí autoři zabývají různými otázkami bezpečnosti, jako např. národní, mezinárodní či lidskou bezpečností. V USA se pak během studené války začaly formovat strategická studia. Strategická studia byla ovlivněna především realistickým přístupem v mezinárodních vztazích. Zabývala se bezpečností státu, hrozbou a použitím síly v mezinárodních vztazích, ale také studiem vojenských aspektů a strategií.

Od 60. let 20. století se pak začínají formovat *bezpečnostní studia*, která čerpají ze scientismu (matematizace mezinárodních vztahů), tak i z výzkumu míru. V 80. letech se pak vědci začali odklánět od vojenského pohledu na bezpečnost státu a začali si pokládat otázku, co to je to bezpečnost a co znamená být v bezpečí. V této době se pak do popředí začala dostávat *kodaňská škola*, převážně pak práce Barryho Buzana a Oleho Wæverera.

Autoři jako B. Buzan považovali koncept bezpečnosti za málo rozvinutý. Bezpečnostní studia i teorie mezinárodních vztahů se do té doby zabývaly převážně výzkumem míru a moci a samotná bezpečnost pak zůstávala stranou. To bylo dáno převahou realistického přístupu v případě moci, a idealistického přístupu v případě míru. Dle Buzana (2003) však bezpečnost ukazuje jak atributy moci (konflikt), tak také atributy míru (spolupráce) a proto by výzkum konceptu bezpečnosti neměl být opomenut. Vše bylo dáno přístupem realistů, kteří

bezpečnost chápali jako výsledek mocenských vztahů a až myšlenka bezpečnosti jako motivu jednání státu v mezinárodních vztazích otevřela prostor pro výzkum tohoto konceptu.³

2.4 Bezpečnostní hrozby a bezpečnostní rizika

Podkapitola je zaměřená na detailní vysvětlení rozdílu mezi pojmy hrozba a riziko, kdy základním vztahem je to, že riziko vychází z hrozby. Dále jsou v podkapitole vysvětleny jejich klasifikace a druhy.

2.4.1 Hrozba

Hrozba je *projev, gesto, či opatření, který ukazuje schopnost nebo záměr někomu způsobit škodu a také vyvolat obavy na straně ohroženého*. Každá hrozba pak může způsobit větší, menší či dokonce nenapravitelné následky. Hrozba je objektivní jev, který je nezávislý na zájmech ohroženého, ten ji však může ovlivnit tím, že ji zmírní nebo naopak vyvolá. Hrozby lze dělit do následujících kategorií (Eichler, 2006):

- *bezprostřední hrozby*, kterým je z hlediska geopolitického vystaven konkrétní stát,
- *nepřímé hrozby*, které se daného státu dotýkají prostřednictvím jeho spojenců, se kterými se spojuje v rámci aliancí a sdílí nejen základní hodnoty, ale také hrozby,
- *naléhavé a latentní hrozby*. Naléhavé hrozby vyžadují z časového hlediska neodkladnou reakci. Latentní hrozby se pak mohou přenést v naléhavé, pokud na ně objekt nebude včas reagovat,
- *záměrné a nezáměrné hrozby*. Záměrné hrozby jsou např. teroristický útok či plánovanou agresi. Nezáměrné hrozby zahrnují ekonomické krize, sucho, či propukání epidemií.

Všechny typy hrozeb mají určité základní charakteristiky, které se většinou navzájem doplňují. Závažnost hrozby je pak přímo úměrná povaze hodnoty, která je ohrožena a také tím, jak si dané hodnoty ceníme.

Smolík (2010) pak uvádí další typy hrozeb, jako je například *přírodní hrozba*, která představuje hrozbu tzv. *neintencionálního charakteru*, tedy hrozbu činitelem nezamýšlenou. V případě, kdy jde o hrozbu *intencionálního charakteru*, je to hrozba zamýšlená činitelem,

³ „**Koncept** je obecná představa či myšlenka, které přisuzujeme konkrétní význam, jenž se však může postupně měnit. Koncept nám pomáhá vysvětlovat, klasifikovat, třídit a pořádat myšlenky. Koncepty jsou často užívány v rámci teorií a diskurzů. Ačkoli koncepty obsahují základní významy, mají mnohé z nich protichůdný výklad“ (Barnett, 2001, s. 6).

který má svou vlastní vůli a úmysly. Tuto hrozbu pak připravují a spouští lidský jedinec nebo kolektiv.

2.4.2 Riziko

Dle Eichlera (2006) jsou *rizika sociální* jevy odvozené od hrozeb a mají vždy subjektivní charakter. Rizika se odvíjí od rozhodnutí a činů těch, kteří vyhodnocují situaci a dále podle ní jednají. Nejčastěji se jedná o vlády jednotlivých zemí, ty pak následně na sebe přejímají riziko a odpovědnost za rozhodnutí. Vyhodnocování rizika se může dostat do dvou krajních bodů, a to do zanedbání evidentních hrozeb nebo naopak do paranoi, která se projeví v přijímání neadekvátních opatření, díky nimž i slabší latentní hrozba může dosáhnout naléhavého charakteru. Bezpečnostní rizika dělíme podle bezpečnostních hrozeb na:

- *rizika vojenského charakteru*, která se týkají přímo ozbrojených sil, jako hlavního nástroje bezpečnostní politiky. První z rizik při hrozbě agrese je podcenění agresora a nedostatečná reakce na situaci. Dalším z rizik při hrozbě agrese je nekoordinovanost vojenské akce s politickými zájmy či riziko nasazení vojenské síly mimo vlastní území, kdy se jednotky mohou stát cílem partyzánského odboje,
- *politická rizika* jsou nejnaléhavější v oblasti rozhodování přístupu ke krizím v problémových částech světa. Jednotlivé státy i bezpečnostní uskupení řeší dilema, zda je menším rizikem žádná reakce na regionální krizi vevzdálených zemí, která však může mít dopad i na uskupení, které dilema řeší, či naopak je žádná reakce vyšším rizikem, jelikož si např. diktátorský režim může nečinnost vysvětlit jako souhlas se svými činy a dále tak agresí ještě stupňovat,
- *ekonomická rizika* jsou v globálním pojetí rizika, která plynou z chybných makroekonomických rozhodnutí. V globálním charakteru by pak mohly vést až k politické destabilizaci.

Všechna rizika se stejně jako hrozby společně prolínají a není vždy jednoznačné, jaké konkrétní hrozbě a riziku daný stát či uskupení čelí.

Dle Smolíka (2010) je riziko *pravděpodobnost*, že nastane určitá škodlivá událost, jež postihne námi určenou *hodnotu* a lze ji matematicky spočítat. Riziko lze také chápat jako pravděpodobnost, že vznikne událost, která se bude lišit od toho, co si přejeme. Riziko je reakcí na hrozbu, na stav připravenosti či naopak zranitelnosti objektu a je také spojeno s určitým rozhodováním.

Smolík (2010) *hodnotu* chápe jako chráněný zájem, ať materiální či nemateriální podstaty, kterého si referenční objekt cení. Hodnoty vykazují zranitelnost objektu, kterou se pak objekt snaží snížit různými opatřeními. Hodnota je nezávisle proměnnou. Pokud je situace alespoň do určité míry kvantifikovatelná, pomocí analýzy rizika dostaneme rovnici rizika, která je různá pro neintencionální a intencionální hrozby.

Pro neintencionální hrozby platí, že čím závažnější je hrozba, čím závažnější zranitelnost, čím nám dražší hodnota, tím je riziko vyšší. Čím důkladnější protiopatření, tím je riziko nižší. Pro neintencionální hrozby pak platí rovnice rizika:

$$\text{Riziko} = \frac{\text{hrozba} \times \text{zranitelnost} \times \text{hodnota}}{\text{protiopatření}}$$

U hrozby intencionálního charakteru se také zohledňuje *schopnost* a *motivovanost* aktérů hrozby. Schopnost aktéra hrozby ukazuje potencionál kvalifikovaně způsobit škodu. Motivovanost aktéra hrozby pak vykazuje odhodlání způsobit škodu. Schopnost a motivovanost se pak uvádí jako pojem *potenciál hrozby*.

Pro intencionální hrozby pak platí rovnice rizika:

$$\text{Riziko} = \frac{\text{schopnost aktéra} \times \text{motivovanost} \times \text{zranitelnost} \times \text{hodnota}}{\text{protiopatření}}$$

U rovnice pro intencionální riziko platí, že čím vyšší je schopnost i motivovanost. Čím závažnější zranitelnost, čím nám dražší hodnota, tím je riziko větší. Čím důkladnější protiopatření, tím nižší riziko (Smolík, 2010).

2.5 Hlavní globální bezpečnostní hrozby a rizika

Hlavní globální hrozby jsou vojenského a nevojenského typu. Referenčními objekty vojenských hrozeb jsou státy, případně jasně vymezená bezpečnostní společenství, např. NATO. Role činitelů bezpečnostní politiky pak náleží jednotlivým vládám, případně orgánům bezpečnostního společenství.

Mezi současná největší bezpečnostní rizika patří *ozbrojená agrese, proliferace zbraní hromadného ničení, mezinárodní terorismus, šíření infekčních nemocí, environmentální bezpečnost a organizovaný zločin* (Exnerová a Kaplan, 2008).

Ozbrojená agrese

Riziko *ozbrojené agrese* ohrožuje především rozvojové země, kde od konce 2. světové války probíhalo 90 % všech konfliktů. Ve většině případů jsou ozbrojené konflikty následky bipolárního rozdělení světa během studené války, která proběhla současně s procesem dekolonizace, kdy vznikaly nové státy. Tamní režimy byly často orientovány na supervelmoci a nehleděly na politiku ve vlastním státě. Často tyto nové státy byly také závislé na ekonomické a vojenské pomoci ze strany dárců. V současné době je díky konfliktům nejsložitější situace v regionu velkých afrických jezer (Súdán, Somálsko, Demokratická Republika Kongo), na Blízkém Východě (Sýrie) a v asijských oblastech (Palestina, Afghanistan). Přibližně od 90. let 20. století se také většina konfliktů změnila z mezistátních na vnitrostátní a menší ozbrojené konflikty. Hlavním důsledkem těchto konfliktů je hluboká destabilizace celých regionů, velké počty lidských obětí, zhroucení zdravotnické, vzdělávací i ekonomické infrastruktury a také obrovské množství (Exnerová a Kaplan, 2008).

Obchod se zbraněmi

Obchod se zbraněmi je negativní společenský jev, který snižuje bezpečnost a vytváří profit organizovanému zločinu. Je také hlavním důvodem, proč selhává prevence ozbrojených konfliktů (Exnerová a Kaplan, 2008). Největší část černého trhu se zbraněmi tvoří pašování mezi státy. Do EU se v současné době zbraně nejčastěji dostávají z afrických států a to stejnou cestou jako drogy.

Mezinárodní terorismus

Smolík (2010, s. 115) uvádí „pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu“. Zatím neexistuje jediná definice mezinárodního terorismu, kterou by uznávaly všechny státy či organizace. Také nepanuje shoda v tom, zda je terorismus spojen pouze s náboženskými cíli, či také politickými nebo kriminálními a psychopatologickými. Dále se definice neshodují ve vymezení konkrétní aktivity, která může být za teroristický čin považována či zda se musí jednat o skupinu nebo i o jednotlivce.

Na konkrétní definici se neshodly ani státy OSN, avšak v roce 2004 byla přijata *rezoluce 1566/2004*, kde je obsažena obecná pracovní definice terorismu. Terorismem se rozumí „kriminální činy, zaměřené proti civilistům, spáchané s úmyslem způsobit smrt nebo závažné tělesné zranění či zmocnění se rukojmí, s účelem vyprovokovat stav zastrašení v široké veřejnosti nebo ve skupině lidí nebo specificky zaměřené skupiny lidí, zastrašit populaci nebo

donutit nějakého aktu, a všechny jiné činy, které vytvářejí porušení zákona v rozsahu a v rámci definic mezinárodních úmluv a protokolů se vztahem k terorismu“.

MVČR (2009) pak uvádí, že „terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů“.

Další definice vznikla v USA v roce 1980. Říká, že „terorismus je propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle. Terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen“ (Smetana a Ščurek, 2011, s. 16).

OSN uvádí, že mezi příčinami terorismu, který postihuje především bohaté západní země, jsou přetrvávající chudoba v rozvojovém světě, nedostatečný přístup k lékařské péči a ke vzdělání. Existují však i názory, že mimo chudobu mohou být další příčiny nedostatečná svoboda, chybějící politická práva a nemožnost vést důstojný život. Za jeden z hlavních faktorů současného globálního terorismu se však považuje i extrémní islám, který vzniká především v autoritativních státech, kvůli neexistenci opozice jeho obyvatelé nemají možnost projevit alternativní názor a náboženská sféra se tak stává sídlem radikálů (Exnerová a Kaplan, 2008).

Failedstates

Failedstates neboli „padlé státy“ jsou státy, které nejsou schopny vykonávat svou základní funkci. Nemají ústřední vládu nebo kontrolu nad svým územím. Toho často využívají různé separatistické, náboženské a další skupiny, které mohou rychle nerušeně nabývat na moci. Problém je nejaktuálnější v Africe v zemích jako např. Súdán, Pobřeží slonoviny, v Asii např. Jemen, Afganistan, ale také v Jižní Americe.

Šíření infekčních nemocí

Dalším z velmi vážných rizik pro globální bezpečnost je *šíření infekčních nemocí*, především pak HIV/AIDS. Dle Světové zdravotnické organizace (WorldHealthOrganization, WHO) (2016) bylo v roce 2014 celosvětově evidováno asi 37 milionů nakažených osob HIV, kdy převážná část, tj. kolem 70 % nakažených žije v zemích subsaharské Afriky. Dalším ohniskem šíření jsou však i Indie, Čína, Rusko a země východní Evropy. Šíření HIV představuje hrozbu pro celosvětově politickou, ekonomickou i sociální stabilitu, což se v nejvíce postižených částech Afriky již projevilo. V afrických státech je pak další problém

ten, že převážnou část nakažených tvoří ženy, což má další sociální následky (Exnerová a Kaplan, 2008).

Environmentální problémy

Degradace životního prostředí zbavuje obyvatelstvo možnosti dlouhodobého udržitelného rozvoje a také zhoršuje následky živelných katastrof jako je sucho, záplavy apod. Tyto katastrofy se týkají převážně rozvojových zemí, kde na obyvatelstvu zanechávají nejhorší následky a vládám vyspělých států se bohužel zatím nedaří s hrozbou lépe bojovat.

Organizovaný zločin

Další z globálních bezpečnostních hrozeb je *organizovaný zločin*. Podobně jako u terorismu se ani na definici tohoto pojmu odborníci neshodují.

Dle Chmelíka (2008) je organizovaný zločin „typem mnohostranné, systematicky a dlouhodobě páchané trestné činnosti zločineckou skupinou. Vyznačuje se vysokou organizovaností, dělbou úloh a specializací jednotlivých členů nebo skupin organizovaného zločinu. Orientuje se na vysoký zisk a získání vlivu v mocenských strukturách jak politických, tak i ekonomických“.

Dle Policie České republiky (2015) je organizovaný zločin „druhem skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací. Tyto skupiny a organizace mají většinou vícestupňovou vertikální organizační strukturu a je pro ně typické soustavné páchání koordinované závažné trestné činnosti.“

V české akademické rovině se nejčastěji užívá definice dle Cejpa (2008), která uvádí, že organizovaný zločin je opakované konání koordinované závažné trestné činnosti, kde jsou zainteresovány kriminální skupiny či organizace a jejich hlavním cílem je dosažení maximálního nelegálního zisku.

Organizovaný zločin se stal hrozbou pro země nejen v rozvojových částech světa. Největším problémem tohoto směru jsou ilegální organizovaná migrace, komerční sexuální zneužívání dětí, prostituce, snahy o legalizaci příjmů pocházejících z kriminální činnosti, obchod s vojenským materiálem a globální obchod s narkotiky. Nejvíce postižené země jsou pak jihoamerické státy jako Kolumbie či státy střední Asie jako Afghanistan (Exnerová a Kaplan, 2008).

Regionální konflikty

Poslední z uváděných globálních bezpečnostních hrozeb jsou *regionální konflikty*. Konflikt, podobně jako terorismus či organizovaný zločin má podobu různých definic. Dle Jandourka (2001) jde o střet dvou nebo více protichůdných zájmů, případně dvou a více aktérů, kteří činí rozhodnutí v rámci jednoho systému nebo se musí dělit o společné zdroje. Dle Weisové (2006) konflikt vzniká ve chvíli, kdy dva a více aktérů mají neslučitelné zájmy o konkrétní statek.

Takový konflikt pokud vznikne v určité části světa (regionu) může eskalovat dále. Konflikty mohou mít politickou, ekonomickou, historickou či environmentální příčinu. Při jejich řešení pak musí být zapojeno více států, společenství či organizací, jelikož jejich neřešení by mohlo vyústit až v konflikt mezinárodní (Stanford University, 2016).

Jedním z důsledků regionálních konfliktů a selhání států je mimo jiné i migrace, kdy se lidé z válečných zón snaží uprchnout do bezpečných zemí, kde se snaží o přiznání statutu uprchlíka. Této situace pak mohou využít další migranti, kteří však nepocházejí ze zemí ohrožených válečným konfliktem a do bohatších států migrují nelegálně s cílem zlepšit svou ekonomickou situaci.

2.6 Aktéři globální bezpečnosti

Aktéry bezpečnosti ve světě jsou národní státy, mezinárodní organizace a další celky. Mezi nejvýznamnější aktéry světové bezpečnosti patří USA, EU a NATO. Tyto celky si v oblasti bezpečnosti kladou podobné cíle.

EU má svou *Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku*, která je součástí *Společné zahraniční a bezpečnostní politiky*, bezpečnostní strategie, kde jsou určeny klíčové hrozby a strategické bezpečnostní cíle a další dokumenty týkající se bezpečnosti. První bezpečnostní strategie EU byla vydána v roce 2003 a od té doby byla několikrát novelizována. Měla tyto tři části: globální výzvy a klíčové hrozby, určení strategických cílů a nastínění aktuálního bezpečnostního významu pro politiky EU.

Cílem EU bylo stát se globálním hráčem, který je schopen se podílet na vytváření globální bezpečnostní politiky, jelikož v dnešním světě žádná země ani organizace není schopna se sama podílet na vyřešení světových problémů. EU chce být spoluodpovědná za dění ve světě a chce nasazovat evropské bezpečnostní síly do konfliktních oblastí a zajišťovat tak mír. Hlavními cíli EU pak jsou budování prostoru bezpečnosti a stability a podpora multilateralismu v rámci OSN (Válka, 2010).

Dalším největším světovým bezpečnostním aktérem jsou dlouhodobě *Spojené státy americké*. Zahraniční politika USA měla vždy více vojenský charakter než společná zahraniční politika EU, jak tomu dokazují vojenské mise USA např. v Iráku nebo Afganistanu (Globalsecurity, 2016). USA má také svou národní bezpečnostní strategii z roku 2002, která podobně jako u bezpečnostní strategie EU stanovuje hrozby a způsob boje proti nim. USA bylo 11. září 2001 postiženo velkým teroristickým útokem a té doby má jeho bezpečnostní politika ještě větší význam. Národní bezpečnostní strategie USA také ukazuje vojenské postavení USA ve světě. Eichler (2009) připouští, že USA je od skončení studené války jedinou vojenskou supervelmocí.

Posledním z nejdůležitějších aktérů ve světové bezpečnosti je Severoatlantická aliance. Tato vojenská organizace založena 4. dubna 1949 vznikla na základě článku 51 Charty OSN k zajištění bezpečnosti a ochraně svobody všech jeho členů. Základní funkcí Aliance je vzájemná spolupráce mezi svrchovanými státy, založená na nedělitelnosti bezpečnosti jejich členů. Solidarita v rámci Aliance pak všem členským státům zajišťuje, že při řešení bezpečnostních úkolů se stát nemusí spoléhat pouze na vlastní prostředky.

Evropská unie i USA spolupracují s aliancí NATO a také mezi sebou. Spolupráci v bezpečnostních vztazích upravuje *článek 5*, který říká, že „Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich, uplatňujíc právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty OSN, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v součinnosti s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru. Každý takový útok a veškerá opatření učiněná v jeho důsledku budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.“ Tento článek byl poprvé použit po teroristických útocích z 11. září 2001 v USA (Nato, 2015).

3 Evropská unie jako aktér bezpečnostní politiky

Evropská unie v současné době sdružuje 28 členských států, které dohromady mají přibližně 740 milionů obyvatel. Členské státy jsou však různorodé a každý z nich se snaží uplatňovat své zájmy. EU tak ve své historii musela dojít k mnoha kompromisům, kterých se jí podařilo dosáhnout pomocí podpisů celé řady smluv. Třetí kapitola se zabývá vývojem, mezníky a nejdůležitějšími smlouvami, díky kterým mohla vzniknout společná zahraniční a bezpečnostní politika EU.

3.1 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti do roku 1993

Dvě světové války, které se odehrály na počátku 20. století, byly pro Evropu velmi destruktivní. Po jejich skončení si evropské mocnosti uvědomily, že světovou válku už nesmějí dopustit a začalo období politické a bezpečnostní spolupráce mezi západními zeměmi. Zároveň v tu dobu panoval celosvětový strach z možné expanze východního bloku, čímž se bezpečnostní spolupráce mezi západními státy stala rychlejší než samotný evropský integrační proces.

První krok k evropské bezpečnostní spolupráci byl učiněn 4. března roku 1947 podpisem *Smlouvy z Dunkerque*, kdy si Francie a Velká Británie přislíbily pomoc v případě potenciálního útoku Německa (Esner, 2016). Prohlubování spojení nastalo 17. března 1948, kdy Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Francie a Velká Británie (do jednání se tehdy zapojily i USA) podepsaly *Smlouvu o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci a kolektivní obraně* tzv. *Bruselská smlouva*, která založila *Západní Unii* (ZU). Smlouva připomněla základní hodnoty jako jsou lidská práva a svobody a demokratické principy (Dubský, 2006). Součástí smlouvy je *článek 5⁴*, který uvádí, že „pokud se kterákoli ze smluvních stran stane objektem vojenského napadení v Evropě, ostatní smluvní strany, v souladu s ustanoveními článku 51 Charty Spojených národů, poskytnou v rámci svých možností napadené straně veškerou vojenskou a další pomoc“ (Esner, 2016).

Západní Unie (ZU) se však v oblasti evropské bezpečnostní spolupráce ukázala jako nedostatečná a evropští politici se proto rozhodli pro spolupráci s USA. Po zrychlených jednáních pak 4. dubna 1949 byla ve Washingtonu podepsána *Severoatlantická smlouva*. ZU tímto krokem ztratila na významu, jelikož obrana západní Evropy byla zajišťována pomocí atlantické a nikoli pouze evropské struktury. Severoatlantická smlouva pak umožnila zřízení

⁴Tento článek se pak stal základem článku 5 pro alianci NATO, kde však nezavazuje k automatickému poskytnutí veškeré pomoci.

jako čistě vojenského obranného paktu v euroatlantickém prostoru s jednotným velením a vojenskými kapacitami (Dubský, 2006). Problém však nastal při začleňování Německa do západních obranných struktur.

Spolupráci a začlenění odmítala především Francie, která navrhovala založit *Evropské obranné společenství* (EOS) na základě *Plevenova plánu*⁵. Cílem bylo vytvořit společnou armádu členských států, která by měla jednoho ministra obrany, jednotný rozpočet i zbrojní program (měl být vytvořen post evropského ministra obrany). Národní armády by tak přestaly existovat⁶. Návrh ratifikovaly země Beneluxu i Německo, ale Francie jako navrhovatel plán nakonec zamítla⁷. USA však opakovaně požadovalo přijetí poválečného Německa do západních obranných struktur.

Dalším pokusem o politickou a bezpečnostní integraci bylo navržení vzniku *Evropského politického společenství* (EPS) z roku 1952, které mělo být kombinací Evropského sdružení uhlí a oceli (ESUO) a navrhovaného EOS a mělo zajišťovat koordinaci zahraniční politiky členských států, vytvořit společný trh, zajistit zvýšení životní úrovně a zvýšit zaměstnanost. Jelikož EPS měla vzniknout na základě podpisu smlouvy o EOS, které bylo v roce 1954 zamítnuto, automaticky tím zanikla i naděje na přijetí EPS.

V roce 1951 byla podepsána *Pařížská smlouva* a vzniklo *Evropské společenství uhlí a oceli* (ESUO). Společenství vzniklo na období 50 let mezi Belgií, Nizozemskem, Lucemburskem, Francií, Německem a Itálií. V roce 1957 byly podepsány *Římské smlouvy* (v platnost vstoupily v roce 1958) a vytvořily tak *Evropské hospodářské společenství* (EHS) a *Evropské společenství pro atomovou energii* (EURATOM). Smlouvy měly umožňovat lepší a snadnější spolupráci v ekonomické oblasti, kontrolu trhu a také kontrolu výroby jaderného paliva (BaldwinaWyplosz, 2008).

V reakci na nepřijetí EOS byly 23. října 1954 v Paříži podepsány smlouvy, které umožnily přístup Německa do NATO i ZU. Zapojení Německa do obranných složek Západu bylo vyřešeno jeho vstupem do modifikovaného Bruselského paktu (spolu s Itálií), který byl tímto přejmenován na *Západoevropskou unii* (ZEU). Tím bylo naplněno přání USA o vojensky sjednocené západní Evropě. Oficiálně byla činnost ZEU ukončena v roce 1999 v Kolíně nad Rýnem.

⁵Plevenův plán byl pojmenovaný podle jeho navrhovatele, francouzského ministra zahraničí René Plevena.

⁶EOS však měla ve skutečnosti být podřízena pouze celá německá armáda, armády ostatních států byly podřízeny jen z části. Důvodem bylo zamezit Německu vybudovat vlastní armádu.

⁷Po smrti Stalina v roce 1953 se situace v Evropě uvolnila a Francie dále tuto organizaci neshledávala potřebnou.

V listopadu roku 1961 francouzský velvyslanec v Dánsku Christian Fouchet navrhl *první Fouchetův plán* (CVCE, 2014a). Základem byla touha francouzského prezidenta *Charlese de Gaulla* vytvořit novou *Unii států*. Cílem mělo být vytvoření společné zahraniční a bezpečnostní politiky na principu mezivládní konference, kde by se také hlasovalo jednomyslně a která měla mít mezinárodní právní subjektivitu a deklarovanou nerozpustitelnost. Plán však nikdy nebyl přijat. Francie tak v lednu roku 1962 připravila smlouvu známou jako *Druhý Fouchetův plán*, který doplnilo o rozšíření kompetencí na hospodářskou oblast a o porušení nedotknutelnosti základních Římských smluv.⁸ Ani tento plán tak nebyl nikdy přijat (CVCE, 2014b).

V roce 1965 byla podepsána *Slučovací smlouva* (v platnost od roku 1967). Smlouva sloučila Rady a Komise EURATOMU, EHS a ESUO v jednu Radu a jednu Komisi pro všechny tři a také se od té doby používá jeden rozpočet. Společný název pro tyto tři instituce je od sloučení *Evropská společenství*.

Prvním konkrétním krokem pro koordinaci společné zahraniční politiky bylo však až založení *Evropské politické spolupráce* (EPS) známé jako *Davingova zpráva*. Mělo se jednat o pravidelné schůzky ministrů zahraničních věcí států ES a hlavním cílem bylo diskutovat nejdůležitější otázky mezinárodních vztahů. EPS však byla pouze systémem konzultací a výsledkem nemohlo být ani závazné stanovisko ani žádná společná akce. Navíc celá instituce EPS stála mimo institucionální rámec Evropských společenství. V roce 1975 však proběhla *Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě*, jejímž výsledkem bylo přijetí *Helsinského závěrečného aktu*, který pomohl zmírnit napětí v dobách studené války. Akt obsahuje deset zásad, které státy musí mezi sebou dodržovat:

1. svrchovaná rovnost, respektování práv vyplývajících ze svrchovanosti,
2. zdržení se hrozby silou nebo použití síly,
3. neporušitelnost hranic,
4. územní celistvost států,
5. pokojné urovnávání sporů,
6. nevměšování do vnitřních záležitostí,
7. respektování lidských práv a základních svobod včetně, svobody smýšlení, svědomí, náboženství nebo přesvědčení,

⁸Francie také chtěla plán rychle přijmout z důvodu plánovaného přistoupení Velké Británie do ES, která by se jim již musela řídit. Členské státy však tento plán viděly jako krok zpět, kdyby se společným orgánům odebrala moc a ES by se vrátila pouze na úroveň mezivládní spolupráce, což především země Beneluxu nechťely.

8. rovná práva a sebeurčení národů,
9. spolupráce mezi státy
10. poctivé plnění závazků mezinárodního práva (VŠE, 2001).

V roce 1981 byla přijata *Londýnská zpráva*, na základě které jednotlivé státy musí informovat Evropský parlament nejméně dvakrát ročně o svých krocích v oblasti zahraniční politiky.

V roce 1971 byl založen *Bernský klub*, kde byli sdruženi ředitelé bezpečnostních služeb členských států a jejich činnost byla zaměřena na spolupráci zpravodajských služeb v boji s terorismem. Další organizace založena v roce 1972 byla skupina *Pompidou*, která sdružovala ministry a vysoké úředníky 7 členských států (později 13 států) a jejím hlavním úkolem byl boj s drogovou kriminalitou (Coe, 2014).

V 70. letech 20. století se Evropa potýkala s teroristickými útoky, což vyvolalo potřebu vytvořit protiteroristickou skupinu. V roce 1975 z rozhodnutí Evropské rady byla založena skupina TREVI (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme, Violence, Internationale). Hlavním úkolem byla výměna informací o teroristických skupinách a spolupráce v boji proti terorismu, výcvik policejních složek a zajištění odpovídajícího technického vybavení pro boj s teroristickými skupinami. Spolupráce byla zajištěna na bázi spojování důstojníků vyškolených pro práci v druhých zemích. Činnosti skupiny se postupem času začaly rozšiřovat na boj s organizovaným zločinem či na zkoumání efektů rušení vnitřních hranic. Pro činnost TREVI byla nejdůležitější spolupráce na úrovni pracovních skupin a jednání probíhaly mimo ES a pouze na mezivládní úrovni. Samotná TREVI neměla ani svůj vlastní sekretariát. V 70. letech vznikalo mnoho dalších pracovních skupin, které se zabývaly různými pro dobu typickými problémy ES (Weiss, 2014).

V roce 1988 členské státy ES, Islandská republika, Norské království, Švédské království, Finská republika a Švýcarská konfederace podepsaly *Úmluvu o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*, známou jako *Lugandskou úmluvu* (Svobodová, 2016). Byla v podstatě revizí úspěšné Bruselské smlouvy, která byla koncipována jako uzavřená, tedy omezená pouze na členy ES. Nová smlouva byla obdobného znění, avšak upravovala mezinárodní pravomoci uznání a výkonu rozhodnutí ve vztahu států ES a Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) (Komise Evropských společenství, 2008). Smlouva byla v roce 2007 dále revidována.

Mezníkem pro zahraniční a bezpečnostní politiku Společenství bylo však až přijetí *Jednotného evropského aktu* (JEA) v roce 1987, který jako první zakomponoval evropskou politickou spolupráci do primárního práva. Evropská komise byla ustanovena jako orgán, který se má plně podílet na řešení zahraničně-politických otázek a Evropský parlament získal konzultativní roli. Smlouva také zřídila stálý sekretariát EPS v Bruselu a členské státy se musely předběžnými konzultacemi informovat o otázkách společného zahraničního zájmu. JEA se však stále soustředil spíše na ekonomické a politické aspekty bezpečnosti a bezpečnostní politika tak zde byla řešena spíše okrajově (Peltrám, 2009).

3.2 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti po roce 1993

Maastrichtská smlouva sehrála klíčovou roli pro ustanovení společné bezpečnostní a zahraniční politiky Evropské unie, a to tím, že se SBZP byla zavedena do druhého pilíře politik EU. V návaznosti na nedostatky Maastrichtské smlouvy byly přijaty smlouvy, které ji revidují, a to Amsterodamská smlouva, Smlouva z Nice a Lisabonská smlouva.

3.2.1 Maastrichtská smlouva

Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) se začala utvářet v přelomovém roce 1989, kdy členské státy ES byly nuceny řešit situaci, která nastala po pádu železné opony. Přestal hrozit konflikt mezi Východem a Západem, ale začaly se utvářet nové problémy na Balkánském poloostrově a také na Blízkém východě.

SZBP je v základních dokumentech poprvé uvedena ve *Smlouvě o Evropské unii* (SEU), která byla podepsána 7. února 1992 v Maastrichtu. SZBP je zde uvedena v Preambuli i v Hlavě. Smlouva také velice opatrně začala formulovat *společnou obrannou politiku*, která má vést až ke společné obraně, avšak tato politika se posupně začala realizovat až po přijetí Amsterodamské smlouvy.

Maastrichtskou smlouvou byl zaveden *system tří pilířů*. První z nich má nadnárodní charakter a tvoří ho Evropské společenství spolu se všemi předchozími smlouvami o EHS, EURATOMU a ESUO.

Druhý pilíř představuje *Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku* (SZBP). Ve druhém pilíři je zachován princip mezivládního přístupu.⁹

⁹Hlavním orgánem je Rada EU, která formuje tzv. společnou pozici na základě jednomyslného souhlasu a Komise s Parlamentem zde nemají příliš velkou váhu. V této oblasti může být hlasování kvalifikovanou většinou.

Třetí pilíř se týká *Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí*. Je zde zahrnuta kooperace členských států v imigrační a azylové politice nebo celní politice. Tento pilíř má opět mezivládní charakter.

Mezi hlavní cíle SZBP dle Maastrichtské smlouvy patří (Dubský, 2006):

- zabezpečit společné hodnoty,
- posilovat bezpečnost Unie a členských států,
- chránit mír a mezinárodní bezpečnost v souladu s Chartou OSN, závěrečným aktem KBSE a Pařížskou chartou pro novou Evropu,
- podporovat mezivládní spolupráci,
- upevňovat demokracii a lidská práva.

Smlouva rovněž stanovuje i formy realizace SZBP (Dubský, 2006):

- vzájemné informování a konzultace o jakékoliv záležitosti obecného zájmu,
- definování *společných postojů*,
- koordinace součinnosti v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích pomocí *společných akcí*,
- společný postup a společná opatření.

Největší pravomoci v oblasti SZBP přísluší *Radě Evropské unie* složené z ministrů zahraničí členských států. Ta definuje *společné stanovisko* a členské státy následně musí své národní politiky tomuto stanovisku přizpůsobit. Členské státy také měly zaujímat *společný postup*, kde však Rada musela určit, ve které situaci je vhodný a také jeho prostředky, procedury a podmínky provádění. Dalším nástrojem byly *společné akce*, které členské státy zavazovaly k přijetí shodných postojů a směřování jejich činnosti. Stanoviska EU pak v mezinárodních organizacích prezentuje předseda Rady (Had a Pikna, 2001).

Při procesu hlasování v závažných otázkách bylo nutné, aby hlasovaly všechny státy. V tomto případě zde Rada rozhodovala *jednomyslně*. Kvalifikovaná většina byla použita pouze pro přijímání prováděcích nařízení k již přijaté legislativě.

Maastrichtská smlouva také jasně definuje vztah mezi Evropskou unií a Západoevropskou unií, kterou Čl. J. 4 SEU označuje za „integrální součást vývoje Unie“ a měla plnit dvě základní funkce a to být „vojenským“ nástrojem EU a fungovat jako evropský pilíř NATO. Součástí Maastrichtské smlouvy byla také *Deklarace o ZEU*, jelikož ZEU musela potvrdit svůj souhlas s navrhovanou spoluprací s EU (Dubský, 2006).

Problémem fungování SZBP byly příliš velká očekávání, která nemohla být splněna. Od EU bylo očekáváno, že bude fungovat jako hlavní aktér v řešení konfliktů, to však nastavení SZBP neumožňovalo. To se projevilo např. při konfliktu v bývalé Jugoslávii, kdy se ukázal rozdílný přístup i rozdílný zájem jednotlivých států k řešení situace. Maastrichtská smlouva totiž neobsahovala určení, kdy by měly státy jednat samostatně a kdy je vhodnější využití SZBP; vymezení vztahu mezi společným postojem a akcí; způsob jak má být SZBP realizována a ani teritoriální vymezení SZBP. Dalším problémem SZBP bylo neurčení jasné autority EU ve vnějších vztazích (Dubský, 2006).

3.2.2 Amsterodamská smlouva

Amsterodamská smlouva vstoupila v platnost 1. května roku 1999 a je první revizí Smlouvy o Evropské unii. Také mimo jiné zefektivnila provádění SZBP, která se stala sladěnější a účinnější. Přesto si však zachovává charakter mezivládní spolupráce.

Hlavní příčinou nutnosti reformy SEU dle Dubského (2006) bylo:

- absence stálého představitele SZBP pro EU,
- přijímání některých návrhů pouze jednomyslným rozhodnutím,
- potřeba větší operativnosti a pružnosti i u nových nástrojů,
- systém financování neodpovídal potřebám SZBP,
- problematická dělba funkcí mezi EU a ZEU.

Smlouva také upravuje *cíle SZBP*, kde je kladen větší důraz na zajištění uzemní integrity a hranic. Smlouva také lépe formuluje tu část, která se zabývá nastolením politické solidarity.

Byly také vymezeny *nástroje provádění SZBP*. Mezi tyto nástroje patří (Dubský, 2006, s. 38):

- vymezování zásad a obecných směrů společné zahraniční a bezpečnostní politiky,
- posilování systematické spolupráce mezi členskými státy při provádění politiky,
- *společné akce a společné postoje* (již od Maastrichtské smlouvy) a nově definovaný nástroj *společná strategie*.

Preambule Amsterodamské smlouvy obsahuje rozhodnutí členských států uskutečňovat Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, jakož i postupně vymezovat *Evropskou zahraniční a obrannou politiku* podle článku 17 Smlouvy o EU, která by mohla vést ke společné obraně a posilovat tak evropskou identitu a nezávislost, a to v zájmu podpory míru, bezpečnosti a pokroku v Evropě a ve světě. Amsterodamská smlouva také obsahuje dodatky k Hlavě V. Maastrichtské smlouvy, jejichž cílem je nastolit politickou solidaritu. Členské státy

se přijetím Amsterodamské smlouvy zavázaly „společně pracovat na rozšiřování a rozvíjení své vzájemné politické solidarity“ (Treaty of Amsterdam, 1997).

Smlouva se také zabývá vztahem Evropské unie vůči Západoevropské unii, kterou označuje za nedílnou součást vývoje Unie poskytující přístup k operačním prostředkům hlavně během humanitárních a záchranných misí, misí k udržení míru a misí bojových jednotek k řešení krizí. Tím byly do smlouvy zahrnuty *Petersberské úkoly*. Smlouva také vysloveně udává možnost budoucího začlenění ZEU do EU. Tuto možnost však odmítalo Dánsko a Velká Británie.

Smlouva přinesla změny v otázce hlasování. Státy se totiž shodly na tom, že hlavním neúspěchem při řešení otázek SZBP byla nutnost jednomyslného hlasování. Jednomyslné hlasování zůstalo základem, ale „v případě přijímání společných akcí, společných postojů a dalších rozhodnutí založených na společných strategiích a rovněž při provádění již přijatých společných akcí a společných postojů“ bylo za podmínky článku 148 zavedeno hlasování *kvalifikovanou většinou* (Dubský, 2006, s.38). Smlouva také zdůrazňuje to, že v oblasti mimo obranné záležitosti může být pravidlo hlasování kvalifikovanou většinou automaticky používáno.

Členským státům je umožněno právo veta (záchranná brzda nebo pojistná klauzule), které může být použito pouze ve velmi vážných důvodech např. pokud by přijímaný akt byl v rozporu s národní politikou státu (Treaty of Amsterdam, 1997).

Smlouvou byl dále zaveden proces *konstruktivní neúčasti*, kdy se členské státy mohou zdržet hlasování (avšak musela to být maximálně 1/3 států). Pokud stát odůvodní konstruktivní neúčast formálním prohlášením, není rozhodnutím vázán. Stát, který se hlasování zdržel, musí v duchu vzájemné solidarity akceptovat, že rozhodnutí je závazné pro celou Unii jako celek a nesmí vykonávat akce, které by tomuto rozhodnutí odporovalo.

Vymezení obecných směrů a zásad je v pravomoci Evropské rady. Rada EU pak přijímá rozhodnutí o provádění SZBP, přijímá společné akce a postoje a zajišťuje jednotu Unie v oblasti. Rada EU pak rozhoduje jednomyslně nebo kvalifikovanou většinou. Většina musela být tvořena alespoň 10 z tehdejších 15 států. Rozhodnutí vojenského či obranného charakteru muselo být přijímáno jednomyslně, což se týkalo i uzavírání mezinárodních dohod. Smlouva také zavedla tzv. *pojistnou klauzuli*, kdy státy byly schopny zablokovat rozhodnutí většiny ze závažných důvodů své národní politiky.

Evropský parlament měl v přijímání rozhodnutí roli spíše konzultativní. Měl právo dotazovat se Rady a podávat ji návrhy a stejnou možnost měl i každý člen Komise. Parlamentu však byly ponechány povinnosti schválit všechny asociační a kooperační dohody s třetími státy a schvalování všech smluv o přístupu nových států.

Jedna z nejdůležitějších věcí, kterou smlouva přinesla, bylo vytvoření funkce *Vysokého představitele pro SZBP*, který má za úkol spolu s předsedající zemí reprezentovat Unii při řešení zahraničně politických otázek a zároveň se stává generálním tajemníkem Rady EU. Do této funkce byl na období jmenován Javier Solana, bývalý tajemník NATO.

Amsterodamská smlouva také dává EU právo sjednávat mezinárodní dohody v otázkách týkající se SZBP. Jednání vede předsednická země spolu s Vysokým představitelem za pomoci aparátu Komise. Dohoda je pak uzavírána jménem Rady EU (Dubský, 2006).

3.2.3 Smlouva z Nice

Již při podpisu Amsterodamské smlouvy se předpokládalo, že z důvodu plánovaného přistoupení vysokého počtu nových členských v roce států v roce 2004 bude nutná reforma institucí EU. Reforma institucí byla jedním z důvodů, proč byl v roce 1999 svolán summit Evropské rady do Kolína nad Rýnem. Na summitu se představitelé také dohodli na tom, že EU musí posílit spolupráci v rámci bezpečnosti a obrany a posílit pravomoc Rady EU v oblasti řízení a prevence konfliktů a také integrovat funkce Západoevropské unie do EU. Na summitu byla také oficiálně ustanovena *Evropská bezpečnostní a obranná politika* a opatření k vytvoření dalších potřebných struktur. Na summitu bylo také oznámeno, že činnost ZEU bude ukončena (Euractiv, 2005).

Smlouva z Nice pak byla podepsána v únoru 2001. V platnost vstoupila až v roce 2003, kvůli odmítavého postoje Irska (Dubský, 2006).

V prosinci roku 2000 byla na summitu EU v Nice vydána *Zpráva předsednictví o Evropské bezpečnostní a obranné politice*, která si kladla za cíl, aby se SZBP stala účinnější. Evropská rada také chtěla vytvořit politické a vojenské orgány. *Politický a bezpečnostní výbor* (který byl zahrnut přímo do obsahu smlouvy), *Vojenský výbor EU* či *Vojenský štáb EU* (Khol, 2000). V souladu se smlouvou pak byla realizována konkrétní opatření, která umožnila realizovat tzv. *Petersberské úkoly*. Členskými státy však smlouva nadále zaručovala, že rozhodnutí, zda poskytnou své národní ozbrojené síly, bude zcela v jejich kompetenci. To, zda EU povede operace s využitím síly NATO či nikoliv, jsou přijímána dle konkrétního případu.

Smlouva z Nice mění způsob rozhodování, kdy byly rozšířeny možnosti hlasování kvalifikovanou většinou. Nově se mohlo kvalifikovanou většinou hlasovat v případech, kdy dohoda povede k provedení společné akce nebo společného postoje. Také lze kvalifikovanou většinou zvolit předsedu Komise, celou Komisi či Vysokého představitele pro SZBP. Již v době projednávání se však objevily obavy, že po přistoupení nových států, bude tento způsob hlasování neefektivní a uvažovalo se o tom, že by měl být zvýšen počet států, které můžou využít právo konstruktivní neúčasti (Dubský, 2006). Nový způsob rozhodování dle smlouvy z Nice je uveden v tabulce 3.1.

Tabulka 3.1: Systém hlasování podle revidované Smlouvy o EU

	Článek Smlouvy EU	Pravidla hlasování
Přijímání rozhodnutí	Čl. 23 (1)	Jednomyslnost/Konstruktivní absence
Implementace/společné pozice a akce/jmenování zvláštního představitele	Čl. 23 (2)	Kvalifikovaná většina/veto nebo jednomyslnost/konstruktivní absence
Procedurální otázky	Čl. 23 (3)	Jednoduchá většina
Dohody se třetími státy nebo mezinárodními org.	Čl. 24	Jednomyslnost
Dohody k provedení společné akce nebo společného postoje	Čl. 24	Kvalifikovaná většina/veto nebo jednomyslnost/konstruktivní absence
Posílená spolupráce v SZBP	Čl. 27e	Kvalifikovaná většina/veto
Výdaje za rámec rozpočtu nebo vojenské výdaje	Čl. 28	Kvalifikovaná většina/veto/jednomyslnost

Zdroj: Dubský, 2006, s. 45; vlastní úprava, 2016

Článek 27 Smlouvy o EU z Nice zavádí možnost *užší spolupráce*. Ta má skupinám (nejméně osmi státům) umožnit těsnější spolupráci v oblasti obrany a zahraničněpolitických otázek s využitím mechanismů, institucí a postupů EU. Mohla být využita při společných akcích a

postojích. Smlouva vylučuje možnost flexibility¹⁰ v případech, které by měly vojenský dopad. Při spolupráci také musely být zachovány zásady, cíle, obecné směry a soudržnost SZBP, jakož i rozhodnutí přijatá v jejím rámci, pravomoci Evropského společenství a dle *článku 27a* soudržnost mezi souhrnem politik Unie a jejími vnějšími činnostmi (Dubský, 2006, s. 45).¹¹

Spolu se začleněním Evropské bezpečnostní a obranné politiky do primárního práva byly zrušeny bezpečnostní pravomoci ZEU a postupně se veškeré její struktury začlenily do EU. V roce 2010 ZEU zanikla (Dubský, 2006).

3.3 Vývoj evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti po roce 2009

Dalším z důležitých mezníků v oblasti bezpečnostní politiky EU byl podpis Lisabonské smlouvy dne 13. prosince 2007 (v platnosti od 1. prosince roku 2009). Obsah smlouvy vychází z neúspěšné smlouvy o *Ústavě pro Evropu*. Lisabonskou smlouvu tvoří *Smlouvy o Evropské unii* a *Smlouvy o fungování Evropské unie* (Navrátil, Káňa a Zlý, 2012).¹²

Přijetím Lisabonské smlouvy EU získala právní subjektivitu. Smlouvou byla zrušena pilířová struktura. V oblasti SZBP se i po podpisu Smlouvy bude nadále uplatňovat princip mezivládní spolupráce a bude zachováno právo veta. Smlouva nově rozděluje pravomoci do tří úrovní, jimiž jsou *vylučné, sdílené a koordinované* (doplňkové).

Smlouva dále zavádí dvě nové funkce, a to *Stálého předsedu Evropské rady* a *Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*. Předseda Evropské rady má dle článku 15 Smlouvy o EU zastupovat EU navenek při řešení záležitostí týkající se SZBP aniž by přitom narušoval funkci vysokého představitele Unie. Funkce Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku spojila funkce Vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku a Komisaře pro zahraniční vztahy a tím lépe propojila činnosti Rady pro zahraniční věci a Komise. Vysoký představitel je volen členskými státy na 5 let, předsedá Radě pro zahraniční věci a také je místopředsedou Evropské komise. Mezi

¹⁰Princip užší spolupráce.

¹¹Smlouva pozměnila poměr hlasů v Radě ve prospěch větších států. Pro dosažení kvalifikované většiny bylo nutné získat 258 hlasů. Ve dvou dalších deklaracích pak byl počet hlasů pro dosažení kvalifikované většiny upraven jak pro počet 25 tak i 27 států. Smlouva také stanovila maximální počet komisařů a předseda Komise dostal pravomoc přidělovat jednotlivé resorty daným komisařům sám, dle svého uvážení. Smlouva také zavedla maximální počet poslanců EP po rozšíření na 732 (Euractiv, 2007).

¹²Součástí novelizující smlouvy je také 13 protokolů, 65 deklarací, *Smlouva o Euratomu* a *Listina základních práv EU*, která obsahuje stanovy týkající se základních lidských práv, občanských a politických práv a součástí jsou také práva ekonomická a sociální. Výjimku si v tomto bodě vyjednala Velká Británie a Polsko

hlavní činnosti vysokého představitele patří koordinace činností v rámci SZBP, řízení a implementace činností v rámci SZBP a zastupování EU v oblasti SZBP vůči třetím zemím.

Smlouva dále založila *Evropskou službu pro vnější činnost* (ESVČ). Instituce je složená z úředníků Rady EU, Komise a diplomatických služeb členských států a předsedá ji Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Hlavním úkolem služby je udržovat diplomatické vztahy EU se zeměmi mimo EU a provádět zahraniční a bezpečnostní politiku EU. Činnosti této instituce jsou určeny rozhodnutím Rady, stejně jako její organizace a fungování. Do struktury služby byly včleněny civilní i vojenské struktury, které do té doby byly ve strukturách Rady. Služba také spolupracuje s Generálním sekretariátem Rady a službami Komise a s diplomatickými službami členských států (Pecháček, 2010).

Smlouva také zavádí *občanskou iniciativu*, kdy jeden milion občanů z většího počtu členských států, může vyzvat Evropskou komisi k předložení návrhu v oblasti působení EU. Významným krokem bylo také zavedení možnosti dobrovolného vystoupení z EU.

Lisabonská smlouva opět přinesla změny v oblasti hlasování. Byla dále rozšířena možnost hlasování kvalifikovanou většinou až na 218 oblastí činností EU např. v případě, kdy je vymezována akce nebo postoj na základě dřívějšího rozhodnutí Evropské rady nebo Vysokého představitele, o který byl požádán Evropskou radou a dále v případě, kdy Rada přijímá rozhodnutí k již schválené akci nebo postoji a také je možný v případě jmenování zvláštního zástupce. V citlivých oblastech jako jsou např. daně, zahraniční politika, společná obrana, policejní spolupráce aj. byl však stále *zachován princip jednomyslnosti*. Od přijetí Lisabonské smlouvy pak kvalifikovanou většinu představuje 55 % členských států, které reprezentují alespoň 65 % obyvatel EU (tzv. dvojí většina) (KrutílekaFrísková, 2016). Smlouva státům ponechává možnost *konstruktivní absence* a také možnost zablokovat přijetí rozhodnutí v případě, že se jedná o státní zájem. Zavádí *konzultační mechanismus* mezi členským státem, který prohlašuje státní zájem a mezi vysokým představitelem, který slouží k nalezení kompromisu pro členský stát odmítající přijetí.

3.3.1 Úprava společné zahraniční a bezpečnostní politiky v Lisabonské smlouvě

Lisabonská smlouva vymezuje oblasti pro *vnější činnosti a společnou zahraniční a bezpečnostní politiku*. SZBP je upravena *Smlouvou o Evropské unii* a oblast vnější činnosti je upravena *Smlouvou o fungování Evropské unie*. Tyto dvě smlouvy pak propojují oblasti, ve kterých má EU jak výlučné tak i sdílené pravomoci. Lisabonská smlouva dokázala lépe

propojit všechny činnosti Unie s vnějším aspektem a to díky vymezení cílů pro všechny oblasti vnější činnosti i pro SZBP.

Základním hodnotovým rámcem pro zahraniční vztahy EU je *Charta Organizace spojených národů* (OSN), které uplatňují všichni členové EU.

Aktéři SZBP

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU je utvářena a prováděna různými institucemi a aktéry. Těmi jsou členské státy, Evropská rada, Rada EU, Výbor stálých zástupců, Evropská komise a Evropský parlament.

V podstatě nejdůležitějším aktérem SZBP jsou samotné členské státy. Oblast SZBP spadá pod koordinovanou politiku a je na jednotlivých členských státech, jak tuto oblast pojmu. Měla by však být zachována snaha o spolupráci (Euractiv, 2009).

V rámci SZBP není EU oprávněna přijímat žádnou legislativu. Všechna rozhodnutí se tak vztahují pouze ke konkrétním situacím, bez obecné platnosti. Rozhodnutí jsou pro členské státy závazná, avšak EU nemá stanovený žádný sankční systém v případě jejich nedodržení (Euroskop, 2016).

Druhým z aktérů je *Evropská rada*, která vymezuje obecné politické směry a priority EU, obvykle prostřednictvím závěrů přijatých na svém zasedání. Není však legislativním orgánem EU, takže není zapojena do jednání o právních předpisech nebo jejich přijímání. Podle článku 68 smlouvy o fungování EU je Evropská rada zodpovědná za vymezení strategických směrů v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Tyto směry byly poprvé přijaty v červnu roku 2014, kdy byla Radou přijata pětibodová strategická agenda, která ve čtvrtém bodě svých priorit zmiňuje *Svobodu, bezpečnost a právo*. Obsahem tohoto bodu je požadavek na lepší řízení migrace, včetně nelegální migrace a otázek azylové politiky a správy hranic, dále předcházení trestné činnosti a terorismu a boj proti nim a zlepšení justiční spolupráce mezi zeměmi EU. Členy Evropské rady jsou vedoucí představitelé všech 28 států, dále předseda Evropské rady, dále předseda Evropské komise a také pokud Rada zasedá v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky tak také Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (Generální sekretariát Rady, 2015 a).

Dalším z aktérů SZBP je *Rada Evropské unie*. Oblast společné zahraniční a bezpečnostní politiky se projednává *Rada pro zahraniční věci*, která je zodpovědná za vnější činnost EU, což zahrnuje zahraniční politiku, obranu a bezpečnost, obchod, rozvojovou spolupráci a humanitární činnost. Radám EU většinou předsedá ministr projednávané oblasti státu, který

předseda EU. Radě pro zahraniční věci předsedá Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a je mu nápomocná Evropská služba pro vnější činnost.

Této rady se účastní ministři zahraničních věcí všech členských států. Jelikož působení jedné rady často zasahuje do oblasti činnosti jiné rady, tak podle projednávaného tématu také ministři obrany (společná bezpečnostní a obranná politika), ministři pro rozvoj (rozvojová spolupráce) či ministři obchodu (společná obchodní politika). Rada zasedá jednou měsíčně.

Přípravu na jednání Rady zajišťuje tzv. COREPER, neboli *Výbor stálých zástupců*, který je další z aktérů SZBP. Výbor byl zřízen již v 50. letech z důvodu náročnosti přípravy zasedání Rad. Formálně je existence COREPER zakotvena v čl. 240 odst. 1 *Smlouvy o fungování EU* (Generální sekretariát Rady, 2015 b).

Je složen ze zástupců členských států, kteří by měli být odborníky na danou oblast a zároveň reprezentovat zájmy státu, který zastupují. COREPER je hlavním přípravným orgánem Rady a jako první rozhoduje o tom, jaké body mají být zařazeny do jejího aktuálního jednání.

Pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky existují další pracovní skupiny, které se zabývají určitými otázkami. Jsou to:

- *Pracovní skupina na vysoké úrovni pro migraci a azyl*, která se zabývá otázkami globálního přístupu k migraci a mobilitě,
- *Politický a bezpečnostní výbor*, který je odpovědný za společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a společnou bezpečnostní a obrannou politiku,
- *Koordinační výbor v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech*, který do této oblasti spadá částečně (Generální sekretariát Rady, 2015 c).

Dalším účastníkem v řešení otázek SZBP je *Evropská komise*. V některých oblastech zahraniční politiky má Komise výhradní postavení, jelikož na ni členské státy převedly výlučnou pravomoc. Komise je spolu s Radou EU zodpovědná za vztahy EU vůči třetím zemím. V oblasti zahraničně politické či zahraničně bezpečnostní otázce však Komise nemá výlučnou pravomoc pro rozhodování (Ort, 2005).

Posledním z aktérů SZBP je Evropský parlament. Pravomoci Evropského parlamentu v oblasti SZBP jsou definovány ve Smlouvě o EU. EP v vydává pouze nezávazná doporučení a stanoviska. Parlament však spolurozhoduje o unijním rozpočtu, ze kterého je financována SZBP a také schvaluje kandidáta na post vysokého představitele. Vysoký představitel musí EP pravidelně informovat o krocích v oblasti SZBP a také při její implementaci musí brát

v potaz jeho postoje a názory. Otázky týkající se SZBP se v případě EP řeší Podvýbor pro bezpečnost a obranu (Weiss a Komínková, 2016).

Nástroje SZBP zahrnují:

- koncept *společných strategií*, které umožňují EU přijímat opatření v oblastech, kde jsou důležité společné zájmy členských států. Společná strategie určí cíl, a také to jak se ho má dosáhnout. Schvaluje je Evropská rada a za jejich plnění odpovídá Rada EU. Tento nástroj musí mít specifikovaný cíl, dobu trvání a prostředky, které členské státy dávají k dispozici,
- *společné postoje*, definuje přístup EU ke konkrétní věci tematické povahy. Přijímá je Rada ke vztahům se třetími zeměmi či k aktuálním problémům a událostem. Členský stát je povinen zkoordinovat svou politiku v souladu se společným postojem. Společný postoj může být upraven podle aktuální situace. Členské státy musí zajistit své politiky v souladu s přijatým postojem,
- *společná akce*, která je většinou definována časově a zaměřuje se na konkrétní situaci. Má právní důsledky a po členských státech mohou být vyžadována přijetí určitých legislativ. Nejvíce společných akcí bylo přijato na Balkáně a Blízkém východě. Oproti společným postojům přímo vyžadují konkrétní opatření,
- *mezinárodní dohody*, jsou sjednávány Radou ministrů zahraničních věcí, na doporučení předsedající země. Rada však k uzavření mezinárodní dohody může jednomyslným rozhodnutím zmocnit právě předsedající zemi. Předsednictví může využít pomoci Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a aparátu Evropské komise,
- *deklarace* neboli stanoviska, v ž EU často vyjadřuje svůj požadavek vůči třetí straně nebo mezinárodní organizaci. Obsah prohlášení musí předsednická země odsouhlasit se všemi ostatními členskými zeměmi. Některé deklarace jsou velmi náročné na svůj obsah a připravují se i déle než rok,
- *kontakty se třetími zeměmi*, mají většinou formu dialogu nebo různých upozornění. Časté jsou vystupování v oblasti dodržování lidských práv či svobody tisku. Jménem EU jedná hlavně Vysoký představitel (Ort, 2005).

3.4 Evropská bezpečnostní a obranná politika

Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) vznikla přijetím Amsterodamské smlouvy v roce 1999. SBOP je součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky a zahrnuje spolupráci v oblasti vojenství a řešení krizí (Merlingen, 2011).

V roce 1992 ještě před ratifikací Maastrichtské smlouvy, byla vydána tzv. Petersberská deklarace, která definovala nové úkoly, tzv. *Petersberské úkoly* (později byly Amsterodamskou smlouvou zahrnuty do primárního práva), které znamenaly výraznou změnu při definování operační role ZEU. Členské státy ZEU vydaly prohlášení, že jsou ochotny dát k dispozici své vojenské jednotky určené pro vojenské úkoly, které budou uskutečňované pod vedením ZEU, dle článku 7 Amsterodamské smlouvy (Pikna, 2012). Členské státy měly být schopny do 60 dnů vytvořit armádu 50-60 tisíc vojáků, která mohla být nasazena až po dobu 1 roku. Vojenské jednotky měly být využity pro (Merlingen, 2011):

- humanitární a záchranné operace,
- úkoly spojené s udržováním míru
- a mise bojových jednotek v krizových situacích včetně vynucování míru.

ZEU také sehrála významnou roli při zapojování nečlenských států do své činnosti, kdy byly vytvořeny nové kategorie členství a to: *status přidruženého člena* pro evropské státy NATO stojící mimo EU a *status přidruženého partnera* pro kandidátské státy EU. V roce 1999 ZEU tvořilo 28 států-10 řádných členů, 6 přidružených členů, 7 přidružených partnerů a 5 pozorovatelů. ČR se přidruženým partnerem stala v roce 1994 a přidruženým členem v roce 1999 po vstupu do NATO.

V roce 1998 se ve Vídni konalo setkání ministrů obrany, jehož závěrem byl vznik deklarace, která se zabývala vytvořením společné obrany EU nezávislé na NATO. Smlouva byla ostatními členskými státy schválena v roce 1999 na zasedání Evropské rady v Helsinkách a tím byl položen základ společné obrany EU (Rutten, 2001).

V roce 2000 byl Evropskou komisí představen *Mechanismus rychlé reakce*, který umožnil mobilizaci prostředků pro zvládání civilních krizí. V roce 2001 byla v Kolíně nad Rýnem přijata *Zpráva předsednictva o posílení společné bezpečnostní a obranné politiky*. Zde se poprvé objevil termín společná bezpečnostní a obranná politika, která se tak stala součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Dále tato smlouva přinesla začlenění ZEU do struktur EU a také rozdělení operací, kterých by se mělo účastnit NATO, a kterých již vojenské jednotky EU (Kabelová, 2001).

Do založení SBOP byla EU při řešení krizí odkázána na pomoc NATO, jelikož neměla své vlastní vojenské nástroje a problémy byla schopna řešit pouze na politické bázi. Evropští politici měli snahu začlenit do struktur NATO tzv. evropský pilíř, ale nakonec se došlo k závěru, že nejlepším řešením bude vytvoření samostatné politiky (Ort, 2005).

Mezi instituce SBOP patří:

- *Politický a bezpečnostní výbor (COPS)*, který je odpovědný za vykonávání SZBP a SBOP. Funguje jako přípravný orgán pro Radu pro vnější vztahy a také přijímá každodenní rozhodnutí. Jeho hlavními funkcemi jsou sledování mezinárodní situace a pomoc při definování politiky v rámci SZBP. Členy jsou velvyslanci členských států, kteří mají stále sídlo v Bruselu a COPS se schází jednou až dvakrát týdně,
- *Rada pro vnější vztahy* je hlavním rozhodovacím orgánem a členy jsou ministři zahraničních věcí jednotlivých členských států. Rada se schází přibližně jednou za 2 měsíce,
- *Vojenský výbor Evropské unie* je nejvyšším vojenským orgánem zřízen v rámci Rady a je složen z náčelníků generálních štábů členských států. Radí COPS v otázkách vojenství. Předsedou je čtyřhvězdičkový generál, který je volen na 3 roky náčelníky generálních štábů členských zemí,
- *Výbor pro civilní aspekty řešení krizí (CIVCOM)* asistuje při civilních operacích, kde jsou využity policejní jednotky, záchranáři a justice,
- *Vojenský štáb EU* slouží k dlouhodobému strategickému plánování a včasnému varování a je součástí rozšířeného aparátu pro realizaci bezpečnostní politiky. Na základě pokynů od Vojenského výboru zpracovává expertízy a při nasazení jednotek EU řídí vojenské operace. Tvoří ho vojenští experti, které členské státy vyslaly do aparátu Evropské komise. Vojenský štáb vede generál ve funkci generálního ředitele. Je podřízen přímo Vysokému představiteli pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku,
- *Frontex* je agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států EU. Členským státům pomáhá při odborné přípravě vnitrostátní pohraniční stráže, provádí analýzu rizik atd.

Pro civilní operace existuje stále operační centrum na úrovni EU, neboli *útvár schopnosti civilního plánování a provádění (CPCC)*. V roce 2009 pak bylo v rámci sekretariátu Rady zřízeno *Ředitelství pro řízení a plánování krize*, které má zajistit, aby EU byla schopna účinně využívat svou schopnost integrovat vojenský a civilní přístup ke krizovému managementu.

Přibližování politik jednotlivých útvarů pro členské státy měla na starost *Evropská obranná agentura*, která měla starost o rozvoj obranného potenciálu, spolupráci ve vyzbrojování, Evropské obranné technologické a průmyslové základny a trh s obranným vybavením a výzkum a technologie. Ještě před vstupem smlouvy v platnost vznikl také Ústav Evropské unie pro bezpečnostní studia (EUISS) a Satelitní středisko EU (Weiss a, Komínková, 2016).

Evropská unie nemá vlastní armádu či vlastní policejní útvar. Při plánování svých akcí se musí spoléhat na jednotlivé členské státy nebo na plánovací centrum NATO.

Operace SOBP

Od roku 2003 EU spustila přibližně 30 zahraničních misí, kterých se účastnili jak vojáci, tak také policisté, soudci či úředníci. Hlavním přínosem SOBP je, že je schopna kombinovat jak vojenské, tak i civilní operace. Policejní operace v cílových zemích většinou asistují při výcviku místních policejních jednotek, v případě potřeby však mohou převzít jejich funkci. Operace na podporu právního států zahrnují řadu asistenčních a výcvikových misí na upevnění důležitých institucí v zemi jako např. soudci či vězeňskou správou. Civilní operace jsou financovány z prostředků EU avšak vojenské operace z prostředků jednotlivých států, které jsou v operacích zapojeny (Weiss a Komínková, 2016).

Vztahy s NATO

V současné době je 21 členských států EU i členů NATO. Úmyslem SBOP tedy nebylo, aby se činnost NATO duplikovala nebo aby se duplikovaly finance. V roce 2002 pak byla uzavřena dohoda *Berlín plus*, která říká, že EU může využívat prostředků NATO. Aby se situace ještě zjednodušila, většina států vysílá do Bruselu jediného vysokého důstojníka, který ji zastupuje jak ve vojenském výboru EU, tak také ve vojenském výboru NATO. Obě organizace jsou spolu velmi úzce propojeny. Principiálně se však většinou uplatňuje to, že EU se angažuje v rámci civilních misí a jedná spíše politicky a NATO se angažuje ve vojenských misích (Weiss a Komínková, 2016).

3.5 Bezpečnostní strategie EU

Evropská unie čelí převážně v posledních dvou dekadách řadě nových bezpečnostních hrozeb a rizik, které se snaží minimalizovat pomocí různých opatření, mezi něž patří např. přijímání bezpečnostních strategií, které definují danou hrozbu nebo vytváření nových bezpečnostních institucí. Rozkol členských států EU při invazi USA do Iráku zdůraznil potřebu společné

strategické vize ke zvýšení vnitřní soudržnosti na úrovni EU. Členské státy tehdy pověřily Vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, Javieru Solanu, aby dal podnět k vytvoření takové strategie.

3.5.1 Evropská bezpečnostní strategie 2003

Poprvé byla společná bezpečnostní strategie EU přijata v roce 2003 Evropskou radou pod názvem *Bezpečná Evropa v lepším světě*. Tento dokument poskytuje rámec pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, včetně bezpečnostní a obranné politiky, definuje bezpečnostní prostředí v EU a určuje klíčové bezpečnostní výzvy.

V tomto rámci je vyčleněno pět klíčových hrozeb:

- terorismus,
- proliferace zbraní hromadného ničení,
- regionální konflikty,
- selhání států,
- organizovaný zločin.

Jedním z požadavků strategie bylo preventivní zapojení pro předcházení krizí. Prioritním cílem je budovat bezpečnost v sousedních zemích EU (Balkán, jižní Kavkaz, Středozeří) pro posílení mezinárodního pořádku založeného na pravidlech účinného multilateralismu. Bezpečnostní strategií byla také potvrzena vzájemná závislost různých výzev pro globální bezpečnost, propojením bezpečnosti a rozvojových problémů a vyzdvížením možné interakce mezi klíčovými hrozbami.

Ve strategii byly také řešeny politické důsledky nového bezpečnostního prostředí. Pokud se EU chce stát globálním hráčem, musí být více *aktivní, soudržnější a schopnější* ve snaze o bezpečnější a jednotnější svět. Důležitost mezinárodní spolupráce a evropského partnerství je ve strategii také zdůrazněno prohlášením, že *žádná z hrozeb nemůže být vyřešena Unii samotnou* (EuropeanSecurityStrategy, 2003).

Evropská bezpečnostní strategie (EBS) z roku 2003 má několik částí. První část je nazvána *Bezpečnostní prostředí: Globální výzvy a hlavní hrozby*.

Největší výzvy pro EU jsou nové bezpečnostní hrozby po rozpadu studené války. Evropa se stala mnohem otevřenější a propojenější, zároveň závislejší na dopravních i technologických infrastrukturách. EU také pocítuje problém vysoké energetické závislosti, kdy její energetická potřeba je z vlastních zdrojů pokryta přibližně z 50 %.

Globální výzvou se stal rozvojový svět. Strategie udává, že přibližně 3 miliardy lidí musí žít za méně než 2 eura na den a také že ročně v rozvojovém světě zemře 45 milionů lidí na následky nemoci AIDS a podvýživy. Tyto problémy jsou výzvou k řešení pro celý svět, jelikož jeden stát je není schopen vyřešit (EuropeanCouncil, 2003).

Terorismus

První z hrozeb je terorismus, který pro Evropu představuje stále větší strategickou hrozbu, protože teroristické organizace jsou stále lépe propojeny a financovány. Současná vlna terorismu je spojena s náboženským extremismem, tlaky související s modernizací, kulturními, společenskými a politickými krizemi. Evropa je cílem i základnou teroristických skupin, kdy např. základny pro buňky Al-Káidy byly nalezeny ve Velké Británii, Belgii, Itálii, Německu a dokonce i Španělsku.

Šíření zbraní hromadného ničení

Za další z hrozeb je považováno *šíření zbraní hromadného ničení*. Výsledky vědeckého pokroku pomohly zvýšit účinnost mnoha zbraní, včetně zbraní hromadného ničení jako jsou biologické, chemické či zbraně obsahující radiologický materiál. Zároveň technologický pokrok pomohl vylepšit další palebné zbraně a raketové technologie. V případě užití obou těchto technologií teroristickou skupinou by mohlo být ohroženo obyvatelstvo mnoha států.

Regionální konflikty

Dalším z hrozeb jsou regionální konflikty. Evropské unii regionální konflikty nehrozí, ale konflikty většího rozsahu ohrožují stabilitu ne jen určitého regionu, ale také regionů geograficky vzdálených. Regionální konflikt může ohrožovat menšiny, základní lidská práva, podněcovat vznik teroristických.

Selhání států

Selhání státu je situace kdy korupce, špatná správa veřejných věcí, zneužívání moci a nedostatek odpovědnosti narušují stát zevnitř. Selhání státu především zvyšuje regionální nestabilitu. Příklady států, které selhaly ve své hlavní funkci, jsou Somálsko, Afghanistan nebo Libérie.

Organizovaný zločin

Poslední z hrozeb, které Strategie uvádí je *organizovaná trestná činnost*. EU nejvíce ohrožuje příhraniční obchod s drogami, ženami, nelegálními přistěhovalci a zbraněmi, jelikož je často

cílovou destinací pro překupníky. Organizovaný zločin je jedním z důsledků selhávajících států.

Druhá část dokumentu je nazvána *Strategické cíle*. Pro ochranu své bezpečnosti si EU stanovila tři strategické cíle a to jsou *boj proti hrozbám, budování bezpečnosti v našem sousedství a mezinárodní řád založený na multilateralismu*.

Tradiční pojetí sebeobrany až do konce studené války vycházelo z hrozby invaze. Nové hrozby však nemají čistě vojenskou povahu. Vznikla naléhavá potřeba hrozbám předcházet a to jak vojenskými, tak nevojenskými prostředky.

EU chce budovat bezpečnost pomocí *integrace přístupujících států*. EU chce dosáhnout toho, aby na východ od EU a na hranicích Středozemního moře vznikl pás zemí, se kterými bude moci dlouhodobě spolupracovat jako např. s balkánskými státy. Pro EU je také důležité řešení problémů jižního Kavkazu a také vyřešení arabsko-izraelského konfliktu (European Council, 2003).

Jedním z cílů EU je rozvoj mezinárodní společnosti, dobře fungujících mezinárodních institucí a mezinárodního řádu založeného na konkrétních pravidlech, kdy rámcem pro mezinárodní vztahy je Charta OSN. Strategie 2003 říká, že „nejlepší ochranou evropské bezpečnosti je utvořit svět, který se bude skládat z odpovědně řízených demokratických států“. EU se zasazuje o to, aby mezinárodní organizace a smlouvy pružně reagovaly na hrozby a má také zájem o vstup nových zemí do mezinárodních organizací, při zachování jejich vysoké úrovně a jejich další rozvoj.

Další část dokumentu je nazvána *Vliv na evropskou politiku*. Zde se dokument vyjadřuje, že pokud chce EU využít celý svůj potenciál, který na poli zahraniční politiky a zvládání krizí musí se stát *více aktivnější, soudržnější, akceschopnější a také spolupracovat s ostatními*.

Aktivnější EU musí být především v plnění svých strategických cílů a to pomocí správného použití nástrojů pro zvládání a předcházení krizí. Akceschopnější se Evropa měla stát díky zřízení evropské obranné agentury a díky lepší flexibilitě armád jednotlivých států. Dokument zmiňuje také dohodu „Berlín plus“ mezi EU a NATO, která zlepšuje operativní schopnost EU a obě instituce lépe propojuje.

Soudržnější EU se stane díky společnému jednání a pomocí nástrojů jako programy evropské pomoci a Evropský rozvojový fond a dalších. Všechny tyto nástroje pak mohou mít vliv na bezpečnost samotné EU tak i na bezpečnost třetích zemí. EU v dokumentu deklaruje, že bezpečnost je nejdůležitějším předpokladem rozvoje. Veškeré politiky a diplomacie by se

v rámci společného jednání měly odvíjet dle stejného programu. Pro boj s terorismem má velký význam koordinace mezi vnějšími činnostmi a politikami v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Důležitá je také soudržnost ne jen mezi nástroji, ale také mezi zahraničně politickými kroky jednotlivých států EU.

Výše popsaným hrozbám EU není schopna čelit sama a tak je zapotřebí spolupráce v mezinárodních organizacích a s dalšími partnery. Největším strategickým partnerem EU je USA. Strategie 2003 poukazovala na zlepšení spolupráce s Ruskem, které mělo vést ke strategickému partnerství, avšak události posledních let ukázaly, že se tomu nepodařilo. Dokument také poukazuje na to, že by EU měla navazovat partnerství s kýmkoli, kdo sdílí její hodnoty a je připraven se o ně zasadit (EuropeanCouncil, 2003).

3.5.2 Evropská bezpečnostní strategie 2008

V roce 2008 byla vydána *Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie* s podnázvem *Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě*. Tento dokument nebyl nahrazením Strategie z roku 2003, nýbrž ji měl upevňovat a prozkoumat jak EU pokročila v praxi a jak by bylo možno zlepšit provádění.

Zprávu tvoří tři hlavní části a to *Globální výzvy a hlavní hrozby*, *Budování stability v Evropě a mimo ni* a *Evropa v měnícím se světě*.

První část hovoří o *globálních výzvách a hlavních hrozbách*, které byly určeny Strategií z roku 2003. Hrozba *šíření zbraní hromadného ničení* byla již v roce 2003 označena za potenciálně největší ohrožení bezpečnosti EU a do roku 2008 se nebezpečí ještě zvýšilo.

V roce 2003 spolu s Evropskou bezpečnostní strategií byla vydána *Strategie proti šíření zbraní hromadného ničení*. O tuto strategii se pak EU opírá při diskuzích na mezinárodních fórech, kde se velmi aktivně zapojuje. EU se chce dále zabývat konkrétními otázkami, a to především bojem proti financování šíření zbraní a opatření týkající se biologické bezpečnosti (EuropeanCouncil, 2008).

Dalšími hrozbami zůstává terorismus a organizovaná trestná činnost. V řešení obou problémů od roku 2003 postoupila, a to díky přijetí dodatečných opatření. Jsou to *Haagský program* z roku 2004, *Nová strategie pro vnější rozměr spravedlnosti a vnitřních věcí* z roku 2005 a *Strategie EU pro boj proti terorismu* také z roku 2005.

EU si uvědomuje, že hrozba terorismu se začíná stupňovat a to díky dokončeným teroristickým útoků v Madridu v roce 2004 a v Londýně v roce 2005 a chce podobným

útokům do budoucna zabránit. EU chce také zesílit boj proti radikalizaci a náboru pomocí mezikulturního dialogu a to prostřednictvím fór jako je Aliance civilizací¹³ (MZV, 2009). V oblasti boje proti terorismu chce EU dále posilovat partnerství s USA, posilovat schopnost partnerů v jižní Asii a Africe a také u jižních sousedů. EU by také měla zlepšit koordinaci mezi jednotlivými agenturami na vnitrostátní i evropské úrovni a zvýšit jejich pružnost.

Novou otázkou v rámci hrozby terorismu se stala *počítačová bezpečnost*, což je oproti roku 2003 nová hrozba. Na internetovou trestnou činnost se zaměřuje *Strategie pro bezpečnou informační společnost* z roku 2006 (European Council, 2008).

EU je také nadále ohrožována organizovanou trestnou činností, která se zaměřuje na obchod s lidmi, s drogami i zbraněmi a na praní špinavých peněz. V této otázce EU považuje za nutné prohlubovat stávající partnerství se sousedními zeměmi a partnery v rámci OSN a zabývat se pohybem osob a justiční a policejní spoluprací.

Již v roce 2003 se EBS zabývala energetickou bezpečností. Od tohoto roku se zvýšily obavy ohledně energetické závislosti. Jelikož oproti roku 2003, kdy Evropa byla schopna pokrýt své energetické potřeby z 50 %, bude dle odhadů do roku 2030 ze 75 % závislá na dováženém plynu a ropě. Dodávky navíc budou z omezeného počtu zemí, které nejsou politicky stabilní. V reakci na to v červnu roku 2006 vznikla *Společná zpráva vysokého představitele a Komise*, která zdůrazňuje, že EU potřebuje jednotnější trh s energií s větším vzájemným propojením. Důležitá je také diverzifikace paliv, zdrojů zásobování, tranzitních cest a investice ve zdrojových zemích. EU tyto cíle podporuje pomocí *Východního partnerství*, *Unie pro Středomoří* a pomocí závazků vůči střední Asii, Kavkazu a Africe. Politika EU by se měla více zabývat jinými tranzitními cestami a také podporovat energii z obnovitelných zdrojů, nízkouhlíkové technologie a energetickou účinnost (European Council, 2008).

Další z nově uvedených globálních výzev a hrozeb je *změna klimatu*. Vysoký představitel a Komise předložili Evropské radě v březnu roku 2008 zprávu, která popisuje změnu klimatu jako „faktor zvyšující hrozbu“. Přírodní katastrofy, změny životního prostředí a další události mohou vyvolat zdravotní, politické i bezpečnostní důsledky, jako je například zvýšená migrace. V těchto otázkách musí EU zlepšit mezinárodní spolupráci pak s OSN a jinými regionálními organizacemi a také se spojit s nejohroženějšími státy (European Council, 2008).

¹³Aliance civilizací vznikla v roce 2004 a pomocí regionálních strategií a akčních plánů posiluje dialog kultur a náboženství s cílem umírnit extremismus a překonávat bariéry a strach převážně mezi islámským a západním světem.

Druhá část dokumentu se nazývá *Budování stability v Evropě a mimo ni*. Tato část se pak zabývá především vztahy mezi EU a kandidátskými či potenciálně kandidátskými státy a vztahy EU se sousedními státy. EU vůči zemím, se kterými hraničí, od roku 2004 uplatňuje Evropskou politiku sousedství (EPS), jelikož má zájem na tom, aby byly řádně spravovány. Značný pokrok byl zaznamenán ve vztazích s východní částí Evropy, avšak problémem zůstává středomořská oblast, kde jsou neustále konflikty zdrojem nestability. Evropa však má své bezpečnostní zájmy i dále než na svých hranicích. Zvláštní obavu tvoří Afganistan, kde se EU dlouhodobě snaží přinést stabilitu.

Druhá část se dále zabývá souvislostí mezi *bezpečností a rozvojem, pirátstvím a lehkými zbraněmi*.

EBS 2008 zdůrazňuje, že *udržitelný rozvoj nebude možný bez míru a bezpečnosti* a že bez rozvoje a odstranění chudoby, nikdy nebude existovat udržitelný mír. EU se snaží pomoci prostřednictvím rozvojové pomoci a také opatřeními na zvýšení bezpečnosti.

Pirátství je dokumentem označováno za nový rozměr organizované činnosti. Jelikož asi 90 % světového obchodu využívá námořních cest tak se problém pirátství se stává z ekonomického hlediska čím dál náročnější a to proto, že společnosti musí nahradit zboží, o které díky pirátům přišly. Pirátství zároveň ohrožuje humanitární dodávky pro některé státy. EU na tuto situaci reagovala první námořní misí EBOP nazvanou *ATALANTA*, která měla za cíl odehnat piráty od somálského pobřeží.

Poslední bod druhé části se zabývá problémem *ručních palných a lehkých zbraní*. V roce 2005 Evropská rada přijala *Strategii EU pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva do nich a proti nedovolenému obchodování s nimi* a také podporuje akční program OSN v této oblasti (European Council, 2008).

Třetí část dokumentu je nazván *Evropa v měnícím se světě*. Tato část se zabývá *účinnější a schopnější Evropou, větším zapojením v sousedních oblastech a partnerstvím pro účinný multilateralismus*.

Přístup řešení výzev a hrozeb je stejně jako ve Strategii z roku 2003 založen na předcházení konfliktů, kterým chce EU předcházet pomocí budování míru a snižování chudoby. EU dále uplatňuje svou Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku při řešení místních konfliktů, EU však musí lépe propojit své vojenské a civilní znalosti. Mise EBOP se dále musí soustředit na otázky lidských práv, kdy je nezbytné provádění *rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti a rezoluce 1612 o dětech a ozbrojených konfliktech*. Při civilních

misích chce EU být schopna shromáždit vycvičený personál s potřebnými znalostmi a dovednostmi a být schopna jej při konfliktu rychle a na dlouhou dobu rozmístit. Veškeré tyto snahy musí být podpořeny silným obranným průmyslem a většími investicemi do vývoje. O tento proces se od roku 2004 stará Evropská obranná agentura.

Cíl *větší zapojení v sousedních oblastech* je podobný cíli *budování bezpečnosti v našem sousedství* z EBS 2003. To si kladlo za úkol vybudovat na východ od EU a na hranicích Středozemního moře pás zemí, se kterými EU bude moci spolupracovat. V roce 2008 tak vznikl projekt *Unie pro Středomoří*, kdy jeho významnou částí bude řešení hrozby terorismu. Pomocí východního partnerství a individuálních dvoustranných dohod bude EU dále posilovat zapojení v sousedních oblastech. Cílem je posílit stabilitu a bezpečnost těchto zemí a tím i bezpečnost samotné EU. Evropská unie v udržení trvalé stability v sousedních oblastech bude spolupracovat s OSN, OBSE, USA a Ruskem.

Klíčovým partnerem Evropské unie zůstávají Spojené státy americké. V oblasti bezpečnosti EU úzce spolupracuje s OSN a NATO. Byl také zaznamenán významný nárůst vztahů s Čínou a evropskými státy, které nejsou členy EU.

Klíčovými prioritami Evropské bezpečnostní strategie 2008 jsou *změna klimatu a dokončení kola jednání WTO z Dohá*. Dokument také poukazuje na nutnost pokračování reformy systému OSN, kde by se měla zachovat klíčová role Rady bezpečnosti. Mezinárodní trestní soud by měl zvýšit svou efektivnost a další instituce by se měly přizpůsobit nové realitě. Skupina G8 by se měla transformovat a pokračovat ve společném plnění rozvojových cílů tisíciletí. V oblasti lidských práv by EU měla naplňovat dohodu OSN z roku 2005 a to, že bude obyvatelstvo chránit před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.

Dle revizní EBS z roku 2008 se EU k plnění cílů EBS z roku 2003 přiblížila, ale stále se musí snažit o vytvoření bezpečné Evropy (European Council, 2008).

3.5.3 Evropská bezpečnostní strategie 2010

V roce 2010 byl vydán Návrh strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie s názvem *Směrem k Evropskému modelu bezpečnosti*. Vnitřní bezpečnost znamená chránit lidi a hodnoty, jako jsou svoboda a demokracie, aby všichni mohli žít spokojeně a beze strachu. Strategie má dvě hlavní části a to *Chránit obyvatele Evropy v rámci globální společnosti* a *Směrem k evropskému modelu bezpečnosti*.

První část strategie se nazývá *Chránit obyvatele Evropy v rámci globální společnosti*. Zde se dokument zabývá snahou EU o vytvoření bezpečného prostředí, kde se obyvatelstvo bude cítit chráněno. Zdůrazňuje, že je třeba zavést takové mechanismy, které zajistí vysokou úroveň bezpečnosti, jelikož bezpečnost je pro občany EU jednou z hlavních priorit. Strategie stanovuje společné hrozby a výzvy, kterým EU čelí; společnou politiku EU v oblasti vnitřní bezpečnosti a její zásady; definuje evropský model bezpečnosti.

Za společné hrozby a hlavní výzvy dokument považuje:

- terorismus,
- závažnou a organizovanou trestnou činnost, jako je obchod s drogami, obchodování s lidmi, hospodářská trestná činnost a korupce, sexuální vykořisťování nezletilých osob a dětská pornografie a další,
- počítačová trestná činnost,
- příhraniční trestná činnost,
- násilí samo o sobě,
- přírodní katastrofy a katastrofy způsobené lidmi,
- silniční a dopravní nehody.

V reakci na tyto výzvy má každý členský stát vlastní vnitrostátní bezpečnostní politiky a strategie. Ty by však bez přístupu na úrovni celé EU nebyly dostatečné. EU např. v oblasti justice a vymáhání práva dosáhla značného pokroku, který má velký význam pro oblast umožnění volného pohybu osob v rámci Schengenského prostoru. Pro lepší spolupráci byla vytvořena řada nástrojů jako předvídání hrozeb, vhodná reakce na hrozby a zvládání následků včetně vytvoření strategií a pro boj s terorismem a dalšími hrozbami, zřízení agentur a další.

Druhá část Strategie se nazývá *Směrem k evropskému modelu bezpečnosti*. Hlavním cílem strategie vnitřní bezpečnosti je vytváření společných nástrojů a politiky zaměřené na řešení společných hrozeb a rizik založené na integrovaném přístupu. Pro dosažení tohoto cíle byl zvolen *model bezpečnosti*, který zahrnuje opatření v oblasti vymáhání práva a justiční spolupráce, správy hranic a civilní ochrany. V dokumentu byly vypracovány zásady a pokyny pro činnosti s využitím modelu bezpečnosti. Strategie obsahuje zásady a pokyny pro využití modelu bezpečnosti.

Zásady

Dokument je inspirován zásadami a hodnotami, které jsou uvedeny v Listině základních lidských práv a svobod, kde bezpečnost patří mezi základní práva. Mezi zásady patří:

- politiky v oblasti svobody, bezpečnosti a práva, které dodržují základní práva, zásady mezinárodní ochrany, právního státu a právo na soukromí,
- ochrana všech občanů se zvláštním zaměřením na oběti trestné činnosti,
- transparentnost a odpovědnost bezpečnostní politiky,
- dialog jako prostředek pro zvládání rozdílů v souladu se zásadami tolerance, respektu a svobody projevu,
- integrace, sociální začlenění a boj proti diskriminaci,
- solidarita mezi členskými státy,
- vzájemná důvěra jako zásada úspěšné spolupráce.

Strategické pokyny pro činnost

Na základě zásad bylo vypracováno deset strategických pokynů s cílem zaručit vnitřní bezpečnost EU. Mezi pokyny patří:

1. široce pojatý a komplexní přístup k vnitřní bezpečnosti,
2. zajištění účinného demokratického a justičního dohledu nad činností v oblasti bezpečnosti,
3. prevence a předvídaní: proaktivní přístup založený na zpravodajských informacích,
4. vytvoření komplexního modelu pro výměnu informací,
5. operativní spolupráce,
6. justiční spolupráce v trestních věcech,
7. integrovaná správa hranic,
8. závazek v oblasti inovací a odborné přípravy,
9. vnější rozměr vnitřní bezpečnosti / spolupráce se třetími zeměmi,
10. flexibilita umožňující přizpůsobit se budoucím výzvám.

Koncepce vnitřní bezpečnosti je širokoúhlý koncept, který zahrnuje řadu sektorů s cílem řešit ne jen hlavní uvedené hrozby, ale také další, které mají dopad na životy a bezpečnost občanů.

Cílem strategie EU v oblasti vnitřní bezpečnosti je předcházet trestné činnosti a zvýšit schopnost včasné a přiměřené reakce na přírodní i lidmi způsobené katastrofy. Strategie vnitřní bezpečnosti se také snaží o integraci již stávajících strategií a potvrzení rámce Stockholmského programu.

EU zejména v posledních dvou letech čelí novým hrozbám a také již dříve určené hrozby se staly ještě naléhavější. Bezpečnostní strategie z roku 2010 již není dostatečná ani aktuální a to z důvodu stále častějších pokusů islámských skupin o teroristický útok v zemích EU a

migrační krize. Proto EU v současné době tvoří novou bezpečnostní strategii, která by měla reagovat na změněné bezpečnostní prostředí. Její název je *Globální strategie EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku* a bude představena v červnu roku 2016. Předchozí Bezpečnostní strategie určovaly hrozby a způsob reakce na ně. Nová globální strategie EU bude hrozby přímo aktivně vyhledávat a přicházet s řešeními.

3.5.4 Bezpečnostní strategie ČR 2015

Bezpečnostní strategie ČR 2015 je základní dokument bezpečnostní politiky ČR, na který poté navazují další strategie a koncepce. Základní právní rámec pro její tvorbu představuje *Ústava ČR, Listina základních lidských práv a svoboda ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky*. Součástí právního rámce jsou také závazky, které České republice vyplývají z jejího členství v NATO, EU, OSN a OBSE. Tento dokument je aktualizací *Bezpečnostní strategie ČR z roku 2011*.

Bezpečnostní strategie ČR 2015 popisuje proměny bezpečnostního prostředí. Jejím hlavním cílem je zajistit systémový a koordinovaný rámec prosazování bezpečnostních zájmů ČR, zefektivnit využívání multilaterálních nástrojů a zajistit efektivní nakládání se zdroji pro účely bezpečnostní a obranné politiky.

Bezpečnostní strategie ČR 2015 se skládá ze čtyř částí. První část je nazvána *Východiska bezpečnostní politiky ČR*. Tato část obecně představuje bezpečnostní politiku ČR. Druhá část má název *Bezpečnostní zájmy ČR*. V této části jsou pak určeny bezpečnostní zájmy ČR dle důležitosti. Těmito zájmy jsou *životní zájmy*, *strategické zájmy* a *další významné zájmy*. Životním zájmem ČR pak je zajištění právního státu a suverenity a ochrana základních lidských práv a svobod. Mezi strategické zájmy patří např. prevence a zvládání místních regionálních konfliktů, posilování soudržnosti a efektivnosti NATO a EU, podpora demokracie, základních svobod a principů právního státu a další. Za další významné zájmy ČR označuje např. posilování zpravodajské ochrany a obrany ČR, vědecko-technický rozvoj s důrazem na nové technologie s vysokou přidanou hodnotou inovace a další.

Třetí část je nazvána *Bezpečnostní prostředí*. V této části jsou mimo jiné uvedeny *bezpečnostní hrozby pro ČR*. Mezi hlavní bezpečnostní hrozby ČR patří (MZV, 2015):

- oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodně-právních závazků v oblasti bezpečnosti,
- nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí,
- terorismus,

- šíření zbraní hromadného ničení,
- kybernetické útoky,
- negativní aspekty mezinárodní migrace,
- růst extremismu,
- organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita,
- ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury,
- přerušení dodávek strategických surovin nebo energie,
- pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události.

Čtvrtá část dokumentu se pak nazývá *Strategie prosazování bezpečnostních zájmů ČR*. V této části jsou uvedeny nástroje, jakými bude ČR prosazovat své bezpečnostní zájmy. Těmito nástroji jsou *Kolektivní rozměr zajištění obrany a bezpečnosti*, *Strategie prevence a potlačování bezpečnostních hrozeb*, *Ekonomický rámec zajištění bezpečnostních zájmů* a *Institucionální rámec zajištění bezpečnosti*.

Některé z hrozeb uvedených v Bezpečnostní strategii ČR 2015, jako např. terorismus, organizovaný zločin či pohromy přírodního nebo antropogenního původu, se shodují s hrozbami uváděnými v Bezpečnostních strategiích EU. Poslední Bezpečnostní strategie EU však byla vydána v roce 2010, přičemž Bezpečnostní strategie ČR byla vydána v roce 2015. Jsou v ní tedy již uvedeny hrozby, které jsou mnohem aktuálnější a to jak pro ČR, tak i pro EU. Jednou z těchto hrozeb jsou například *negativní aspekty mezinárodní migrace*, které jsou v Bezpečnostních strategiích EU obsaženy pouze jako následky hrozeb selhání států a regionálních konfliktů, ale Bezpečnostní strategie ČR tuto hrozbu již přímo definuje (MZV, 2015).

Bezpečnostní strategie ČR se mimo jiné zabývá také prevencí a zvládáním místních regionálních konfliktů a posilování soudržnosti a efektivnosti NATO a EU. Tyto dva celky jsou pro zajištění bezpečnosti v ČR i v EU klíčové a je tedy nutné zajistit jejich spolupráci.

3.6 Spolupráce EU s NATO

NATO vzniklo v roce 1949 a jeho hlavním cílem v Evropě bylo zapojení USA do obrany Evropy před SSSR. Po pádu železné opony v roce 1989 tak NATO v Evropě ztratilo svůj hlavní smysl. Vztahy mezi EU (dříve ESÚO či ES) a NATO byly bezproblémové až do roku 1993. V témže roce vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva, která vytvořila společnou

zahraniční a bezpečnostní politiku. Jelikož většina členských států EU (23) jsou zároveň i členy NATO funkce SZBP a NATO se začaly překrývat.

Další problémy v překrývajících se funkcích nastaly, když po summitu v Sait Malo v roce 1999 začala vznikat Evropská bezpečnostní a obranná politika a s ní plán na evropské vojenské kapacity. Na témže summitu britský premiér Tony Blair připustil, že EU potřebuje „kapacitu pro autonomní akci, podpořenou věrohodnou vojenskou silou, možností rozhodnout o jejím použití a být připravená je použít“ (Euractiv, 2014).

Jak bylo již výše uvedeno, z důvodu toho, že většina členských států EU jsou zároveň i členy NATO a mají tak vůči alianci své závazky, od začátku byla snaha založit spolupráci na tom, aby EU v případě autonomní akce mohla využít kapacity NATO. V roce 2003 pak byla podepsána dohoda Berlín plus¹⁴. Tato dohoda EU zaručuje přístup k plánovacím kapacitám NATO a v případě, že se EU rozhodne spustit vojenskou akci, tak může k operačnímu plánování využít Velitelství spojeneckých sil v Evropě (SHAPE) a také využít zástupce velitele spojeneckých sil v Evropě k velení v rámci operací SBOP. NATO také určilo seznam kapacit, které je dále ochotné EU dát k dispozici. Úspěch této dohody dokazují i společné akce EU a NATO. Jejich výčet je uveden v následující tabulce. Např. při operaci Concordia byly využity jak kapacity NATO, tak také zástupce velitele spojeneckých sil jako operačního velitele.

Tabulka 3.2 : Mise EU ve spolupráci s NATO

Název mise	Oblast působení	Rok mise
Concordia	FYROM	Březen – prosinec 2003
Althea	Bosna a Hercegovina	Prosinec – dodnes
Amis II	Sudan	Červenec 2005-Prosinec 2007
Europol Afganistan	Afganistan	Červen 2007 – dodnes
EU NAVFOR Somalia	Somálsko	Prosinec 2008 – dodnes
Eurlex Kosovo	Kosovo	Prosinec 2008 – dodnes

Zdroj: Europa, 2016; vlastní zpracování, 2016

¹⁴ Zároveň vznikla dohoda o formě zapojení evropských zemí, které jsou členy NATO, ale nejsou členy EU.

EU však od vzniku Společné bezpečnostní a obranné politiky v roce 1999 sama také vykonala několik misí. Mise, které trvají do současnosti, jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 3.3: Probíhající mise a operace EU

Název mise	Oblast působení	Rok počátku mise
ALTHEA	Bosna a Hercegovina	2004
EUBAM Rafah	Palestinská teritoria	2005
EUSEC RD Congo	Kongo	2005
EUROPOL COPPS	Palestinská teritoria	2006
EUROPOL Afganistan	Afganistan	2007
EURLEX Kosovo	Kosovo	2008
EU NAVFOR Somalia	Somálsko	2008
EUMM Georgia	Gruzie	2008
EUTM Somalia	Somálsko	2010
EUCAP NESTOR	Keňa, Somálsko	2012
EUCAP SAHEL Niger	Nigérie	2012
EUBAM Libya	Libye	2013
EUTM Mali	Mali	2013
EUAM Ukraine	Ukrajina	2014
EUCAP SAHEL Mali	Mali	2014
EUMAM RCA	Středoafriická republika	2015
EU NAVFOR MED	Středozeří	2015

Zdroj: Europa, 2016; vlastní zpracování, 2016

EU se s NATO překrývá i v budování jejich bojových jednotek rychlé reakce. Tyto jednotky mají být schopny zásahu mimo EU. NATO nazývá své bojové jednotky NATO Response Force. Jednotka čítá 25 000 vojáků a měla by být schopna se rozmístit během 5 dnů na dobu

až 30 dnů. Jednotka funguje od října roku 2006. Jednotky EU se nazývají Rapid Response Force. Zde jednotka čítá 60 000 vojáků a měla by být schopna rozmístit se do 60 dnů na dobu až jednoho roku (Euractiv, 2014). V roce 2004 v rámci *Hlavního cíle 2010* byl ustanoven koncept tzv. Battle Groups. Jde o bojové jednotky čítající 1 500 vojáků a jsou schopné velmi rychlého zásahu a to až v okruhu 6 000 km od Bruselu. Jednotky by měly být schopny se rozmístit do 10 dnů a v na místě zůstat až 30 dní. Tyto jednotky jsou nasazovány v případě menších konfliktů např. při prevenci konfliktů či pro pomoc s evakuací. V současné době EU disponuje 18 bojovými jednotkami, které zahájily svou činnost 1. ledna roku 2007 (Ministerstvo obrany, 2009).

4 Charakteristika a analýza současných vybraných bezpečnostních hrozeb a rizik v EU

Tato kapitola se zabývá aktuálními bezpečnostními hrozbami pro EU, které byly vymezeny Bezpečnostními strategiemi EU. Bezpečnostní situace se v současné době velmi rychle proměňuje a EU se stále potýká se všemi hrozbami, které byly ve strategiích určeny. Řešení hrozby terorismu, rozpadajících se států, regionálních konfliktů a na to navazující nelegální migrace se však stalo více než naléhavé.

4.1 Hrozba terorismu a teroristických útoků

Celý západní svět čelí převážně v posledních dvou dekadách zvýšené hrozbě terorismu. Situace na evropském kontinentu se vyostřila především v posledních dvou letech, kdy některé z členských států EU neustále zvyšují stupně teroristické hrozby na svém území.

4.1.1 Historie a vývoj terorismu

Slovo *terror* pochází z latinského *terrete*, které znamená vyvolávat strach. Dle slovníku Královské španělské akademie je prvotní význam slova *terror*, *mimořádně intenzivní strach*. „Z toho je tedy možné odvodit, že teroristické skutky jsou takové, které dokážou vyvolávat psychologický stav, na nějž se odvolává samotné slovo“ (Cortez Ibanez, 2009, s. 16). Jelikož strach mohou vyvolat i přírodní katastrofy, pro zpřesnění se teroristický čin nebo událost chápe jako určitá *akce* nebo *záměrná lidská činnost*. Termín *terror* byl poprvé použit v dodatku *Slovníku Francouzské akademie* v roce 1798 v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí a jakobínskou diktaturou. V historickém kontextu „terorismus vyjadřoval souhrn násilných postupů a metod aplikovaných státem proti jeho, především vnitřním, oponentům“ (Cortez Ibanez, 2009, s.9). V tomto případě bylo primárním cílem odpůrce zastrašit a navodit atmosféru strachu a tím zajistit jejich loajalitu. Další zpřesňující definice terorismu královské akademie je, že jde o „sled násilných akcí, které jsou prováděny s úmyslem rozpoutat teror“ (Cortez Ibanez, 2009).

Pro pojmy *terrorismus* a *terorista* však v akademických ani politických kruzích stále neexistuje jednotná definice. Některé státy odmítají podepisovat dohody pro boj s terorismem, jelikož nejsou schopny určit jaké akce a které organizace by se měly zařadit pod teroristické.

Historik Josephus Flavius tvrdí, že první teroristické činy byly inspirovány náboženským fanatismem. Uvádí, že v prvním století po Kristu vznikla obávaná židovská sekta sikarů, kteří se stavěli proti římské nadvládě. Dále mezi předchůdce moderního terorismu Cortez Ibanez dále řadí i služebníky bohyně Kálí. V tomto směru, kdy je za teroristické chování označováno sektářské a zastrašující násilí, se odborníci neshodují, zda jde o skutečný terorismus. Analytici

tvrdí, že „moderní terorismus“ vznikl po vyhlášení Velké francouzské revoluce. V té době byla vláda jakobínů založena na nátlaku a teroru, které jediné umožňovaly šíření tzv. *nových občanských ctností*, které prohlašovala vláda. Od té doby slova *teror*, *terorismus* a *státní terorismus*, získaly doslovný význam takový, jaký známe v současnosti. Do 19. století byl terorismus spojován především se státem a jeho zájmy. Cortez Ibanez (2009, s. 5) říká, že „státní praktiky, obvykle označované za teroristické jsou ty, které umožňují vládnout zemi šířením strachu mezi civilním obyvatelstvem a to pronásledováním politických nebo náboženských disidentů, agresemi, které více či méně nerozlišují mezi oběťmi, zatýkáním, únosy, vězněním a nelegálními popravami, selektivními vraždami atd.“

Ve 20. století přestal být terorismus spojován pouze s prosazováním státní moci. Dle Rapoporta svět od počátku 20. století prošel *čtyřmi teroristickými vlnami*. Mimo poslední vlnu, ve které se stále nacházíme, byla délka těchto období 35–40 let. Zároveň každé z těchto období vykazovalo určité ideologické podobnosti.

První teroristická vlna měla počátek v carském Rusku v roce 1880. V tomto období ruští anarchisté terorizovali systematickým vražděním politických osobností. Tuto metodu později přijalo i mnoho zahraničních hnutí. Skupina Narodnaja Volja, která podporovala zavraždění cara Alexandra II, označuje *terorismus za humánnější způsob revoluce*, jelikož bylo zabito mnohem méně lidí, než by bylo v případě masivních bojů.

Druhá teroristická vlna byla Rapoportem definována jako *protikoloniální*. Druhá vlna začala v roce 1917 a skončila přibližně v roce 1965. Hlavním motivem terorismu v této vlně bylo *právo na sebeurčení národů*. Na rozdíl od první vlny, kdy byly teroristické útoky směřovány na jednotlivé politické vůdce, ve druhé vlně se atentátníci zaměřovali na policii a pořádkové síly všeobecně. V období druhé vlny si navíc teroristé poprvé začali uvědomovat, že pro dosažení svých cílů je důležité, aby o jejich útocích věděla široká veřejnost.

Třetí vlna je nazývána *vlna nové nacionalistické levice*. Začala v roce 1968 a skončila v 80. letech 20. století. V tomto období se svět potýkal s četnými politickými konflikty jako např. růst diktátorských režimů, guerilly a paravojenské skupiny v Latinské Americe, konflikty mezi Araby a Izraelci a další. Tyto události pak zapříčinily, že některá radikální politická hnutí utvořila nové teroristické organizace. V Německu to byl například RAF, v Itálii Rudá brigáda či GRAPO ve Španělsku. V této vlně také *terorismus získal ideologický internacionální význam*, kdy začal spolupracovat s organizacemi z jiných zemí a také útoky začaly být prováděny mimo zemi původu. Součástí třetí vlny jsou také některé teroristické organizace, které vznikly splnutím již dříve existujících nacionalistických tužeb a ideologií

extrémní levice, jako např. ETA¹⁵ či IRA¹⁶, které původně patřily již k druhé vlně, ale ve třetí vlně do svých akcí zapojily právě prvky radikální levice.

Čtvrtá vlna, ve které se svět stále nachází, dle Rapoporta začala v roce 1979. V roce 1979 došlo v Iránu k revoluci ajatolláhů a je to počátek doby, kdy se začal šířit *náboženský integrismus*¹⁷ spolu s různými sektářskými skupinami. Náboženské a sektářské skupiny se snaží prosazovat vlastní dogmata a útočí na jednotlivce i celé státy, které podle nich nedodržují jejich víru či je považují za nepřátelské náboženské komunity. Cílem některých těchto skupin je dokonce nastolení nových vlád a států, kde by se přísně dodržovaly jejich náboženské principy. Pro poslední vlnu je také typické to, že některé státy začaly přímo podporovat povstalecký terorismus. V případě šíření radikální šíitské skupiny jde konkrétně o Irák, Saúdskou Arábii, Kuvajt a Libanon. Libanonský Hizballáh v roce 1983 provedl *první sebevražedný atentát*. Tuto metodu později převzaly i další islámské skupiny. V poslední vlně vzniklo mnoho teroristických organizací, z nichž některé jsou dodnes činné. Jsou to např. Islámský džihád, Hamás¹⁸ či Al-Kaida¹⁹. Použití násilí k dosažení náboženských cílů není pouze případ islamu, ale v případě jiných náboženství či sekt jsou to případy spíše výjimečné a s menšími počty obětí na životech. Jelikož náboženští extrémisté považují násilí za povinnost či dokonce „boží příkázání“ je tento druh teroristické kampaně ještě daleko nebezpečnější než výlučně politické.

Velká část modelů terorismu není bohužel historií. Především hrozba džihádu je v současné době velmi vysoká. Také v Latinské Americe ještě stále přetrvávají prvky staré extrémní levice. V Evropě a USA byl zaznamenán růst členů v různých neonacistických či xenofobních organizacích.

Terorismus se projevuje cyklicky a projevují se podobnosti mezi případy terorismu. Dle odhadů přibližně 90 % teroristických skupin nemá delší působení než 1 rok a přibližně polovina se rozpadne do deseti let od svého vzniku. Teroristické skupiny však ve 20. století byly schopny podstatně zvýšit své operační schopnosti a to tím, že zlepšily své organizační

¹⁵ Baskicko a jeho svoboda (ETA), je nacionalistická organizace, která se snaží o nezávislost baskického státu na Španělsku.

¹⁶ Irská republikánská armáda (IRA) je irská republikánská vojenská organizace, která se snaží o nezávislost severního Irsku na Velké Británii.

¹⁷ Integrismus je neústupné trvání na starých pravidlech.

¹⁸ Islámský džihád a Hamás vznikly na základě izraelsko-palestinského konfliktu s cílem bránit pokusům o uklidnění oblasti a vytvořit palestinský stát.

¹⁹ Al-Kaida vznikla na základě odporu mudžáhidů proti sovětské nadvládě, jejichž boj přitáhl mnoho muslimských dobrovolníků a umožnil tak vznik této nejrozšířenější teroristické sítě.

struktury a komunikační kanály a jejich aktivity a cíle mají rostoucí mezinárodní vliv. Také díky technickému pokroku a současné náboženské motivaci teroristické organizace za sebou při svých útocích nechávají stále více mrtvých a jejich akce mají stále větší dopad (Cortez Ibanez, 2009).

Nezákonnost terorismu je pak potvrzena v několika deklaracích jako např. v *Ženevské konvenci o Ochrane obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů* (Protokol 1), *článek 51: Ochrana civilního obyvatelstva*. Článek říká, že „civilní obyvatelstvo a civilní osoby mají zajištěnou všeobecnou ochranu proti nebezpečím, která vyplývají z vojenských operací. Aby se tato ochrana stala skutečností, budou se, krom jiných norem mezinárodního práva aplikovatelných v tomto případě, dodržovat za všech okolností tato pravidla“. Dále říká, že „civilní obyvatelstvo jako takové ani jednotlivé civilní osoby nebudou cílem útoků. Jsou zakázány akce nebo hrozby násilím, jejichž hlavním cílem je terorizovat civilní obyvatelstvo“.

4.1.2 Příčinné faktory terorismu

Pohled na teror a terorismus se v historii měnil. Dodnes není chápání terorismu jednotné z důvodů různých kulturních, ekonomických, politických a dalších podmínek, které určují vztah subjektu k terorismu. Terorismus je v každém případě negativním jevem v lidské společnosti a je využíván na státních, skupinových i individuálních úrovních a to jak v regionálním tak v globálním měřítku.

Terorismu je užíván na základě příčinných faktorů. Mezi možné příčinné faktory patří:

- *politické důvody* zahrnují etnické náboženské a ideologické konflikty, politické nespravedlnosti, tradici násilí a také hluboké rozdíly mezi většinovou společností a vládnoucí skupinou. Dle Paula Wilkinsona jsou příčiny revolucí a politického násilí stimulem terorismu,
- *fyzilogické důvody* upozorňují na roli mas médií při šíření terorismu. Díky nim jsou totiž potenciální teroristé rychle seznámeni s metodami, požadavky a cíli teroristů a to se následně může stát inspirací k podobným činům,
- *psychologické důvody* se zabývají samotnými teroristy, jejich rekrutováním, strukturou osobnosti, myšlením, motivací apod.,
- mezi další důvody také patří ekonomické, náboženské a sociologické.

Terorismus má v současné době ve většině případů *politické důvody*. Existují však i další formy politického násilí jako je např. *guerillová válka, konvenční válka, lidová vzpoura* nebo *povstání, státní převrat* atd. Některé subjekty tyto situace mohou definovat jako teroristický

čin, naopak jiné subjekty mohou takovéto akce chápat jako jiný druh konfliktu. V níže uvedené tabulce 4.1 jsou uvedeny rozdíly mezi konvenční válkou, partyzánskou válkou a terorismem.

Tabulka 4.1 Srovnání charakteristik konvenční a partyzánské války a terorismu

	Konvenční válka	Partyzánská válka	Terorismus
Velikost operativních jednotek	Velká (vojska, sbory, divize)	Střední (čety, družstva)	Malá (většinou méně než 10 osob)
Výzbroj	Řada těžkých zbraní (letectvo, dělostřelectvo atd.)	Lehké pěchotní zbraně a někdy dělostřelecké kusy	Ruční zbraně, granáty, výbušniny (auta-bomby atd.)
Taktika	Různé kombinace a spolupráce různých vojenských jednotek	Typ komando	Specifické metody: únosy, vraždy, sebevražedné útoky
Cíle útoků	Převážně vojenské jednotky, průmysl a dopravní a komunikační infrastr.	Převážně vojenské, policie, státní zaměstnanci, politici oponenti	Státní symboly, zástupci nebojujícího obyvatelstva
Sledovaný dopad	Materiální destrukce	Fyzické opotřebení nepřítele	Psychologický nátlak, zastrašování
Chtějí kontrolovat území?	Ano	Ano	Ne
Vystupují v uniformách?	Ano	Často	Nikdy
Bojové oblasti	Válka v geograficky vymezených, veřejně známých místech	Střety jsou v zemi, v níž se odehrává spor	Nejsou zde bojové zóny ani geografické hranice

Zdroj: CortezIbanez, 2009; vlastní zpracování, 2016

Další z politických faktorů terorismu v moderních dějinách je *náboženský fundamentalismus*. Fundamentalismus je přesvědčení (nejčastěji náboženské) o absolutnosti vlastní pravdy, spojené s netolerancí k odlišným názorům. Je charakterizován nekritickým přístupem k pramenům daného náboženství, jehož základní požadavky prosazuje násilím, obvykle spojeným se státní mocí (Encyklopedie Universum, 2009, s. 178). Pojem islámský

fundamentalismus se začal objevovat v 70. letech 20. století v souvislosti s tehdejšími únosy letadel, atentáty a dalšími teroristickými činy. Konkrétně islámský fundamentalismus pak představuje „bouřlivě vzniklou obranu proti západní nadvládě, kterou doprovázel mocný cizí vliv v oblasti civilizace, hospodářství a duchovna“ (Hole, 1998, s. 23).

Citát z knihy *Logika terorismu*, ze které část mé práce vychází, říkáže „není větší násilí než to, které je páchané jménem boha“. Z toho důvodu jsou projevy terorismu ve spojení s náboženstvím pravděpodobně nejhorší hrozbou ze všech druhů terorismu (CortezIbanez, 2009, s. 77). Také bych chtěla zdůraznit, že atentáty spáchané různými islámskými hnutími s náboženským podtextem mezi léty 1980 až 2003 usmrtily více než 10 000 osob.

V určitých historických etapách bylo násilí součástí téměř každého náboženství. Tento problém se pak týká převážně monoteistických náboženství. Existují pak náboženství, které násilí ve svém původu vyloženě zakazují jako je *křesťanství*²⁰ či *buddhismus*. Naopak jsou náboženství, které násilí nezakazují jako je judaismus a některé jej dokonce podporují jako je islám. V koránu je dokonce v jedné ze sunn²¹, při výkladu pojmu *džihád* ospravedlněna agrese a vražda v případě odmítnutí konverze k islámu.

4.1.3 Teroristické útoky ve 21. století

Nejničivější teroristické útoky se začaly odehrávat na počátku 21. století. Již výše byl zmíněn dopad pokroku v oblasti komunikací, dopravních prostředků atd. na oblast terorismu. Ještě na konci 20. století měli teroristé v oblasti geografické vzdálenosti a technologií určité překážky, které však odstranila globalizace.

Poslední desetiletí 20. století bylo v Evropě ve znamení atentátů separatistických skupin IRA a ETA. Obě skupiny však vyhlásily příměří a bez dosažení svého cíle nepokračují ve svém působení. Cíle teroristických útoků těchto dvou skupin byly politické, na rozdíl od těch, které se odehrály od roku 2001.

V USA se 11. září v roce 2001 se odehrál první velký politicky motivovaný teroristický útok na západní svět. Tentoteroristický útok provedlo 19 příslušníků teroristické organizace Al-Kaida. Byly unesena čtyři letadla. Dvě z nich narazily do budov světového obchodního centra, jedno do budovy Pentagonu a čtvrté se zřítilo ještě před zasažením cíle, kterým se dle odhadů měl stát Bílý dům. Celkový počet obětí přesáhl 3000 převážně civilních osob (History, 2016).

²⁰ Přestože křesťanství přímo vylučuje principy násilí, přesto bylo šířeno i násilnými formami.

²¹ Sunna je jeden z pramenů islámského práva.

Další z velkých útoků se odehrál v Madridu. Dne 11. března roku 2004 ve vlacích na třech stanicích explodovalo celkem 10 bomb a další byly nastraženy a později zneškodněny. Zemřelo 191 civilistů a přibližně 1900 osob bylo zraněno. První podezření padlo na baskickou teroristickou organizaci ETA, která však v té době již na civilisty neútočila. Během prvních dní vyšetřování se zjistilo, že útočili islámští teroristé odvolávající se na Al-Kaidu. Jako jeden z možných důvodů útoků se uvádělo účast Španělska na misi v Iráku. Někteří z teroristů byli později zadrženi a odsouzeni na přibližně 40 000 let ve vězení (Česká televize, 2009).

Další z teroristických útoků se odehrál dne 7. července v roce 2005 v Londýně. Během ranní dopravní špičky byly odpáleny 3 bomby v soupravách metra a další bomba byla odpálena v patrovém autobuse. Zemřelo 52 osob.

Po těchto velkých útocích, které se odehrály rychle po sobě, nebyl na území EU spáchán žádný atentát až do 7. ledna v roce 2015 v Paříži, kdy několik teroristů zaútočilo na redakci satirického magazínu Charlie Hebdo²². Zabito bylo celkem 12 osob. Teroristé vnikli do redakce, kde použili útočné pušky i granátomet a zabili zde 11 lidí. Při svém útěku pak zabili policistu. Na redakci časopisu útočili dva bratři, kteří se hlásili k jemenské pobočce Al-Kaidy (Novinky.cz, 2015).

Další útok se odehrál hned druhý den, tedy 8. ledna téhož roku, kdy známý bratrů, kteří útočili předchozí den, přepadl košér obchod také v Paříži. Při pokusu o jeho zadržení zemřeli 4 lidé (Fabrice Nicolino, 2015). Oba tyto útoky měly náboženský podtext a byly spáchány muslimskými radikály.

Opět v Paříži se dne 13. listopadu v roce 2015 odehrála série šesti teroristických útoků, při kterých zahynulo 130 osob a dalších přibližně 400 osob bylo zraněno. Útoky se odehrály koordinovaně na více místech, přičemž nejvíce lidí zemřelo v koncertní hale Bataclan. V reakci na tyto útoky, byl ve Francii vyhlášen stav nouze, který byl ukončen až 26. února v roce 2016. Výrazně byly zvýšeny veškeré bezpečnostní opatření a také zavedeny kontroly na všech hraničních přechodech Francie. Během dalších dní francouzský prezident, Francois Holland vyzval Radu bezpečnosti OSN, aby přijala *rezoluci proti radikalistům z řad Islámského státu*²³. Zároveň také požádal EU o použití *článku 42 Smlouvy o EU*, který

²²Charlie Hebdo je satirický magazín, který zesměšňuje vše, co souvisí s náboženstvím, krajní pravicí a politikou všeobecně. Magazín měl kvůli své působnosti již v minulosti problémy s výhrůzkami, které přicházely převážně od různých radikálních islamistů, které dospěly až do fáze, kdy byl magazín hlídán policií a při vstupu do budovy bylo třeba projít kódovanými bezpečnostními dveřmi.

²³ Islámský stát je radikalistická, islámská, teroristická organizace původem z Iráku. V současné době tato organizace kontroluje část území Iráku a Sýrie, kde již vyhlásila chalífát. Hlavním cílem této teroristické

zaručuje plnou podporu všech členských států, pokud se jeden z nich stane terčem ozbrojeného útoku na svém území (MZV, 2015).

Prozatím poslední teroristický útok na území EU se odehrál 22. března v roce 2016 v Bruselu. Jednalo se opět o sérii útoků, kdy byly nastraženy výbušniny. Útok byl zacílen na letiště a na vlakovou soupravu metra. Při útocích zemřelo 32 lidí. Belgie v této souvislosti vyhlásila 4. stupeň teroristické hrozby²⁴, což představuje nejvyšší míru ohrožení. Oficiální zdroje uvádí, že za teroristickými útoky v Belgii opět stojí teroristická organizace Islámský stát. Zatím se také spekuluje o tom, zda byl teroristický útok reakcí na zatčení jednoho z teroristů, kteří útočili v listopadu v roce 2015 v Paříži (MZV, 2016).

V České republice se prozatím žádný politicky motivovaný teroristický útok nestal. Jelikož ČR je členským státem EU a NATO, je tedy spojencem těchto dvou celků v boji proti terorismu, nelze hrozbu teroristického útoku na jejím území podceňovat. V souvislosti s posledními teroristickými útoky v Bruselu ze dne 22. března 2016 vláda České republiky ještě též den vyhlásila první stupeň teroristické hrozby na svém území²⁵ a zároveň doporučila svým občanům necestovat do Bruselu. Vláda ČR také schválila nasazení asi 550 vojáků, kteří budou spolupracovat s policejními hlídkami. Tyto hlídky, nejčastěji je to jeden příslušník policie ČR a tři vojáci, se pohybují na místech se zvýšenou koncentrací osob.

4.2 Hrozba regionálních konfliktů a jejich důsledky

Další z hrozeb, která byla vybrána pro detailní analýzu v diplomové práci, je důsledkem hrozeb, které jsou uvedeny v Bezpečnostních strategiích EU a to *selhání států a regionálních konfliktů*. Tato nová hrozba je také uvedena v Bezpečnostní strategii ČR z roku 2015. Novou hrozbou pro ČR, EU i celý svět jsou dle mého názoru *negativní aspekty mezinárodní migrace*. Z důvodu selhávajících států a regionálních konfliktů na Blízkém východě, začalo tamní obyvatelstvo před hrozbami prchat. Této situace však využily i osoby ze zemí, kde konflikty nejsou a proto se EU v současné době potýká s tak masivní nelegální migrací.

organizace je nadvláda nad všemi územími obývanými muslimy. Tato teroristická organizace je známá svou absolutní netolerancí jiných náboženství, než je sunitský islám.

²⁴ Většina členských států EU v reakci na současnou bezpečnostní situaci přijala čtyřstupeňový systém hrozby teroristického útoku na svém území. Platí, že čím vyšší stupeň, tím vyšší riziko teroristického útoku. V ČR jednotlivé stupně vyhláší vláda na návrh ministra vnitra.

²⁵ První stupeň teroristické hrozby znamená obecné ohrožení terorismem vyplývající ze situace v zahraničí nebo mezinárodních aktivit daného státu.

4.2.1 Migrace a její negativní aspekty

Migrace je pohyb obyvatelstva mezi dvěma územními jednotkami (Demografie, 2009). Dle definice ministerstva vnitra České republiky se za *migraci* považuje „přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje“ (MVCR, 2015).

Migrace se všeobecně dělí na *vnitřní* a *vnější*. Vnitřní migrace je situace, kdy se osoby přemísťují v rámci jednoho státu např. stěhování za prací. Vnější migrací se rozumí přesun osob v rámci jiných států.

Migrace se dále rozděluje *dle délky trvání a motivů*, a tona migraci (Uherek, 2011):

- *krátkodobou*, která je typická tím, že trvá nejvýše několik týdnů a osoby nemění své trvalé bydliště např. dovolená,
- *trvalou*, což je proces, který trvá několik let, či je trvalý např. přesídlení za prací do jiného státu,
- *ekonomickou*, kdy se obyvatelstvo přesouvá z ekonomických důvodů, ve většině případů za finančně lépe ohodnocenou pracovní pozicí,
- *politickou*, kdy tento typ migrace bývá většinou nucený. Důvodem může být, jak válečný konflikt v zemi původu před kterým se obyvatelstvo snaží utéct, tak také např. nesouhlas s politikou státu,
- *legální* je migrace, kdy vláda státu, do kterého osoby chtějí migrovat, s migrací souhlasí a udělí např. pracovní povolení či vízum,
- *nelegální* je migrace v případě, kdy občan nelegálně překročí hranici daného státu, či v něm pobývá legálně, ale např. z důvodu vypršení platnosti víza se jeho pobyt stal nelegálním.

Migrace, pokud je *legální*, může být pro jednotlivé státy velmi přínosná. Pokud je migrace legální, stát má přehled o tom, kolik je na jeho území cizinců a jaký status tito cizinci mají. Nejčastějším případem legální migrace je krátkodobá migrace, která je většinou spojená s dovolenou. Dalším častým typem je migrace dlouhodobého charakteru za účelem pobytu pracovního či studijního nebo podnikání na území daného státu. V případě krátkodobé migrace typu dovolené, záleží na zemi původu migranta, kdy pro některé státy původu nejsou potřeba žádná víza a pro některé ano. Tento typ migrace je pak spojen s ekonomickými přínosy v podobě příjmů z turismu pro daný stát.

Častým typem migrace je dlouhodobá ekonomická migrace. V tomto případě se lidé přesunují za studiem, pracovním poměrem či podnikáním do dané země. V případě dlouhodobého pobytu, což je pro země EU pobyt delší než 3 měsíce, je pro většinu občanů třetích zemí nutné pobytové vízum pro pobyt v Schengenském prostoru. V případě ČR je pro podnikatelské vízum nutný pohovor s pracovníkem ministerstva zahraničních věcí na některé z českých ambasad. Tento typ migrace je opět spojen s ekonomickými přínosy pro daný stát, jelikož pokud migrant v zemi pracuje, odvádí jí také daně a utrácí své úspory. Další z přínosů je zlepšení demografické situace. Evropská unie se v současné době potýká s úbytkem obyvatelstva a stárnutím populace a řízená legální migrace může být jedním z řešení tohoto problému.

Velkým problémem v EU je však *nelegální migrace*. Je to typ migrace, kdy stát či jiný útvar nemá kontrolu nad tím, kolik cizinců pobývá na jeho území či jak se na jeho území dostali. V Schengenském prostoru jsou pro nelegální migraci dvě způsoby. První způsob, kdy se migrace v Schengenském prostoru stává nelegální je takový, že migrant překročí *nedovoleným způsobem* Schengenskou hranici a to např. tím, že nemá platné cestovní doklady či jiné náležitosti, které jsou pro vstup vyžadovány. S tímto způsobem se EU v současné migrační krizi setkává nejčastěji. Další způsob nelegální migrace v Schengenském prostoru je *nelegální pobyt*. V této situaci migrant na území Schengenu vstoupil legálním způsobem, ale později se jeho pobyt stal nelegálním. Nejčastějším případem je vypršení víza (CZSO, 2016).

Migrační politika je jednou ze společných politik Evropské unie. Mezi oblasti, které jsou v rámci migrační politiky nejvíce regulovány, patří mezinárodní ochrana, ochrana vnější hranice EU a oblast návratů. EU musí prosazovat a účinně provádět migrační politiku s jednoznačnými východisky a to (MVCR, 2016):

- Přijímat legální migranty a usnadnit jim vstupní proces, aby si byla schopna zachovat svou konkurenceschopnost v globálním ekonomickém prostředí,
- migrantům, kteří se na území EU dostali nelegálně a byli k odchodu ze země původu donuceni, musí zajistit přístup k mezinárodní ochraně nebo návrat do zemí původu za současného dodržování principu non-refoulment²⁶
- zajistit integraci cizinců, kteří trvale pobývají na území EU a to proto, aby se zamezilo bezpečnostním rizikům a negativním společenským jevům,

²⁶ Non refoulment je princip mezinárodního práva, kdy oběť persekuce nesmí být vrácena k perzekutorovi.

- provádět vnější dimenzi migračních politik a to pomoc uprchlíkům a podpora zlepšení bezpečnostní situace v zdrojových a tranzitních zemích migrace.

Oblast legální migrace a integrace cizinců je v každém členském státě EU velmi specifická. Každý členský stát má např. velmi rozdílné postupy při udělování pobytových víz občanům z třetích zemí. Také v oblasti integrace cizinců má každý stát velmi specifické metody.

Vymezení pojmu migrant

Osoby, které se migrace účastní, se nazývají *migranti*. Dle OSN je migrantem „člověk, který překročí mezinárodně uznávané hranice a žije mimo rodnou zem delší dobu než jeden rok“ (OECD, 2004).

V současné době se lze setkat s pojmy *uprchlík* a *ekonomický migrant*. Dle *Úmluvy o právním postavení uprchlíků* z roku 1951, je uprchlíkem osoba, „která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je schopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti, nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem k výše uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit“ (UNHCR, 2016).

Osoba, která je označena za uprchlíka, může v EU žádat o *azyl*, což je ochranný pobyt, který stát poskytne státním příslušníkům třetích zemí, pokud je ve své zemi z výše uvedených důvodů pronásledována. Pokud osoba neplní požadavky, aby ji mohl být udělen azyl, může žádat o jinou formu mezinárodní ochrany např. o *doplňkovou ochranu*. Azylová migrační politika v EU se řídí dle pravidel *Dublinkého systému*. To je mechanismus, který určuje stát který je zodpovědný za posouzení žádosti o mezinárodní ochranu.

Ekonomický migrant je pak osoba, která „opouští svou zemi víceméně dobrovolně a od příchodu do jiného státu očekává zlepšení své ekonomické situace, chce dosáhnout lepšího vzdělání nebo také z rodinných důvodů“ (Člověk v tísni, 2016).

4.2.2 Příčiny současné migrační krize v EU

Nejčastějšími příčinami migrace, kterými se EU zabývá zejména v posledních letech, jsou *regionální konflikty* a *selhání států*, kdy tyto dvě situace byly zároveň označeny jako hrozby pro EU v Bezpečnostních strategiích.

Podle Klausa (2016), je jednou z příčin současné migrační krize v EU bylo *Arabské jaro* a následná destabilizace tamního regionu. Arabské jaro je označení pro sérii protestů v arabských zemích, které v roce 2011 začaly v Tunisku a šířily se dále do Libye, Maroka, Alžírsko, Egypta, Jemenu, Sýrie, Bahrajnu, Saudské Arábie, ale i do dalších arabských zemí. Každá země byla Arabským jarem zasažena různou intenzitou a také měla k této revoluci rozdílné důvody. Obecnými důvody však byly *nedostatek demokracie, vysoká nezaměstnanost a stále se zhoršující ekonomická situace*. Ve většině těchto států pak nastaly určité změny, ale také mnoho nových problémů, především radikalizace některých islámských skupin. V tomto kontextu je nutno podotknout to, že někteří vládcí, kteří byli během protestů svrženi, byli zároveň určitými ochránci proti radikálním islamistům, kteří v současné době ohrožují jak arabské státy, tak i země EU. Pro hlubší analýzu příčin a dopadů protestů byly vybrány *Tunisko, Egypt, Libye a Sýrie*, jelikož změny právě v těchto zemích, se EU dotkly nejvíce.

Tunisko bylo zemí, kde protesty začaly již v roce 2010 sebeupálením Muhammada Buazízího. Ten tímto způsobem reagoval na velmi špatnou ekonomickou situaci v zemi a vysokou nezaměstnanost i vzdělaných osob. Sociální podtext protestů se však brzy změnil na politické protesty, které v počátcích byly potlačovány policejními jednotkami. O několik dní později prezident Tuniska Zín Abidin bin Alí veřejně deklaroval zákaz zásahovým jednotkám použít palné zbraně proti demonstrantům. Zároveň také slíbil nekandidovat v dalších prezidentských volbách, zrušit omezení internetu a snížit ceny základních potravin. Výsledkem však byly další protesty, po kterých prezident nechal rozpustit vládu, slíbil vyhlášení voleb do 6 měsíců, vyhlásil vyjímání stav a také zákaz shromažďování více než tří osob a nočního vycházení. Prezident Bin Alí uprchl do Saudské Arábie a byl obviněn z několika trestných činů jako např. spiknutí proti státu či obchod s drogami (Hospodářské noviny, 2011). Tunisko je zatím jedinou zemí, kde se podařilo nastolit relativní stabilitu. V současné době je však ohrožováno teroristickými útoky ze strany islamistů, cílícími převážně na „západní“ turisty.

Z Tuniska se protesty začaly šířit také do Egypta, které zde vypukly 25. ledna v roce 2011. Také v Egyptě vládla dlouhodobá nespokojenost obyvatelstva s poměry ve vládě i autoritářskou vládou prezidenta Husního Mubarak, vysokou nezaměstnaností a ekonomickými problémy. Po dvou týdnech trvání krvavých protestů prezident oznámil odstoupení ze své funkce a delegování svých pravomocí na armádu, konkrétně na předsedu *Nejvyšší vojenské rady* polního maršála Muhammada Husajna Tantáviho. Jelikož armáda v Egyptě se zodpovídá přímo prezidentovi, Tantávi tím získal faktickou absolutní vládu nad

zemí. Jedním ze základních úkolů nové vlády mělo být ustanovení nové ústavy. Toto však probíhalo velmi pomalu a civilisté se proti armádní nadvládě i přes zákaz účasti na protestech začali opět bouřit. To vše bylo doplněno násilím mezi muslimskou většinou a křesťanskou menšinou. V roce 2012 byl zrušen výjimečný stav a vyhlášeny parlamentní volby, které vyhrála islamistická skupina *Strana svobody a spravedlnosti*²⁷ v čele s Muhammadem Mursím, který se stal prezidentem. V roce 2013 začaly opět protesty a prezident Mursí byl obviněn z islamizace země. Téhož roku byl Mursí svržen armádou a bylo také zakázáno *Muslimské bratrstvo*. V roce 2014 se konaly nové volby, kdy byl prezidentem zvolen bývalý ministr obrany Abdal Fattáh Sísí a Egypt se tak opět vrátil k vládě autoritářského režimu. Bývalý prezident Mubarak byl v roce 2012 souzen káhirským soudem a odsouzen k doživotnímu vězení za pokyn střílet do demonstrantů během demonstrací. V roce 2011 byl kvůli zdravotním problémům uvězněn v domácím vězení (BBC, 2015).

Další ze zemí severní Afriky zasaženou protesty Arabského jara byla Libye. Také v Libyi vládl po dlouhá desetiletí diktátor, plukovník Muammar Kaddáfí, který byl u moci od roku 1969. Tento vojenský vojevůdce byl již v 70. letech 20. století obviněn z podpory terorismu, když se prokázalo, že dodával zbraně a také finančně podporoval teroristické skupiny např. IRA či *Nation of Islam*. Z tohoto důvodu se Libye v roce 1979 dostala na seznam států podporující terorismus. Vztahy se západním světem se zlepšily až po útocích na Světové obchodní centrum 11. září v roce 2001, kdy Kaddáfí útoky kategoricky odsoudil a přislíbil pomoc v boji s Al-Kaidou. V roce 2003 také Libye deklarovala, že se vzdává zbraní hromadného ničení. Zlepšující se vztahy se západem pak Libyi v roce 2006 pomohly dostat se ze seznamu zemí podporujících terorismus. První větší protesty proti režimu Muammara Kaddáfího v rámci Arabského jara se konaly 15. února v roce 2011. Protesty začaly nejprve v menších městech, ale přenesly se až do hlavního města Tripolis. Protesty však byly potlačeny Kaddáfího armádou, která dokonce začala povstalce bombardovat ze vzduchu. V březnu roku 2011 však v Libyi zasáhly jednotky NATO, které si nad Libyí vynutily bezletovou zónu a v rámci podpory povstalců začaly bombardovat Kaddáfího vojenské jednotky. Na Kaddáfího byl mezitím vydán zatykač *Mezinárodního trestního soudu*, kde byl obviněn z vražd, zatýkání a věznění civilistů, kteří proti jeho režimu začali protestovat v únoru v roce 2011. Povstalci posléze ovládli většinu země a také se jim 20. října roku 2011 podařilo za podpory jednotek NATO dopadnout přímo Kaddáfího. Ten byl povstalc

²⁷Strana svobody a spravedlnosti je islamistická skupina, která je odnoží Muslimského bratrstva, které je považováno za teroristickou organizaci.

postřelen, lynčován a nakonec i zabit (CNN, 2011). V červenci roku 2012 se v zemi konaly nové volby, které vyhrála liberální koalice *Spojenectví národních sil*. Nová vláda však byla příliš slabá na to, aby prosadila svou moc vůči různým ozbrojeným skupinám. V roce 2013 tak začaly propuknout ozbrojené konflikty mezi jednotkami bývalých rebelů a mezi různými arabskými kmeny a země se octla v občanské válce. V současné době má Libye dvě vlády a dva parlamenty, což téměř znemožňuje jakékoliv mezinárodní jednání. V Libyi se navíc v roce 2015 začala angažovat teroristická organizace *Islámský stát* (Security magazin, 2015).

Sýrie je spolu s Libyí zemí, kde protesty Arabského jara měly největší následky. Sýrie po francouzské nadvládě získala v roce 1946 nezávislost. V 50. letech 20. století zde proběhlo několik převratů a změn vlád, kdy po jistou dobu byla Sýrie pod nadvládou Egypta a na jejím území vznikla *Sjednocená arabská republika*. V roce 1961 v Sýrii nastal vojenský převrat, který opět ustanovil nezávislost Sýrie. Toho roku byla také Sýrie přijata za člena OSN. V roce 1963 nastal v Sýrii další vojenský převrat, kdy se k moci dostala *politická strana Baas*, která zde nastolila autoritativní režim orientovaný na nižší a střední vrstvy obyvatel. V roce 1971 se prezidentem stal představitel strany Baas, Hafíz al-Asád. Přestože tento politik silně potlačoval opozici, tak respektoval národnostní a náboženské menšiny, které se v zemi dokonce mohly podílet i na vládě. V tomto období Sýrie byla jednou z nejstabilnějších arabských zemí. Zahraniční politika byla pouze v rukou prezidenta Asáda. Sýrie se v 70. a 80. letech 20. století soustředila především na vztahy se SSSR, což byl také jeden z důvodů proč se stejně jako Libye, v roce 1979 dostala na seznam zemí, které podporují terorismus. Sýrie měla vždy relativně dobré vztahy se sousedním Libanonem, ale špatné s Irákem, kdy pozdější vládce Sadám Husajn nebyl ochoten uznat Asádovu vládu (Morley, 2005). V roce 2000 náhle zemřel prezident Hafíz Asád a na jeho místo nastoupil současný prezident, jeho syn, Bašár Asád. Bašár Asád je již ovlivněn svým životem v Londýně, kde studoval. Počátky jeho vlády jsou nazývány „damašským jarem“, kdy se režim celkově uvolňoval. Sám Bašár Asád ve svém projevu, který přednesl po referendu, které stvrdilo jeho nástup na prezidentský post, řekl, že „nelze na nás aplikovat demokracii jiných. Západní demokracie je výsledkem dlouhé historické tradice. My máme specifickou demokratickou zkušenost, která vychází z našich tradic“ (Gombár, 2001). Bašár také spatřoval prioritu ve fungující ekonomice, která měla zlepšit obraz Sýrie v očích západních států a zdůrazňoval, že západní demokracie a otevření režimů svobodě projevu v této zemi může znamenat to, že se k moci budou chtít dostat různí radikální islamisté, což se také později skutečně stalo.

První protesty v rámci Arabského jara se v zemi uskutečnily 15. března roku 2011. Opět zde roli hrála především *vysoká nezaměstnanost mladých, vysoká korupce ve státní správě, nedodržování lidských práv a omezování svobody projevu*. Protesty obyvatelstva v následujících měsících však byly násilně potlačovány. Důsledkem bylo, že na Sýrii byly uvaleny mezinárodní sankce. V listopadu téhož roku pozastavila členství ve své organizaci i Liga arabských států a tím vyjádřila svůj nesouhlas s použitím vojenských operací vůči civilistům (Al Arabiya News, 2011). V roce 2012 se v Sýrii konaly nové volby, kde kandidovalo několik tisíc kandidátů, ale vítězem se opět stal Bašár Asád. Západní pozorovatelé pak upozornili na to, že volby mohly být zmanipulovány. Později toho roku konflikt v Sýrii přerostl až v občanskou válku, která mnoho obyvatel donutila k útěku ze země.

Na území Sýrie mezi sebou v současné době bojují *jednotky politické strany Baas* prezidenta Asáda, který si chce v zemi za každou cenu udržet postavení a který je podporován Ruskem, Íránem a také teroristickou organizací Hizbaláh (Lidovky, 2016). Dále se bojují účastníky *umírnění rebelové*, kteří chtějí ukončit vládu strany Baas a které podporuje většina západní Evropy i USA. Dalšími účastníky bojů jsou *syřští kurdové*, kteří usilují o samostatnost. A v neposlední řadě Islámský stát, který chce obnovit chalífát a zavést islámské právo šaría na celé území. Islámský stát a podobné *teroristické organizace* jsou neoficiálně podporovány zeměmi jako je Saudská Arábie.

Islámský stát se již v roce 2014 zmocnil části území a v současné době kontroluje více než polovinu Sýrie a část území Iráku. Na jeho území byl již vyhlášen chalífát a jeho bojovníci zabíjí veškeré obyvatelstvo, které odmítne konvertovat a přijmout jejich víru. Proti islámskému státu bojují jak kurdové, tak syřská opozice. Zároveň se do bojů zapojilo i Rusko, které bombarduje pozice islámského státu, ale kvůli podpoře Asádovu režimu zároveň i pozice opozičních jednotek.

Islámský stát se snaží páchat teroristické útoky jak přímo na území EU, tak také v jiných arabských zemích, kde jsou útoky zaměřeny proti západním turistům. V současné době se odhaduje, že islámský stát má mezi 20 až 30 tisíci bojovníků²⁸ (The Washington Free Beacon, 2016). Do jeho řad se však také připojili někteří vojáci, kteří byli původně členy protivládních jednotek a byli dokonce vycvičeni např. USA, aby byli schopni bojovat proti vládnímu režimu (The Washington post, 2014). Dalším problémem je вербовání nových bojovníků islámského státu jak v arabských zemích, tak i v Evropě. Zatím se dle odhadů islámskému státu podařilo

²⁸ Některé zdroje hovoří až o 50 tisících bojovníků.

naverbovat okolo 6 000 občanů zemí EU, nejčastěji z Německa, Francie a Velké Británie, kde jsou rozsáhlé muslimské komunity. Také se odhaduje, že přibližně polovina, tedy 3 000 osob, se již do Evropy vrátilo (The Telegraph, 2016). Islámský stát se však neangažuje pouze v Sýrii a Iráku. Jeho buňky byly odhaleny také např. v sousedním Libanonu nebo i Libyi.

Mohl to být právě pád bývalých diktátorů ve výše uvedených zemích, který zde zapříčinil nestabilitu a boje, kterého využili radikalisté. Zároveň tímto byla způsobena migrační krize, jelikož se lidé z oblasti bojů snaží uprchnout a nastalé situace využily také osoby, které nežijí v zemích ohrožených válkou či nepatří k menšinám ohrožených represemi politických režimů.

Arabské jaro bylo *vnější příčinnou* migrační krize v EU. To, že migrační krize dále pokračuje, má také *vnitřní příčiny*. Jedním z důvodů je to, že postoj jednotlivých členských států k migrantům není jednotný. Tato situace způsobuje to, že EU není schopna společně v některých věcech rozhodovat a to migrační krizi ještě dále prohlubuje a zpomaluje veškeré společné akce. V květnu roku 2015 přijat *Evropský program pro migraci*. Tento program má dvě části, které jsou nazvány *okamžitá reakce* a *cesta vpřed*. Část nazvána okamžitá reakce byla přijata z důvodů tragických úmrtí migrantů ve Středozemním moři. Tato část obsahuje nástroje na okamžitou mobilizaci všech dostupných zdrojů, aby na moři již neumírali další migranti. Mezi tyto nástroje patří (Evropská Komise, 2015):

- ztrojnásobit kapacity a prostředky pro společné operace agentury Frontex, Triton a Poseidon prováděné v roce 2015 a 2016,
- aktivace nouzového systému podle čl. 78 odst. 3 Smlouvy kvůli lepšímu rozmístění žadatelů o azyl v Evropě,
- návrh dočasného přerozdělování osob, jako pomoc členským státům, které čelí naléhavému přílivu migrantů,
- program přesídlování s rozpočtem 50 mil. eur pro přerozdělení až 20 000 legálních migrantů,
- operace v rámci SBOP ve Středozemním moři zaměřené na dopadení a likvidaci pašeráckých lodí.

Další část nazvána *cesta vpřed* pak určuje čtyři hlavní pilíře, které byly navrženy pro lepší zvládání migrace a její řízení ve všech aspektech. Dokument rozpracovává politické směry do vzájemně se posilujících a doplňujících iniciativ, které jsou založeny na těchto čtyřech pilířích:

- *snižování atraktivity nelegální migrace*, což by mělo být dosaženo díky akčnímu plánu, který posílí vyšetřování a stíhání nelegálních aktivit zaměřených na pašování s lidmi. Dále vypracovat příručku pro sladění postupů při návratu osob, posílit úlohu agentury Frontex při návratových operacích a v klíčových zemích více zapojit delegace EU,
- *záchrana životů a zabezpečení vnějších hranic* pomocí posílení kapacit agentury Frontex, zřízení pohraniční stráže a také posílení schopností třetích zemí správy svých hranic,
- *robustní společná azylová politika EU*, kdy musí být zaveden společný azylový systém. Ten musí zamezit zneužití azylového systému a vypracovat jednotný postup při udělování azylu,
- *nová pravidla legální migrace*, kdy se EU bude převážně z důvodu demografického poklesu na svém území snažit zachovat svou atraktivitu pro legální migranty a to přezkumem směrnice o modré kartě a vytvoření platformy pro spolupráci s členskými státy a podniky ohledně ekonomické migrace.

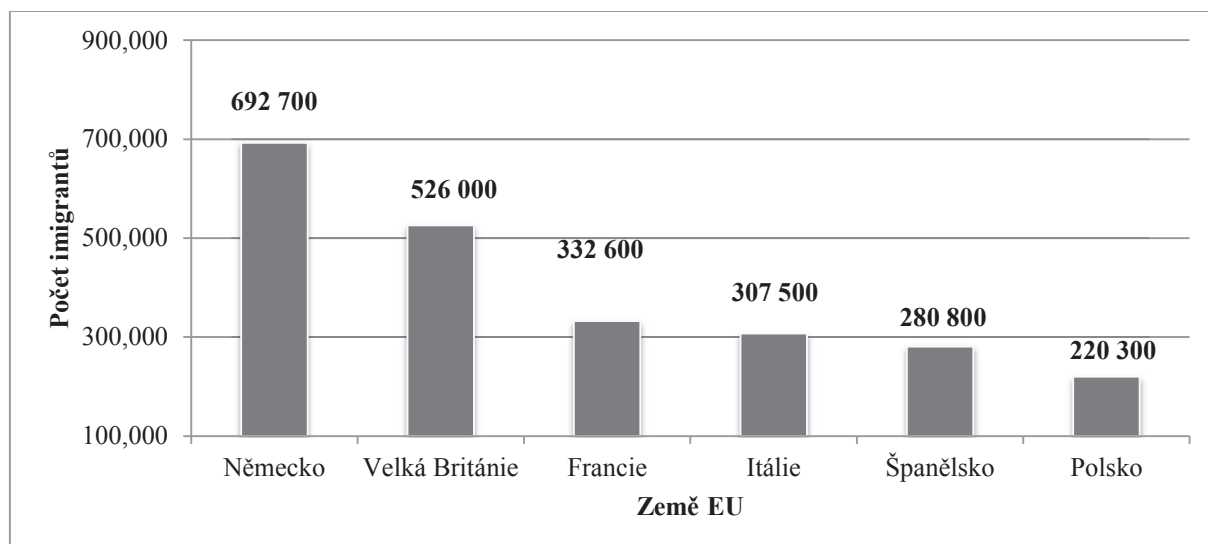
Další z důvodů proč současná migrační krize dále pokračuje, bylo nedodržení *dublinkého systému*. Dle tohoto systému má žádost o azyl řešit ta země, do které vstoupil migrant jako první. To však bylo velmi nevýhodné pro ty země EU, které leží a mají chránit vnější hranice EU. Tento systém fungoval až do srpna roku 2015, kdy jej Německo na čas pozastavilo a to z důvodu velkého počtu syrských uprchlíků a přijímalo žádost o azyl na svém území. Této situace však využily i osoby, které na mezinárodní ochranu právo nemají a Německo tak čelilo obrovským náporům migrantů. V listopadu roku 2015 se proto Německo rozhodlo, že bude migranty vracet zpět do těch zemí EU, na jejichž území migranti vstoupili jako první a navrátí se zpět k dublinkému systému, kdy země, do které migrant vstoupil jako první, bude posuzovat žádost o azyl. Mnohé země EU však tento čin označily za nemožný, jelikož např. v Řecku vůbec neprobíhala registrace migrantů, tedy Německo je nemá kam vrátit (Novinky, 2016).

4.2.3 Aktuální vývoj migračních trendů v EU

EU se v současné době potýká s obrovským počtem migrujících lidí. V roce 2013 se do některého z členských států EU přistěhovalo přibližně 3,4 milionů osob a přibližně 2,8 milionů osob členské státy opustilo. Z celkem 3,4 milionů imigrantů bylo 1,4 milionů osob občanů třetích zemí, 1,2 milionů osob občanů jiného členského státu EU a přibližně 830 000 osob se přestěhovalo zpět do státu, jehož občanství již měli. Dále Eurostat uvádí, že přibližně

6 100 osob, kteří se přistěhovali do EU, bylo bez státní příslušnosti. Největší počet *imigrantů* v EU byl v roce 2013 v Německu, Velké Británii, Francii, Itálii, Španělsku a Polsku. Počet imigrantů v uvedených zemích je zobrazen v následujícím grafu 4.1.

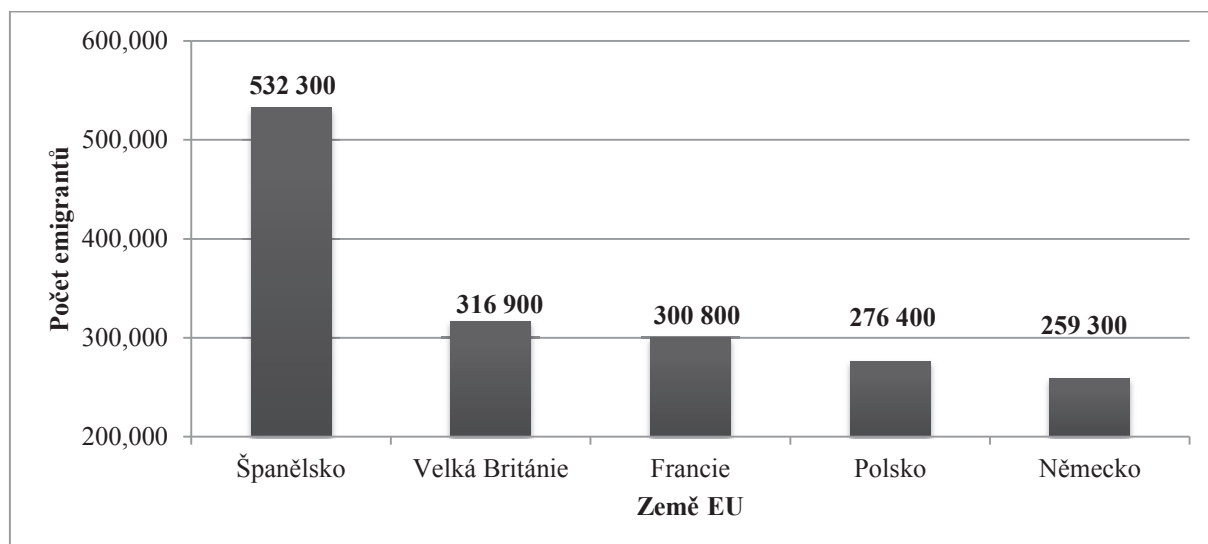
Graf4.1: Počet imigrantů v určených zemích EU v roce 2013

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Největší počet *emigrantů* byl ze Španělska, Velké Británie, Francie, Polska a Německa. Počet emigrantů z těchto států je uveden v grafu 4.2.

Graf 4.2: Počet emigrantů v určených zemích EU v roce 2013

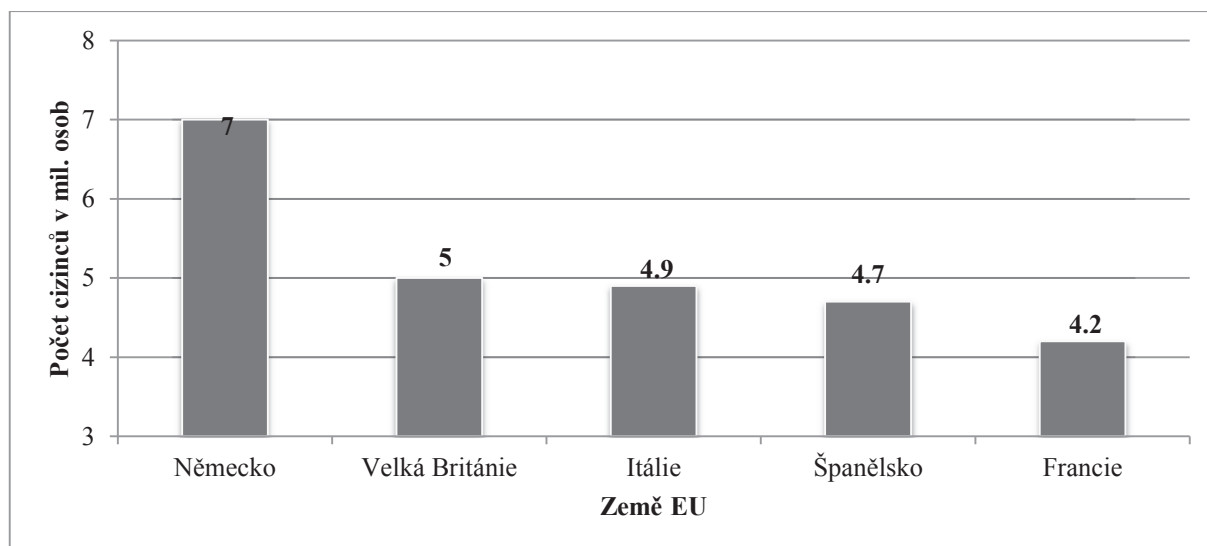

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Celkem 16 členských států mělo vyšší míru přistěhování než vystěhování. Zbylých 12 států mělo naopak vyšší počet emigrantů. Jsou to především pobaltské státy a také Polsko (Eurostat, 2016).

Celkem se v roce 2013 do EU přistěhovalo přibližně 1,7 milionů osob ze třetích zemí. Další přibližně 1,7 milion osob, které již pobývaly v některém ze států EU, se přestěhovaly do jiného členského státu. V roce 2014 byl počet osob, které žijí v EU, ale mají občanství třetích zemí, 19,6 milionů. V témže roce byl počet osob, které žijí v EU, ale narodily se v třetích zemích, 33,5 milionů. Největší počet cizích státních příslušníků má ve své populaci Německo, Velká Británie, Itálie, Španělsko a Francie. Jejich počet je zobrazen v následujícím grafu 4.3.

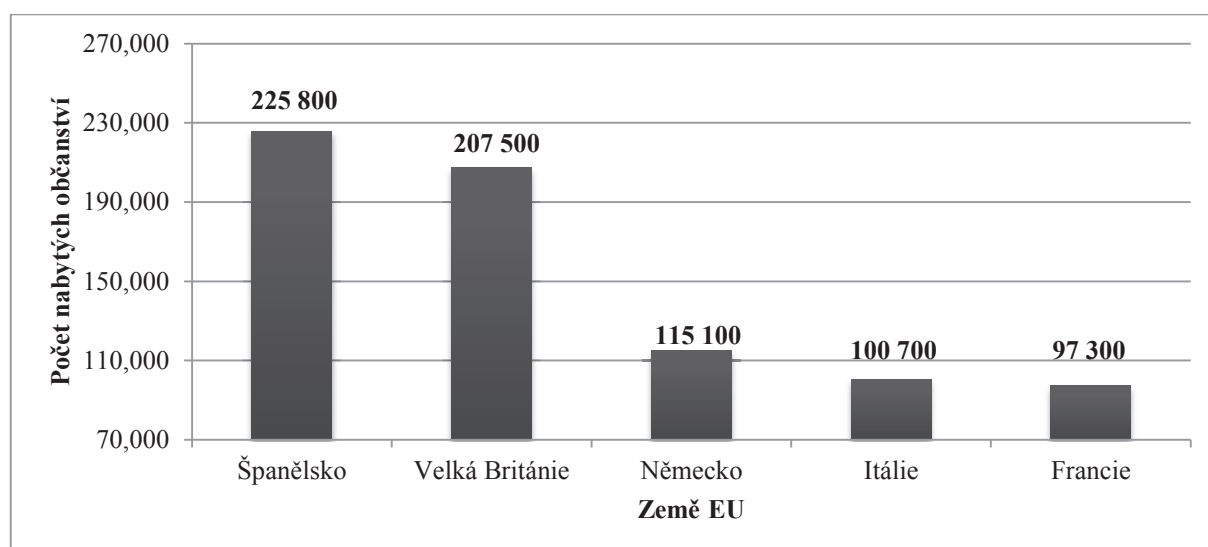
Graf 4.3: Počet cizích státních příslušníků v uvedených zemích v roce 2014 (v milionech osob)

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Zajímavé je také to, že v roce 2013 se oproti předchozím rokům zvýšil počet nabytých občanství některé ze země EU. V témže roce nabylo občanství některého ze států EU celkem 984 800 osob, z toho 871 300 osob bylo občany třetích zemí. Země, kterých občanství bylo nabyto nejčastěji, jsou zobrazeny v následujícím grafu.

Graf 4.4 : Počet osob, které nabyly občanství uvedených států EU v roce 2013

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Občané, kteří nabyli státního občanství některé ze zemí EU, byli v 89% občany třetích zemí. Největší počet jich pak pocházel ze zemí Afriky, Severní a Jižní Ameriky a z jiných evropských zemí, které nejsou členy EU. Nejčastěji šlo o občany z Maroka, Indie, Turecka, Kolumbie, Albánie a Ekvádoru.

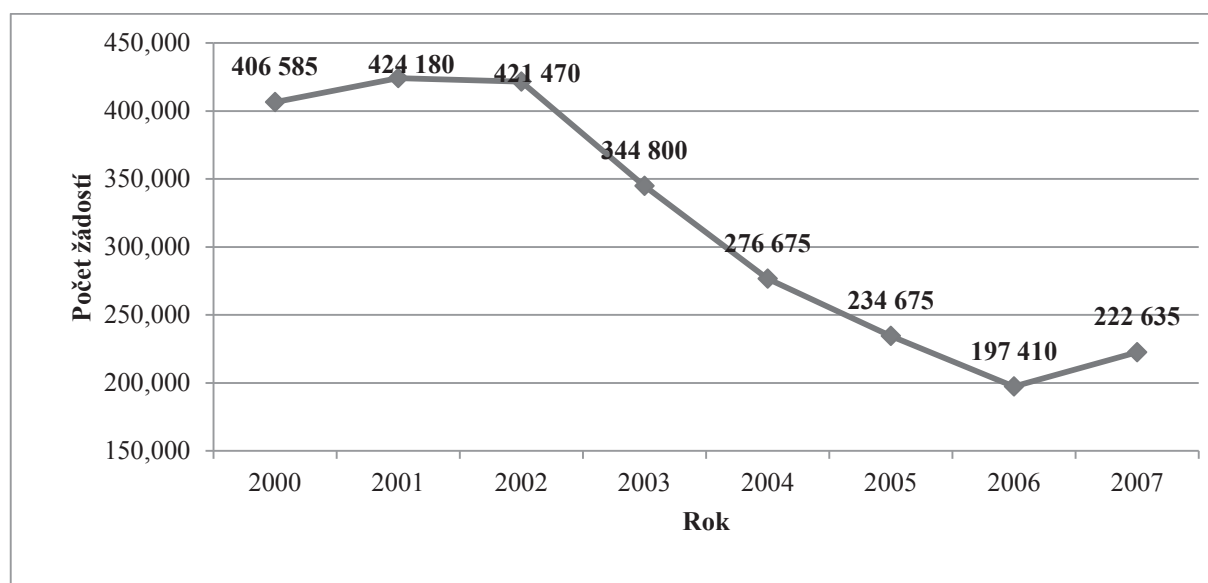
Dalších 10% nově nabytých občanství v EU nabyli občané jiných členských států. Nejčastěji šlo o občany z Rumunska, Polska, Itálie, Řecka a Portugalska. Občané právě těchto členských států již tradičně migrují převážně za prací do jiných států EU.

Výše uvedená data se však týkají oblasti legální migrace. Velký problém, kterému EU v současné době čelí, je však **nelegální migrace**. Ve většině případů se nyní EU setkává s nedovoleným vstupem na své území. Již v lednu roku 2015 bylo detekováno přibližně 20 000 pokusů o nelegální vstup na území EU. V období 2009–2014 to bylo v lednu průměrně 4 700 detekcí. V červenci roku 2015 byl počet detekcí nelegálního vstupu až 100 000. Počet detekcí klesl během října a listopadu téhož roku, avšak kulminoval v prosinci, kdy bylo detekováno 220 000 pokusů o nelegální vstup na území EU. Během celého roku 2015 bylo detekováno celkem 1 820 000 ilegálních vstupů na území EU, což je 6 krát více než v roce 2014. Tento počet je však pouze odhadem, jelikož kvůli špatné spolupráci evropských zemí v této oblasti, byli někteří migranti zaregistrováni vícekrát. Agentura Frontex odhaduje, že celkem na území EU mohlo v roce 2015 vstoupit asi 1 milion nelegálních migrantů (Frontex, 2016).

V roce 2015 bylo také při výstupních kontrolách zjištěno, že na území EU nelegálně pobývá přibližně 67 316 osob, které sice na území EU vstoupily legálně, ale kvůli překročení maximální délky pobytu povolené vízem, se jejich pobyt stal nelegální. Nejčastěji byly tyto osoby detekovány v Německu, při letištních kontrolách a jejich zemí původu byly nejčastěji Kosovo a Turecko. Tento počet však může být mnohonásobně vyšší, jelikož tyto osoby mohou profitovat z otevřených hranic v Schengenském prostoru a pohybovat se tak po téměř celé EU bez jakékoli kontroly osobních dokladů (Frontex, 2016).

V souvislosti s migrační krizí se nejen zvýšil počet migrantů, ale také se zvýšil *počet žádostí o azyl* v zemích EU. V roce 1992 Evropské společenství vyřizovalo přibližně 672 000 žádostí o azyl, převážně od občanů bývalé Jugoslávie. Tato situace se opakovala opět v roce 2001, kdy členské státy EU přijaly přibližně 424 000 žádostí o azyl. Naproti tomu v roce 2006 EU přijala pouze okolo 200 000 žádostí o azyl. Vývoj žádostí o azyl v EU v období 2000 až 2007 je zobrazen v grafu 4.5.

Graf 4.5: Vývoj počtu žádostí o azyl v EU v letech 2000-2007

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Největší počet žádostí o azyl muselo mezi léty 2000 až 2007 zpracovat Švédsko, Francie, Velká Británie, Řecko a Německo. V tabulce 4.2 lze vidět, že v případě Švédska se počet žádostí během těchto let zdvojnásobil. Největší počet žádostí podaných ve Francii byl pak v roce 2003 a později začal opět klesat. V žádostech o azyl podaných ve Velké Británii lze vidět velmi výrazný pokles v roce 2007 oproti roku 2000. Naopak u Řecka se počet žádostí

během období téměř zdesetinásobil. Německo mělo v období let 2000–2007 stejný vývoj jako Velká Británie, tedy počet žádostí poklesl přibližně čtyřnásobně.

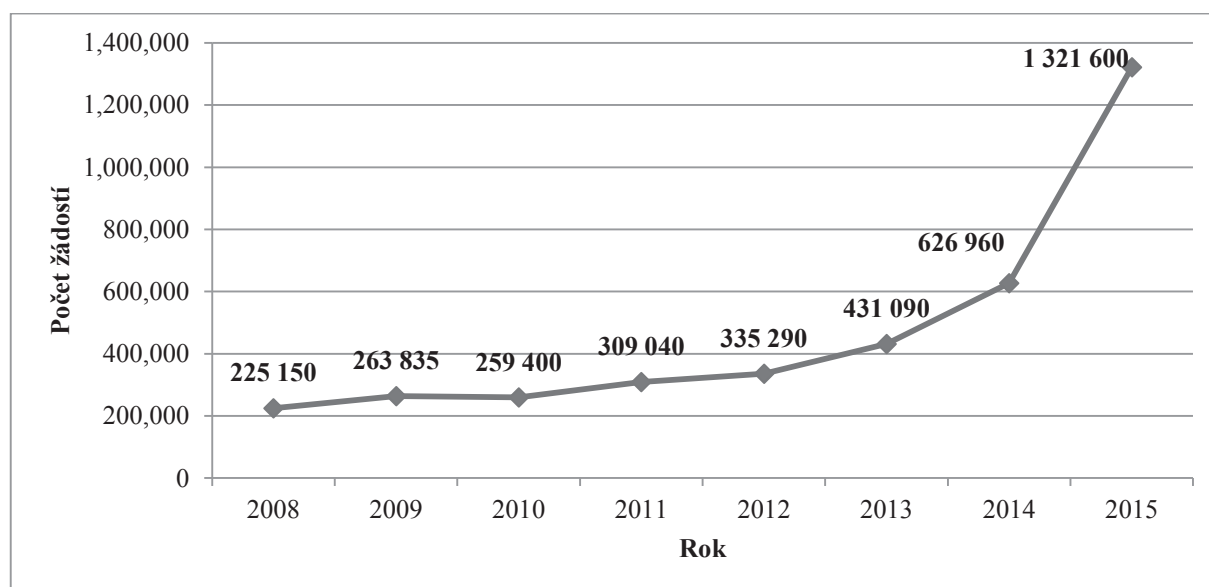
Tabulka 4.2: Země EU s největším počtem žádostí o azyl v letech 2000–2007

	Rok							
Stát	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Švédsko	16 285	23 500	33 015	31 355	23 160	17 530	24 320	36 205
Francie	38 745	47 290	51 085	59 770	58 545	49 735	30 750	29 160
Velká Británie	80 315	71 365	103 080	60 045	40 625	30 840	28 320	27 905
Řecko	3 085	5 500	5 665	8 180	4 470	9 050	12 265	25 115
Německo	78 565	88 285	71 125	50 563	35 605	28 915	21 030	19 165

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Do roku 2011 byl počet žádostí o azyl v EU stabilní. Značný nárůst byl zaznamenán v roce 2012, kdy EU přijala 335 290 žádostí. Od téhož roku pak počet žádostí každoročně stoupal. V roce 2013 již EU přijala 431 090 žádostí o azyl, v roce 2014 pak 626 960 a v roce 2015 dokonce 1 321 600, to je oproti roku 1992 více než dvojnásobný nárůst. Vývoj počtu žádostí v EU v letech 2008–2015 je zobrazen v následujícím grafu 4.6.

Graf 4.6: Vývoj počtu žádostí o azyl v EU v letech 2008–2015

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

V tabulce 4.3 jsou zobrazeny státy EU, které v letech 2008–2015 vyřizovaly nejvíce žádostí o azyl. Oproti předchozímu období se změnily jak státy, tak i počty žádostí, které byly podány. V roce 2015 bylo Německo zemí, ve které byl podán největší počet žádostí o azyl v celé EU. U Německa lze také vidět nárůst počtu žádostí v roce 2015 oproti roku 2008 o přibližně 200 %. Maďarsko nikdy nebyla země, která by se potýkala s vysokým počtem migrantů či azylantů. V roce 2015 se však počet žádostí o azyl podaných v Maďarsku prudce zvýšil, jelikož do roku 2015 vedla přes Maďarsko tzv. *balkánská migrační trasa*. Švédsko, které je známo svou otevřenou sociální politikou také v roce 2015 přijalo oproti roku 2014 více než dvojnásobek žádostí. Několikanásobně se v roce 2015 oproti předchozím létům zvýšil počet žádostí i v Rakousku a Itálii. Shodné pro všech 5 států je to, že maximálního počtu přijatých žádostí dosáhly v roce 2015, ale je velmi pravděpodobně, že v roce 2016 se počet může opět zvýšit.

Tabulka 4.3: Země EU s největším počtem žádostí o azyl v letech 2008-2015

Stát	Rok							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Německo	26 845	32 910	48 475	53 235	77 485	126 705	202 645	476 510
Maďarsko	3 175	4 665	2 095	1 690	2 155	18 895	42 775	177 135
Švédsko	24 785	24 175	31 850	29 650	43 855	54 270	81 180	162 450
Rakousko	12 715	15 780	11 045	14 420	17 415	17 500	28 035	88 160
Itálie	30 140	17 640	10 000	40 315	17 335	26 620	64 625	84 085

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

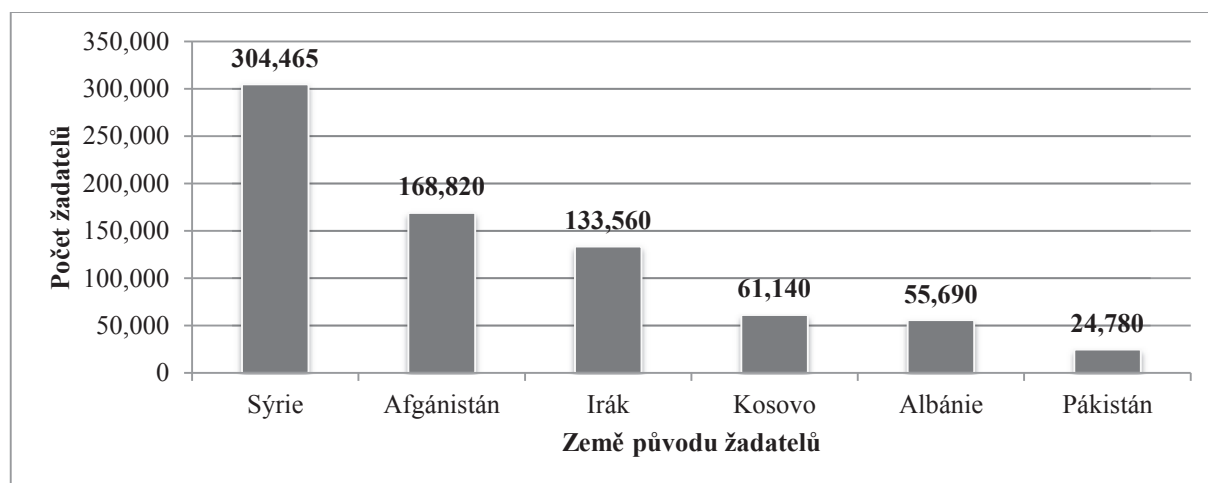
Osoby, které v zemích EU žádají o azyl, jsou nejčastěji ze Sýrie, Afganistanu, Iráku, Kosova, Albánie a Pákistánu. V menšině jsou potom osoby z Eritrei, Nigérie, Iránu a dalších. Všeobecně se pak počet žádostí v roce 2015 oproti roku 2014 zvýšil nezávisle na zemi původu žadatele. Počet osob, které si podaly žádost o azyl v některé ze zemí EU, je uveden v grafu 4.7 a tabulce 4.4. Nejčastějším příjemcem všech žádostí o azyl je Německo, kde byla podána téměř polovina všech žádostí o azyl v EU.

Tabulka 4.4: Počet žadatelů o azyl dle země jejich původu v roce 2015

Země původu žadatele	Počet žadatelů
Sýrie	304 465
Afganistan	168 820
Irák	133 560
Kosovo	61 140
Albánie	55 690
Pákistán	24 780

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Graf 4.7: Vývoj počtu žadatelů o azyl dle země jejich původu v roce 2015

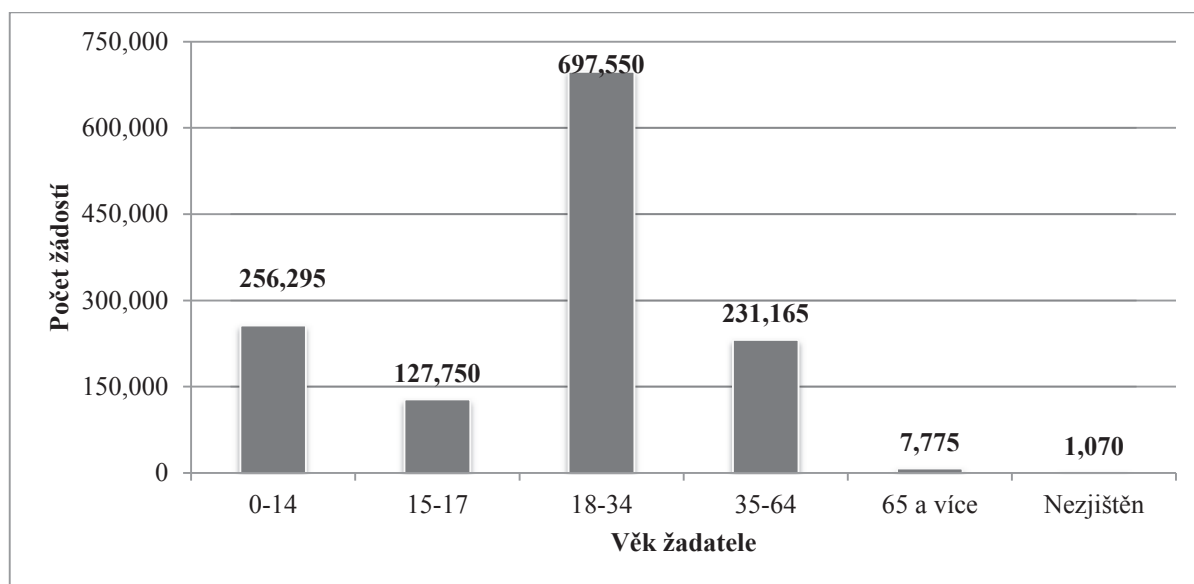

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Celkový počet žádostí o azyl v EU v roce 2015 oproti roku 2014 od občanů Sýrie vzrostl o 29%, od občanů Afganistanu o 14%, od občanů Iráku o 10%, Kosova a Albánie o 5% a od občanů Pákistánu o 4% (Eurostat, 2016).

Nejčastější skupinou osob, které v EU žádají o azyl, jsou osoby ve věku 18-34 let. Počet podaných žádostí rozdělených dle jednotlivých věkových skupin je zobrazen v grafu 4.8.

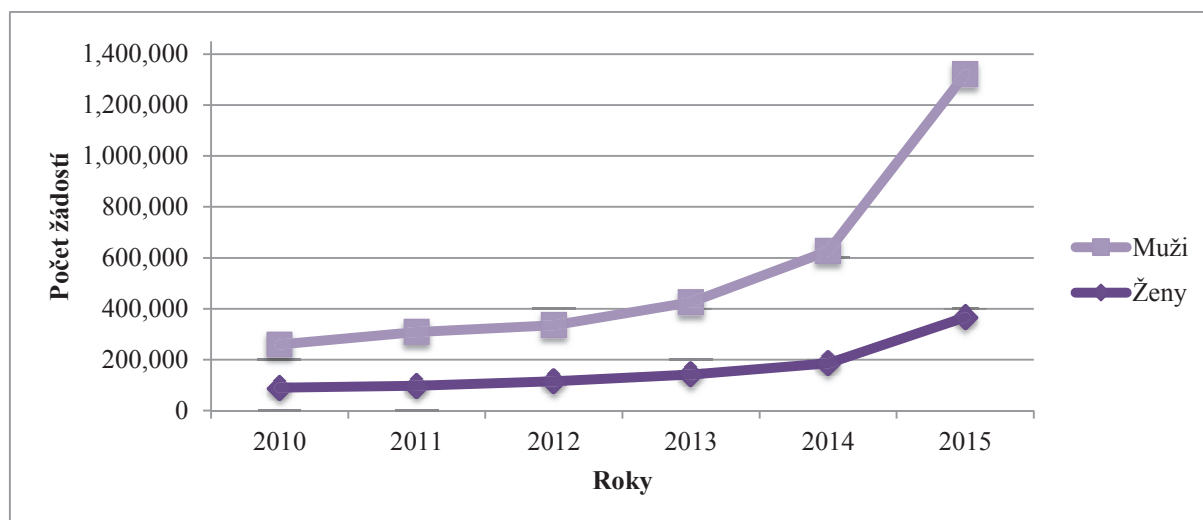
Graf4.8: Počet žadatelů o azyl v EU dle věkových skupin v roce 2015

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Co se týče rozdělení žádostí dle pohlaví, častějšími podavateli žádosti o azyl jsou muži. Vývoj počtu žádosti podanými muži a ženami je uveden v grafu 4.9.

Graf 4.9: Počet podaných žádostí o azyl v EU dle pohlaví v roce 2015

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování

Celkový počet všech žádostí o azyl v EU podanými oběma pohlavími a všemi věkovými skupinami je zobrazen v tabulce 4.5.

Tabulka 4.5: Celkový počet žádostí o azyl podaných v EU oběma pohlavími dle věkových kategorií v letech 2010-2015

	Počet žádostí o azyl v uvedených letech					
Věk žadatele	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0-14	52 780	55 590	69 715	91 115	118 300	256 295
15-17	18 615	20 325	22 735	25 705	41 840	127 750
18-34	133 420	171 160	170 430	222 460	335 795	697 550
35-64	51 530	58 530	67 735	86 740	124 490	231 165
65 a více	1 925	2 310	2 965	3 725	5 075	7 775
Nezjištěn	1 125	1 130	1 710	1 345	1 455	1 070
Celkem	259 395	309 045	335 290	431 090	626 955	1 321 605

Zdroje: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Členské státy se na základě žádosti o azyl můžou rozhodnout, zda cizinci udělí *azyl*, *doplňkovou ochranu* či jeho *žádost zamítnou* úplně. Azyl se uděluje v případě, že cizinec splňuje *status uprchlíka*. V případě, že cizinec status uprchlíka nenaplnuje, ale je zjištěno, že v případě navrácení cizince do státu, jehož je občanem, nebo v případě, že cizinec nemá státní příslušnost, tak do státu, kde bylo jeho poslední trvalé bydliště, by mu hrozilo nebezpečí vážné újmy, může být cizinci udělena tzv. doplňková ochrana. Stát také může žádost o některou z forem mezinárodní ochrany zamítnout jako nedůvodnou a to např. v případech, kdy cizinec v žádosti uvádí pouze ekonomické důvody, odmítá uvést své osobní údaje, žádá o udělení mezinárodní ochrany pouze, aby unikl všeobecné nouzi, přichází ze států, který je považován za bezpečný a další důvody (MVČR, 2016).

Následující tabulka 4.6 zobrazuje počet vyřízených žádostí o azyl v EU a jejich stanovisko v letech 2013 a 2014. V některých zemích může rozhodnutí o udělení azylu trvat i několik let. Do doby než je žádost přijata či zamítnuta se o uprchlíka stará stát, kde byla žádost podána a žadatel je většinou umístěn do pobytového střediska (MVČR, 2016).

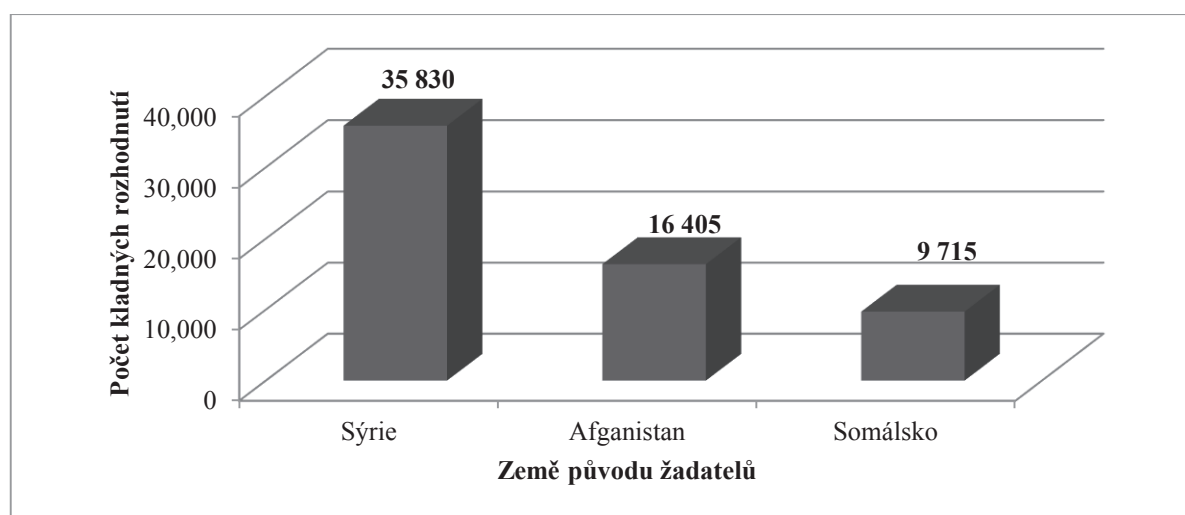
Tabulka 4.6: Rozhodnutí o podaných žádostech o azyl v EU v letech 2013 a 2014

Rok	Celkem	Schváleno			Zamítnuto
		Azyl	Doplňková ochrana	Humanitární důvody	
2013	135 725	64 465	50 895	20 365	4 840
2014	183 365	103 595	59 470	20 300	6 380

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

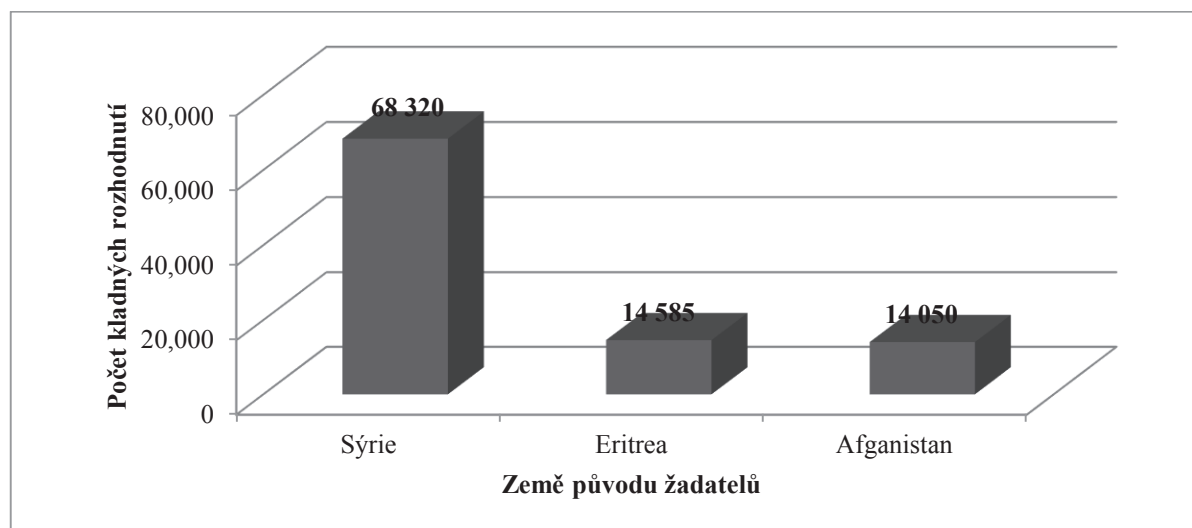
Následující grafy zobrazují cizince těch národností, kterým byla přidělena některá z forem mezinárodní ochrany v EU nejčastěji. V roce 2013 bylo nejvíce kladných rozhodnutí uděleno žadatelům ze Sýrie a to celkem 35 830. V roce 2014 byli na prvním místě opět občané Sýrie, avšak počet kladných rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany se téměř zdvojnásobil na 68 320. V roce 2013 pak na druhém místě s největším počtem kladných rozhodnutí byli občané z Afganistanu a na třetím místě občané Somálska. V roce 2014 se již situace změnila a na druhém místě se nacházeli občané z Eritrey a na třetím z Afganistanu, u kterých se počet žádostí snížil.

Graf 4.10: Rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany dle národnosti žadatele v roce 2013

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Graf 4.11: Rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany dle národnosti žadatele v roce 2014

Zdroj: Eurostat, 2016; vlastní zpracování, 2016

Oproti roku 1992 přijala EU v roce 2015 dvakrát tolik žádostí o azyl. Výrazně se také změnila skladba žadatelů o azyl dle zemí původu. V 90. letech 20. století to byly převážně osoby pocházející z balkánských států. V současné době jsou to osoby pocházející převážně ze zemí středního východu. Evropské úřady však také upozorňují, že počet žádostí o azyl je vyšší, než skutečný počet uprchlíků v EU a to z důvodu toho, že někteří migranti své žádosti o azyl podali několikrát v několika zemích.

4.2.4 Migrační trasy

Imigranti a to jak ekonomičtí tak uprchlíci se podle geografické pozice země svého původu do Evropy dostávají různými cestami. Agentura Frontex v současné době člení migrační trasy na (Frontex, 2016):

- západoafrická cesta, která vede ze Senegalu, Mauretánie a částečně Maroka na Kanárské ostrovy,
- západo-středozevní trasa,
- středomořská trasa,
- kalábrijská trasa,
- východně středomořská trasa,
- trasa přes východní hranice Evropy,
- cirkulační trasa mezi Albánií a Řeckem,

- západní balkánská trasa.

V současné době je nejpopulárnější trasa přes Středozemní moře a Balkánská trasa. Přes Středozemní moře se nejčastěji imigranti vydávají z Libye do Itálie, často na ostrov Lampedusa, který již v minulosti čelil velkým počtům migrantů ze severní Afriky. V roce 2015 se po této trase do EU nelegálně dostalo přibližně 154 000 osob, což je pokles oproti roku 2014. Avšak stále je to větší počet, než byl v roce 2011, což byl počátek Arabského jara a bylo detekováno celkem 141 051 nelegálních vstupů na území EU.

Balkánskou trasu nejčastěji volí migranti ze Středního a Blízkého východu, ale po několika katastrofách, které se staly ve Středozemním moři, se k nim připojují i migranti z Afriky. Tato trasa vede z Turecka do Německa. Balkánská trasa byla migranty využívána již přibližně od roku 2010. Jejich počet však velmi výrazně narostl v letech 2014 a 2015, což způsobilo některým státům, které se na trase nachází velké problémy. Jelikož migranti musí překonat moře, největší počet jich do EU přichází v létě. Z Turecka se migranti snaží dostat na některý z řeckých ostrovů a pak dále pokračují přes FYROM do Srbska. Do září roku 2015 dále trasa migrantů vedla do Maďarska, které však na svou obranu a na obranu hranic Schengenu postavilo na hranicích se Srbskem a poté částečně i s Chorvatskem plot. To způsobilo, že se migranti začali soustředit na průchod přes Chorvatsko a dále pak pokračovali do Slovinska a Rakouska (České noviny, 2015). Balkánskou trasou se dle odhadů do EU dostalo nelegálně přibližně 885 386 osob.

Počty nelegálních vstupů do EU z jiných tras každoročně také rostou, avšak v porovnání s těmito dvěma hlavními trasami nejsou čísla tak vysoká.

4.2.5 Dopady migrační krize

Velký příliv migrantů má na EU *pozitivní i negativní důsledky* a to z hlediska ekonomického, tak sociálního. Mezi pozitivní důsledky v ekonomické oblasti pak dle ekonomů švýcarské banky CreditSuisse patří zvýšení ekonomického výstupu, kdy vlády vydávají peníze na ubytování, stravu a vzdělávání uprchlíků. Dalším ekonomickým přínosem je utrácení úspor uprchlíků v cílové zemi. Tyto dva faktory by měly v roce 2017 zapříčinit růst HDP v EU o 0,1 %, to se však bude týkat převážně cílových zemí migrantů. Mezi negativní dopady v ekonomické oblasti pak může v budoucnu patřit snaha zaměstnavatelů nahradit domácí zaměstnance imigranty, což může zvýšit nezaměstnanost a mít krátkodobý negativní dopad na veřejné finance. Mezi další negativní ekonomické dopady může patřit vysoká nezaměstnanost imigrantů. Jelikož většina imigrantů, kteří do EU v současné době přichází má velmi nízké

vzdělání nebo neadekvátní vzdělání, je prozatím pro pracovní trh nepoužitelná. To zda v budoucnu poroste HDP v EU, pak záleží na tom, zda se migranti začlení na trh práce. Pokud by se tak nestalo, Evropskou unii pravděpodobně čekají další výdaje v oblasti sociálního zabezpečení (Lidovky, 2015).

Převážně politologové a sociologové pak upozorňují na dopady krize z hlediska neekonomického. Například Václav Klaus upozorňuje na radikální změnu atmosféry v Evropě, která díky migrační krizi vzniká. Upozorňuje, že se radikálně mění bezpečnostní situace, začínají se vytvářet ghetta neasimilovatelných kultur a náboženství a další (Parlamentní listy, 2016). V reakci na celkovou změnu situace v Evropě vznikají extremistické skupiny a také některá politická hnutí se začínají radikalizovat. Také postoj občanů členských států EU se od počátku migrační krize velmi výrazně změnil a EU bude muset i těmto následkům čelit (Aktualne, 2016). Díky migrační krizi se také v některých evropských městech mnohonásobně zvýšila kriminalita a to včetně násilných zločinů.

Další z negativních aspektů může být zavlečení infekčních nemocí na území EU. Migranti jsou často ubytováni v uprchlických táborech a v některých chybí základní hygienické vybavení a šíří se nemoci.

Jedním z negativních aspektů je také stále se zvyšující hrozba organizovaného zločinu. Proto, aby migranti do EU přicestovali, musí ve většině případů zaplatit nelegálním převaděčům. Tyto zločinecké organizace jsou však velmi dobře skryty a největším problémem je to, že v zemích, ve kterých operují, nejsou prostředky na to, aby byly tyto skupiny rozbity a potrestány. Odhalení činností těchto skupin je pak jednou z priorit EU a možným částečným řešením migrační krize.

Migrační krize v EU trvá přibližně dva roky. Za tuto dobu se na území EU odehrály již 3 teroristické útoky. Státy také musely vynaložit velké množství peněz na záchranu migrantů při jejich pokusech o překročení hranice EU, dále pro zajištění základních potřeb migrantů a také na transfery do cílových zemí. Další množství peněz státy musí vynaložit na začlenění migrantů do společnosti, které je z důvodů naprosto rozdílných kulturních zvyklostí, velmi nejisté.

4.2.6 Návrhy řešení negativních aspektů migrační krize

Členské státy se k přijímání azylantů staví rozdílně. Podle velikosti, ekonomické síly či sociální politiky je každý stát ochoten přijmout různý počet migrantů. Některé státy jsou kvůli své geografické poloze vystaveny náporu běženců a z důvodu jejich čím dál vyšších počtů si

nejsou schopny situaci sami řešit. Další státy se naopak stávají cílovými zeměmi běženců. Proto EU v rámci solidarity mezi členskými státy navrhla zavést tzv. *uprchlické kvóty*, kdy si jednotlivé členské státy mají mezi sebou rozdělit úspěšné žadatele o azyl a ulevit tak nejvíce zatíženým zemím. První návrh byl součástí *1. Implementačního balíčku* Evropské komise na řešení migrační krize z května roku 2015, kdy mělo být přemístěno 40 000 migrantů z Řecka a Itálie a 20 000 migrantů z uprchlických táborů v Jordánsku a Kurdistanu do ostatních států EU (Evropská komise, 2015). Tyto kvóty byly výhodné pro země, které se potýkaly s velkým počtem uprchlíků tj. Německo, Švédsko, Itálie a Řecko. Naopak nevýhodné byly pro země střední a východní části EU, proto se zejména země Visegrádské čtyřky stavěly od začátku proti návrhu. Tento návrh však byl v červnu roku 2015 na jednání Evropského parlamentu zamítnut a kvóty měly být dodrženy pouze na základě dobrovolnosti.

Z důvodu velké migrační vlny v srpnu a září v roce 2015 byla v *2. Implementačním balíčku* navržena nová verze kvót. Tentokrát se návrh na přemístění týkal už 120 000 úspěšných žadatelů o azyl, kteří měli být přemístěni z Itálie, Řecka a Maďarska do ostatních států EU. K návrhu se opět stavěly odmítavě země Visegrádské čtyřky. Tyto kvóty byly schváleny 21. září v roce 2015 na zasedání ministrů vnitra Rady Evropské unie. Proti návrhu byly státy, které se k němu záporně stavěly již od začátku, tj. Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko, Finsko se zdrželo hlasování. Polsko, které se ze začátku stavělo proti kvótám, ve finále své rozhodnutí změnilo a hlasovalo pro návrh (Hospodářské noviny, 2015). S rozhodnutím většina států, které byly proti návrhu, nesouhlasí. Slovensko dokonce podalo žalobu na Radu Evropské unie a o několik dní později se k němu přidalo i Maďarsko. To, že kvóty ve skutečnosti nefungují, bylo dokázáno tím, že již v roce 2015 členské státy nabídly přibližně 1 660 volných míst pro přijetí žadatelů o azyl, ale bylo jich v témže roce přemístěno pouze 259 (Novinky, 2016). V následující tabulce jsou zobrazeny země, které nejčastěji udělily některou z forem mezinárodní ochrany.

Tabulka 4.7: Počet udělení mezinárodní ochrany dle zemí EU v letech 2013 a 2014

Rok	Země			
	Německo	Švédsko	Francie	Itálie
2013	26 080	26 395	16 155	14 465
2014	47 555	33 025	20 640	20 630

Zdroj: Eurostat, 2016 ; vlastní zpracování, 2016

Evropská unie se kvůli uprchlické krizi v současné době snaží změnit seznam bezpečných zemí původu. Společný seznam EU bezpečných zemí se vytvoří pomocí *návrhu na změnu*

směrnice EP a Rady 2013/32/EU z 9. září roku 2015 o společných řízeních o přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany. Cílem směrnice je vytvořit společný seznam EU bezpečných zemí původu a společný seznam EU bezpečných třetích zemí²⁹. Účelem vytvoření společného seznamu bezpečných zemí původu omezení počtu žádosti o azyl. Pokud občan pochází ze země, která je zemí, ve které si podal žádost o azyl považována za bezpečnou, nemá nárok na žádnou mezinárodní ochranu.

Na seznam bezpečných zemí původu byly Evropskou komisí navrženy Albánie, Bosna a Hercegovina, FYROM, Kosovo, Černá hora, Srbsko a Turecko. Turecko, ač je kandidátskou zemí EU, je v tomto případě velmi problematické, jelikož ještě v roce 2014 bylo žádostí o azyl podaných tureckými občany ve 23,1% uznaných jako oprávněné. V ostatních navrhovaných zemích se míra oprávněnosti pohybuje okolo 8%. Turecko bylo také za bezpečnou zemi do roku 2015 uznáváno pouze dvě členskými státy EU, a to Bulharskem a Lucemburskem (*Směrnice 2013/32/EU*, 2015). Je také prokázáno, že Turecko politicky pronásleduje některé menšiny a nejsou jim garantována základní lidská práva. Nad seznamem bezpečných zemí však nepanuje shoda všech členských států a některé státy se snaží na seznam přidat i další země, které nebyly EK navrženy. Dle posledních zpráv seznam bezpečných zemí byl upraven pouze jednotlivými státy EU, a to především těmi, kteří čelí velkému náporu migrantů jako např. Německo, které se na tento seznam snaží nově připsat Arménii, Gruzii, Moldavsko, Ukrajinu, některé asijské státy a dále některé africké státy jako Alžírsko, Maroko a Tunis (Týden, 2016).

Jelikož většina migrantů do EU nyní přichází po tzv. Balkánské cestě, kdy ze své země původu se nejprve dostanou do Turecka a poté na řecké ostrovy je další ze způsobů jak se EU snaží řešit současnou uprchlickou krizi *Dohoda EU s Tureckem*. Přestože podle posledních zpráv Turecko ještě nebylo připsáno na seznam bezpečných zemí původu, byla dne 18. března roku 2016 mezi EU a Tureckem podepsána *migrační dohoda*. Bylo ustanoveno, že Turecko přijme zpět veškeré migranty, kteří *po 20. březnu roku 2016* nelegálně připluli do Řecka z tureckých břehů. Dále se protistrany dohodly, že za každého takto vráceného syrského občana, EU přijme jiného syrského občana přímo z uprchlických táborů v Turecku. Migranty z jiných zemí, přijme Turecko bez dalších podmínek zpět (Idnes, 2016).

²⁹*Bezpečná země původu* je taková, která je považována za bezpečnou pro její vlastní občany, tedy že se ve své zemi původu nesetkají s politickým pronásledováním a není zde hrozba vážné újmy kvůli ozbrojenému konfliktu, mučení či trestu smrti. *Bezpečná třetí země* je taková, která je bezpečná pro žadatele o azyl z jiných zemí.

Turecko však mělo několik podmínek, které EU musela splnit, aby byla dohoda uzavřena. Mezi ně patřilo *urychlení bezvízového styku s EU*, další *3 miliardy eur na pomoc s migrační krizí* a také *otevření pěti přístupových kapitol*. V případě požadavku další finanční podpory EU přislíbila, že do týdne od uzavření dohody představení seznamu projektů, které podpoří v rámci dohodnutých 3 mld. eur a zároveň dala najevo ochotu, poskytnou další finance v případě vyčerpání první finanční podpory. Při jednáních se pak strany dohodly, že v otázce přístupových jednání bude otevřena kapitola č. 33 o finančních a rozpočtových opatřeních. Další jednání o přístupových kapitolách blokuje Kypr (Česká televize, 2016).

Evropská unie se však migrační krizi snaží řešit i dalšími opatřeními jako např. *evropským mechanismem civilní ochrany*. Tento mechanismus umožňuje EU reagovat na krize po celém světě. Středisko zajišťuje komunikaci mezi postiženou zemí, odborníky EU v terénu a zemí, která se mechanismu civilní ochrany účastní. EU pomocí tohoto mechanismu reagovala např. při občanské válce v Sýrii nebo při epidemii eboly v západní Africe. Pomoc zemím, které jsou nejčastěji zemí původu ilegálních migrantů a to jak finanční, tak institucionální, je v boji s migrační krizí klíčová. Dalším z možných řešení nelegálních vstupů na území EU, je zajistit legální a organizovaný příchod uprchlíků a podpora legální migrace všeobecně.

Některé státy Schengenu uvažují o uzavření svých hranic, hovoří se o možnosti uzavření celého Schengenského prostoru. Jednou z možností jeho zachování, je návrh Komise na zřízení *pobřežní a pohraniční stráže*, která má začít fungovat od srpna roku 2016. Na vzniku této stráže by dle Komise měly státy začít pracovat okamžitě a to např. sdílením personálu a vybavení a zvýšením podpory na společné operace agentury Frontex. Země by také měly zesílit podporu pro zásahy rychlé reakce. Stráž by měla zajistit adekvátní ochranu vnější hranice Schengenského prostoru. Státy, které na svých hranicích kvůli migrační krizi zavedly dočasné kontroly, by je pak měly opět zrušit.

Evropská unie také musí vytvořit systém návratů migrantů, kteří nemají nárok na mezinárodní ochranu a být schopna jejich návraty prosadit. Tento systém již částečně funguje díky migrační dohodě s Tureckem, měl by se však stát mnohem účinnějším. Spolu s vnější ochranou hranic je systém návratů migrantů pro řešení následků migrační krize v EU naprosto klíčový.

5 Závěr

Dnešní svět je vysoce globalizovaný a události, které se stanou v některé části světa, ovlivňují události, které nastanou na jiném konci světa. Díky globalizaci se šíří technický pokrok, roste celosvětová spotřeba a díky tomu ekonomicky rostou i státy původně považovány za rozvojové. Negativním dopadem však je pokles spotřeby v nejchudších částech světa a růst nerovností mezi státy, což má za následek to, že chudí ještě více chudnou. Chudoba je také často spojována se současnými globálními hrozbami, což jsou ozbrojená agrese, obchod se zbraněmi, mezinárodní terorismus, rozpadající se státy, šíření infekčních nemocí, environmentální problémy, organizovaný zločin a regionální konflikty. Tyto hrozby se pak stávají předmětem řešení aktérů globální bezpečnosti, kterými jsou národní státy, mezinárodní organizace a další celky. Mezi nejvýznamnější globální aktéry zatím Spojené státy americké, Evropská unie či NATO.

Globální hrozby a rizika se v čase proměňují. Do konce 20. století, kdy byl svět bipolárně rozdělen na dvě části, bylo hlavní globální hrozbou možná válka mezi socialistickým blokem v čele se Sovětským svazem a mezi Spojenými státy americkými podporovány západními evropskými mocnostmi. Z tohoto důvodu se po skončení druhé světové války začaly západoevropské země spojovat do různých bezpečnostních organizací a aliancí. První z pokusů o bezpečnostní spolupráci byl vznik Západní unie, které se účastnily země Beneluxu, Francie a Velká Británie. Západní unie však ztratila svůj význam po vzniku NATO v roce 1949, jelikož obrana západní Evropy byla zajišťována pomocí atlantické struktury. V 50. a 60 letech pak probíhaly další pokusy jak o ekonomickou, tak o policejní-bezpečnostní spolupráci. Prvním krokem pro koordinaci společné zahraniční politiky v Evropě bylo založení Evropské politické spolupráce. V 70. letech 20. století se pak Evropa začala potýkat s novou hrozbou, kterou jsou teroristické útoky s politickým kontextem.

Vstupem v platnost Maastrichtské smlouvy v roce 1993 byla do 2. pilíře zavedena Společná bezpečnostní a zahraniční politika. Maastrichtská smlouva byla poté několikrát revidována. V roce 1999 přijetím Amsterodamské smlouvy vznikla Evropská bezpečnostní a obranná politika. V roce 2009 byla přijatá Lisabonská smlouva, která zrušila systém pilířů a určila, ve kterých oblastech má EU výlučné a ve kterých sdílené pravomoci. Dále zavedla funkci Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a založila Evropskou službu pro vnější činnost.

Evropská unie se od svého vzniku začala potýkat s novými typy hrozeb. V reakci na to, bylo přijato několik bezpečnostních strategií, které tyto hrozby definovaly a určily jak s nimi

bojovat. První Evropská Bezpečnostní strategie z roku 2003 mezi klíčové hrozby pro EU zařadila terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, selhání států a organizovaný zločin. Lze si povšimnout toho, že některé z nich jsou totožné s globálními hrozbami. Druhá evropská bezpečnostní strategie z roku 2008 zachovává tyto hrozby a přidává k nim hrozbu počítačové bezpečnosti, energetické bezpečnost a změna klimatu. Zatím poslední evropská bezpečnostní strategie byla vydána v roce 2010. Tato strategie zachovává hrozby jako terorismus, organizovanou trestnou činnost a počítačovou trestnou činnost a přidává k nim hrozby nové a to příhraniční trestnou činnost, násilí samo o sobě, přírodní katastrofy a katastrofy způsobené lidmi a silniční a dopravní nehody. V červnu roku 2016 vstoupí v platnost nová Globální strategie EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku.

V analytické části práce byly zvoleny, dle mého názoru, hlavní hrozby uvedené v bezpečnostních strategiích EU. První hrozbou je terorismus. Z analýzy vyplývá, že do konce 19. století byl terorismus spojován především se státem a prosazováním jeho zájmů. Ve 20. století se začaly podoby terorismu měnit, kdy přibližně do 70. let 20. století byl terorismus převážně politicky motivovaný. Přibližně od 80. let 20. století se pak v terorismu začal prosazovat náboženský integritismus a tento typ terorismu je nejčastější dodnes.

Další z hrozeb, nelegální migrace, není přímo v bezpečnostních strategiích EU uvedena, je však následkem hrozeb selhání států a regionálních konfliktů. V práci jsem analyzovala současné příčiny migrační krize, se kterou se nyní EU potýká. Z analýzy vyplývá, že jednou z hlavních z příčin této krize, bylo Arabské jaro, konkrétně změny a problémy, které díky této sérii protestů nastaly. Pro detailní analýzu následků jsem si zvolila Tunisko, Egypt, Libyi a Sýrii, jelikož bezpečnostní situace v těchto zemích nejvíce ovlivňuje bezpečnostní situaci v EU. Došla jsem k závěru, že nejhorší důsledky protestů jsou v Libyi a Sýrii. V Libyi po protestech vznikly dvě vlády a EU v současné době nemá šanci na jakákoli mezinárodní vyjednávání. V Sýrii protesty přešly v občanskou válku a daly vzniknout obrovské teroristické organizaci zvané Islámský stát, díky které se EU v současné době potýká s mnoha teroristickými útoky. Kvůli občanské válce v Sýrii také začalo obyvatelstvo prchat do bezpečnějších okolních zemí, ale také na území Evropské unie. Této situace však zneužilo mnoho osob ze zemí, které se nepotýkají s válkou a jsou pouze ekonomicky nestabilní. Analyzovala jsem jejich migrační trasy na území EU a došla k závěru, že nejčastěji je volena tzv. balkánská cesta, která nejčastěji vede z Turecka na řecké ostrovy a poté přes Makedonii, Chorvatsko a Slovinsko do Rakouska a Německa. Tento stav trvá přibližně od roku 2014, ale již v předchozích letech se EU potýkala se stoupajícím počtem migrantů.

V roce 2013 se do členských států EU přistěhovalo přibližně 3,4 milionů osob a přibližně 2,8 milionů osob některý z členských států opustilo (zde je započítána i migrace uvnitř EU). Z toho se do EU přistěhovalo 1,7 milionů osob z třetích zemí a přibližně 1,7 milionů osob, které pobývaly v některém z členských států, se přestěhovaly do jiného členského státu. V roce 2014 pak v EU žilo 19,6 milionů osob, které mají občanství třetích zemí. V témže roce byl počet osob, které žijí v EU, ale narodili se ve třetích zemích 33, 5 milionů. Největší počet cizích státních příslušníků má ve své populaci Německo, Velká Británie, Itálie, Španělsko a Francie. V roce 2013 byl počet nabytých občanství zemí EU 984 800, z 90% tato občanství získali občané třetích zemí. Největší počet nových občanství v roce 2013 udělilo Španělsko, Velká Británie, Německo, Itálie a Francie.

Spolu s počtem migrantů také stoupl počet žádostí o azyl. Největší počet žádostí EU vyřizovala v roce 1992 a v roce 2001. Pak do roku 2012 byl počet žádostí stabilní. Právě v roce 2012 EU přijala 335 290 žádostí o azyl, v roce 2013 již 431 090, v roce 2014 629 960 a v roce 2015 dokonce 1,3 milionů. Největší počet žádostí o azyl v roce 2015 přijalo Německo, Maďarsko a Švédsko a to nejčastěji od občanů Sýrie, Afganistanu a Iráku. Nejčastěji pak o azyl v zemích EU žádají muži ve věku 18–34 let. V roce 2014 pak bylo vyřízeno celkem 183 365 žádostí o azyl, z nichž 103 595 osobám byl azyl přidělen, 59 470 osob získalo doplňkovou ochranu, 20 300 ochranu z humanitárních důvodů a 6 380 bylo udělení jakékoli mezinárodní ochrany zamítnuto. Nejčastěji pak nějaký druh mezinárodní ochrany v EU v roce 2014 získali občané Sýrie, Eritrey a Afganistanu.

V souvislosti s migrační krizí byly EU zavedeny tzv. migrační kvóty. Tyto kvóty jsou však i po svém přijetí odmítány Slovenskem a Maďarskem. Systém kvót v současné době zatím nefunguje. V březnu roku 2016 byla také EU přijata migrační dohoda s Tureckem. Jejím obsahem je to, že všichni nelegální migranti, kteří od 20. března roku 2016 přijdou na území EU z Turecka, budou navraceni zpět právě do Turecka. Za každého syrského migranta, který bude navrácen zpět do Turecka, pak EU přijme jiného syrského migranta z uprchlických táborů v Turecku. Z důvodu toho, že dohoda v současné době funguje pouze několik dní, nelze vyhotovit další analýzu.

Dle mého názoru celá migrační krize byla způsobena pokusem o zavedení evropských demokratických principů v arabských zemích. Na druhou stranu však v dnešní globalizované době není možné přihlížet obrovskému porušování lidských práv, které se v těchto zemích děje. Pokud dohoda, která byla podepsána s Tureckem, bude skutečně fungovat, myslím si, že to velmi omezí příliv nelegálních migrantů do zemí EU. Současně by však EU měla zakročit

proti jakémukoliv projevu radikalismu a to převážně náboženskému. Dále pak zvážit odjímání občanství osobám, u kterých bude prokázáno napojení na teroristické skupiny a také zvýšit tresty v této oblasti.

Seznam literatury

Knihy

1. BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008. 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
2. BARNETT, Jon. *The mening of environmental security: ecological politics and policy in the new security era*. New York: Zed Books, 2001. 184 s. ISBN 1856497860.
3. BURCHILL, Scott a Richard DEVETAK. *The origin of international relations*. 3rd ed. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 1-4039-4865-8.
4. BUZAN, Barry a Ole WAVER. *Regions and powers: the structure of international security*. New York: Cambridge University Press, 2003. 564 s. ISBN 978-0-521-89111-0.
5. CEJP, Martin a Alena MAREŠOVÁ. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7338-074-8.
6. CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.
7. DUBSKÝ, Zbyněk. *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu: (společná zahraniční a bezpečnostní politika EU)*. Praha: Oeconomica, 2006. 163 s. ISBN 80-245-1152-5.
8. EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006. 303 s. ISBN 80-727-8326-2.
9. EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. 327 s. ISBN 978-80-7367-540-0.
10. GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0370-5.
11. HAD, Miloslav a Bohumil PIKNA. *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2001
12. HODAČ, Jan a Tomáš KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Brno: Barrister & Principal, 2011. 308 s. ISBN 978-80-87474-33-4.
13. HOLE, Gunter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Praha: Portál, 1998. ISBN:978-3898062930.

14. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
15. JUŘÍČEK, Ludvík a Petr ROŽŇÁK. *Bezpečnost, hrozby a rizika v 21. století*. Ostrava: Key Publishing, 2014. 323 s. ISBN 978-80-7418-201-3.
16. KABELOVÁ, Hana. Nevojenské prostředky zvládání krizí v Evropské unii – verze versus realita. In: KHOL, Radek, *Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001.
17. KHOL, Radek. *Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 76 s. ISBN 80-85864-99-1.
18. KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-540-2.
19. MENDEL, Miloš. *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2474-9.
20. MERLINGEN, Michael. *EU security policy: what it is, how it works, why it matters*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2011. ISBN 978-1-58826-774-0.
21. MEZŘICKÝ, Václav. *Globalizace*. Praha: Portál, 2003., 147 s. ISBN 80-7178-748-5.
22. NAVRÁTIL, B., R. KAŇA a B. ZLÝ. *Evropská unie a integrační procesy: terminologický slovník (aktualizovaný po Lisabonské smlouvě)*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2012., 169 s. ISBN 978-80-248-2904-3.
23. NEUMANN, Iver B a Ole WÆVER. *The future of international relations: masters in the making?*. New York: Routledge, 1997, 380 s. ISBN 0415144086.
24. ORT, Alexandr. *Bezpečnost Evropy a Česká republika*. Praha: Professional publishing, 2005, 216 s. ISBN 80-86419-81-9.
25. PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada, 2009, 143 s. ISBN 978-80-247-2849-0.
26. PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozš. vyd. Praha: Linde, 2012, 435 s. ISBN 978-80-7201-889-5.

27. RUTTEN, Chailott Papers, *St-Malo to Nice Europe and defence: Core documents*. 2001. ISSN 1017-7566. <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp047e.pdf>
28. SCHWARZ, J. a kol. 2007. *Analýza investičních pobídek v České republice*. Praha: Národohospodářská fakulta, VŠE Praha.
29. SMETANA, Marek a Radomír ŠČUREK. *Základy boje proti terorismu*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Lékařská fakulta, 2011. 111 s. ISBN 978-80-7368-823-3.
30. SMOLÍK, Josef a Tomáš ŠMÍD. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. 276 s. ISBN 978-80-210-5288-8.
31. UHEREK, Zdeněk. *Migration, diversity and their management*. Praha: Institute of Ethnology, Academy of Sciences of the Czech Republic, 2011. Prague occasional papers in ethnology. ISBN 978-80-87112-46-5.
32. WAISOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. *Mezinárodní vztahy*. 2004, 2004(3), 21.
33. WEISS, Tomáš. Role policie a armády v Evropské unii: analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky. Praha: Karolinum, 2014, 263 s. ISBN 978-80-246-2381-8.

Elektronické zdroje

34. AFRICA RENEVAL: The Sahel: One region, many crises. *www.un.org* [online]. 2013 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/december-2013/sahel-one-region-many-crises> UNHCR.
35. AKTUÁLNĚ. Válka v Sýrii. *www.aktualne.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/valka-v-syrii/r~i:wiki:3883/>
36. AL ARABIYA NEWS. Arab League Chin will confront Assad amid escalating army violence. *www.alarabiya.net* [online]. 2011 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.alarabiya.net/articles/2011/08/28/164418.html>
37. BBC NEWS. Profile: Hosni Mubarak. *www.bbc.com* [online]. 2015 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713>

38. BBC. Gaddafi website publishes 'last will' of Libyan ex-leader. *www.bbc.com* [online]. 2011 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-15420848>
39. BENÁČEK, Miroslav. Bezpečnostní strategie EU a USA: I. Charakteristika, společné prvky a zásadní rozdíly. *www.valka.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/13763-Bezpecnostni-strategie-EU-a-USA-I-Charakteristika-spolecne-prvky-a-zasadni-rozdily>
40. Bezpečnostní strategie České republiky Praha: MZV ČR, ISBN 978-80-7441-005-5 [online]. 2015 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>
41. CNN.COM. Anti-Gadhafi tribesclash in two Libyan locales. *Www.cnn.com* [online]. 2011 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: http://edition.cnn.com/2011/10/01/world/africa/libya-war/index.html?hpt=iaf_c2
42. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES: COUNCIL DECISION concerning the conclusion of the Convention on jurisdiction and therecognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. *www.eur-lex.eu* [online]. 2008 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008PC0116&from=CS>
43. COUNCIL OF EUROP. Pompidou Group - Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs. *www.coe.int* [online]. 2014 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://www.coe.int/T/DG3/Pompidou/AboutUs/History/default_en.asp
44. ČESKÁ TELEVIZE. Dohoda EU–Ankara v praxi: Řecko deportovalo první migranty do Turecka, Berlín přijal Syřany. *www.ceskatelevize.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1744093-dohoda-eu-ankara-v-praxi-recko-deportovalo-prvni-migranty-do-turecka-berlin-prijal>
45. ČESKÁ TELEVIZE. Přesně 911 dní po 11. září 2001 teroristé udeřili v Madridu. *www.ceskatelevize.cz* [cit. 2016-03-28]. 2009 Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1460844-presne-911-dni-po-11-zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu>
46. ČESKÉ NOVINY. Postup uprchlíků na balkánské trase do Slovinska se zpomalil. *www.ceskenoviny.cz*[online]. 2015 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/postup-uprchliku-na-balkanske-trase-do-slovinska-se-zpomalil/1270922>

47. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Metodika - nelegální migrace. *www.czso.cz* [online]. [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/metodika-nelegalni-migrace>
48. ČLOVĚK V TÍSNI. Často kladené dotazy o uprchlících a migraci. *www.clovekvtisni.cz* [online]. [cit. 2016-03-30]. 2016 Dostupné z: https://www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/casto-kladene-dotazy?gclid=Cj0KEQjw8u23BRCg6YnzmJmPqYgBEiQALf_XzCB7LFATvf0a3fU2YvrD7PdmKZX_9n73Shi07LmHpJ4aAl-V8P8HAQ
49. DEMOGRAFIE. Migrace. *www.demografie.info* [online]. 2009 [cit. 2016-03-30]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace
50. ESNER, Jan. Západoevropská unie. *www.studena.valka.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/zapadoevropska_unie.htm
51. EURACTIV. Evropská unie a NATO. *www.euractiv.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>
52. EURACTIV. Operace EBOP. *www.euractiv.cz* [online]. 2005 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/operace-ebop>
53. EURACTIV. Pobřežní stráž EU má začít fungovat do srpna. Kdo ji zaplatí a co je třeba doladit. *www.euractiv.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/pohranicni-straz-eu-ma-fungovat-do-srpna-kdo-ji-zaplati-a-co-je-treba-doladit-013186>
54. EURACTIV. Reforma evropských institucí. *www.euractiv.cz* [online]. 2007 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/reforma-evropskych-instituci>
55. EURACTIV. Vliv Evropského parlamentu na rozhodování v EU. *www.euractiv.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/vliv-evropskeho-parlamentu-na-rozhodovani-v-eu-000064>
56. EUROPA: Humanitární pomoc a civilní ochrana. *Www.europa.eu* [online]. [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/hum/index_cs.htm
57. EUROPEAN COMMISSION. Jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels I). *www.eur-lex.europa.eu* [online]. 2014 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33054>

58. EUROPEAN COMMISSION. First *measures* under the European Agenda on Migration: Questions and Answers. *www.europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5038_en.htm
59. EUROPEAN COUNCIL. A Secure Europe in a better World. *www.consilium.europa.eu* [online]. 2003 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
60. EUROPEAN COUNCIL. Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World. *www.consilium.europa.eu* [online]. 2008 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf
61. EUROSOP. Smlouva o Evropské unii. *www.euroskop.cz* [online]. 2003 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/54/16335-smlouva_o_eu.pdf
62. EUROSOP. Smlouva o založení Evropského společenství. *www.euroskop.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf
63. EUROSOP. Zahraniční a bezpečnostní politika. *www.euroskop.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>
64. EUROSOP: Smlouva o Evropské unii. *www.euroskop.cz* [online]. 1998 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/759-smlouva_o_eu_amsterdam.pdf
65. EUROSTAT. Asylum statistics. *www.ec.europa.eu* [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Asylum_applicants
66. EVROPSKÁ KOMISE. Smlouva o Evropské unii. *www.euroskop.cz* [online]. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf
67. EVROPSKÝ PARLAMENT A RADA. Nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se vytváří společný seznam EU bezpečných zemí původu pro účely směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU o společných řízeních pro přiznávání a odmítání statusu mezinárodní ochrany a mění směrnice

- 2013/32/EU. *Www.ec.europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/CS/1-2015-452-CS-F1-1.PDF>
68. EXNEROVÁ, Věra a Michal KAPLAN. Globální bezpečnost a rozvoj. *www.rozvojovka.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/globalni-bezpecnost-a-rozvoj>
69. FABRICE NICOLINO. Idées. *www.lemonde.fr*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/11/20/non-charlie-hebdo-n-est-pas-raciste_3516646_3232.html
70. FRONTEX. Migratory routes maps. *www.frontex.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/>
71. FRONTEX. Risk analysis 2016. *www.frontex.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf
72. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT RADY. Coreper I. *www.consilium.europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/coreper-i/>
73. Generální sekretariát Rady. Přípravné orgány Rady. *www.consilium.europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/coreper-i/>
74. Generální sekretariát Rady. Stanovení politické agendy EU. *www.consilium.europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/european-council/role-setting-eu-political-agenda/>
75. GLOBAL SECURITY. US Military Operations. *www.globalsecurity.org* [online]. 2016 [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/>
76. HISTORY. 9/11 attacks. *www.history.com* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/9-11-attacks>
77. HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Pro kvóty na rozdělení běženců hlasovalo 23 států unie. Proti bylo jen Česko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko. *www.ihned.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-64637390-pro-kvoty-na-rozdeleni-bezencu-hlasovalo-23-statu-unie-proti-bylo-jen-cesko-slovensko-madarsko-a-rumunsko>
78. HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Nepokoje v Tunisku přesvědčily prezidenta. Po 23 letech se vzdá úřadu *www.domaci.ihned.cz* [online]. 2011 [cit. 2016-03-30]. Dostupné

- z: <http://domaci.ihned.cz/svet-afrika/c1-49459500-armada-vulicich-ma-zklidnit-nepokoje>
79. CHMELÍK, Jan. Aplikované právo: Organizovaný zločin. *www.aplikovanepravo.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://aplikovanepravo.cz/clanky-pdf/82.pdf>
80. IDNES. Evropská unie se domluvila s Tureckem na vracení uprchlíků z Řecka. *www.idnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/eu-summit-migrace-brusel-turecko-d4l-/zahranicni.aspx?c=A160318_061718_zahranicni_aha
81. Inovating European studies. Draft Treaty — Fouchet Plan I. *www.cvce.eu* [online]. 2014 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: http://www.cvce.eu/obj/draft_treaty_fouchet_plan_november_1961-en-485fa02e-f21e-4e4d-9665-92f0820a0c22
82. Inovating European studies. Draft Treaty — Fouchet Plan II. *www.cvce.eu* [online]. 2014 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: http://www.cvce.eu/obj/draft_treaty_fouchet_plan_ii_18_january_1962-en-c9930f55-7d69-4edc-8961-4f12cf7d7a5b
83. INTERNATIONAL MONETARY FUND. Globalization: A Brief Overview. *www.imf.org* [online]. 2008 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/053008.htm>
84. KLAUS, Václav: Příčiny a důsledky migračního kolapsu. *www.protiproud.parlamentnilisty.cz* [online]. [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/2277-priciny-a-dusledky-migracniho-kolapsu-podle-vaclava-kause-jedna-krize-stiha-druhou-o-prerozdelovani-je-uz-davno-rozhodnuto-davky-pro-migranty-vyssi-nez-uchody-a-mzdy-chaos-brusel-zneuzije-proti-nam.htm>
85. KRUTÍLEK, Ondřej a Iveta Frízlová. Změny po Lisabonské smlouvě. *www.euroskop.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8900/sekce/zmeny-po-lisabonske-smlouve/>
86. KURZY. Nárůst přímých zahraničních investic v rozvojových zemích odvrací globální pokles. *www.kurzy.cz* [online]. 2005 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/112026-narust-primych-zahranicnich-investic-v-rozvojovych-zemich-odvraci-globalni-pokles/>
87. LIDOVKY. Rusko posílá do Sýrie lodě se zbraněmi. *www.lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/rusko-posila-do-syrie-lode-se->

zbranemi-hlasi-reuters-i-pres-putinova-slova-1u0-/zpravy-
svet.aspx?c=A160330_222433_ln_zahranici_ELE

88. MACHÁČEK, Jan. Měli by ekonomové o efektech migrace mlčet? *www.ceskapozice.lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/meli-by-ekonomove-o-efektech-migrace-mlcet-fg9-/debata-jana-machacka.aspx?c=A151001_102227_machackova-debata_kasa
89. MINISTERSTVO OBRANY. Bojová uskupení Evropské unie a vztah k České republice. *www.acr.army.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=13642>
90. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Bezpečnost. *www.mvcr.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-bezpecnost.aspx>
91. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Definice pojmu terorismus. *www.mvcr.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>
92. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Průběh správního řízení o udělení mezinárodní ochrany. *www.mvcr.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>
93. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Terminologický slovník. *www.mvcr.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>
94. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Prohlášení ministerstva zahraničních věcí k útokům v Belgii 22. března 2016. *www.mzv.cz*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x_2016_03_2_2_prohlaseni_ministerstva_zahranicnich_2.html
95. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Prohlášení MZV k teroristickým útokům v Paříži a doporučení pro cesty do Francie. *www.mzv.cz*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2015_11_14_prohlaseni_mzv_k_teroristickym.html
96. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. Aliance civilizací. *www.mzv.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_1.html

97. MORLEY, Jefferson. Background on Syria and the Rafiq Hariri Investigation. *www.thewashingtonpost.com*[online]. 2005 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201741.html>
98. NATO. Collective defence - Article 5. *www.nato.int*[online]. 2015 [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en
99. NOVINKY. Islámští teroristé vystříleli v Paříži redakci satirického magazínu, 12 mrtvých. *www.novinky.cz*. [online]. 2016 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/358079-islamsti-teroriste-vystrileli-v-parizi-redakci-satirickeho-magazinu-12-mrtvych.html>
100. NOVINKY. Unijní země si za loňský rok přerozdělily jen 259 migrantů. *www.novinky.cz* [online]. 2016[cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/391983-unijni-zeme-si-za-lonsky-rok-prerozdelily-jen-259-migrantu-uvadi-zprava-vnitra.html>
101. OECD. Long term migrants. *www.stat.oecd.org* [online]. 2004 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1562>
102. OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. Consolidated versions of the treaty on European Union and the treaty on the functioning of the European Union. *www.eurlex.eu* [online]. [cit. 2016-04-06]. 2010 Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=cs>
103. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Co je organizovaný zločin. *www.policie.cz* [online]. 2015[cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/co-je-organizovany-zlocin.aspx>
104. SECURITY MAGAZÍN. Arabské jaro" začalo před pěti lety v Tunisku, změnilo se na "arabskou zimu. *www.securitymagazin.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/arabske-jaro-zacalo-pred-peti-lety-v-tunisku-zmenilo-se-na-arabskou-zimu-1404048438.html>
105. STANFORD UNIVERSITY: Regional Conflict and Cooperation. *Www.cisac.fsi.stanford.edu* [online]. 2011 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://cisac.fsi.stanford.edu/research/regional_conflict_and_cooperation

106. SVOBODOVÁ, Klára. Evropský justiční prostor. *www.is.muni.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/02.html>
107. THE ECONOMIST. Why globalisation may not reduce inequality in poor countries. *www.economist.com* [online]. 2014 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/09/economist-explains-0>
108. THE TELEGRAPH: Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for Isil. *www.telegraph.co.uk* [online]. 2016 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/iraq-and-syria-how-many-foreign-fighters-are-fighting-for-isil/>
109. THE WASHINGTON POST: The terrorists fighting us now? We just finished training them. *www.thewashingtonpost.com* [online]. 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2014/08/18/the-terrorists-fighting-us-now-we-just-finished-training-them/>
110. THE WASHINGTON FREE BEACON. Pentagon: ISIS Has Almost Same Number of Members as When U.S. Airstrikes Began. *www.freebeacon.com* [online]. 2016 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://freebeacon.com/national-security/pentagon-isis-has-almost-same-number-of-members-as-when-u-s-airstrikes-began/>
111. THE WORLD BANK. GDP growth. *www.data.worldbank.org* [online]. 2016 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?page=3>
112. TÝDEN. Výzva Merkelové: Rozšiřte seznam bezpečných zemí, žádá Bavorsko. *www.tyden.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/rozsirte-seznam-bezpecnych-zemi-zada-bavorsko_368605.html
113. ÚŘEDNÍ VĚŠTNIK EU. Konsolidované znění smlouvy o EU. *www.euroskop.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/54/16335-smlouva_o_eu.pdf
114. WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0.
115. WEISS, Tomáš a Magda KOMÍNKOVÁ. Bezpečnostní a obranná politika. *www.euroskop.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obranna-politika/>

116. WORLD HEALTH ORGANIZATION. World AIDS Day 2015: Getting to zero. *www.who.int* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.who.int/campaigns/aids-day/2015/en/>
117. Závěrečný akt helsinské konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Vse.cz [online]. 2001 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp23.pdf>

Seznam zkratek

EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EBS	Evropská bezpečnostní strategie
EHS	Evropské hospodářské společenství
EJP	Evropský justiční prostor
EOS	Evropské obranné společenství
EP	Evropský parlament
EPS	Evropské politické společenství
ES	Evropská společenství-1965
ES	Evropské společenství-v 90. letech
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
IMF	International Monetary Fund Mezinárodní měnový fond
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NATO	North Atlantic Treaty Organization Severoatlantická aliance
OBSE	Organization for Security and Cooperation in Europe Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SEU	Smlouva o Evropské unii
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik

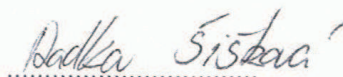
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UN	United Nations Organizace spojených národů
USA	United States of America Spojené státy americké
WB	World Bank Světová banka
WHO	World Health Organization Světová zdravotnická organizace
WTO	World Trade Organization Světová obchodní organizace
ZEU	Západoevropská Unie
ZU	Západní Unie

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. 4. 2016

Bc. Radka Šišková